

ทิศทางการพัฒนาภาค
ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑
พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙

(ภาคเหนือ)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี
ตุลาคม ๒๕๕๔

ส่วนที่ ๑

ภาพรวมทิศทางการพัฒนาภาค ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

๑. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาภาคของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพและภูมิสังคมของแต่ละภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) สำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ รวมทั้งจังหวัดและกลุ่มจังหวัดใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติราชการประจำปีเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนหน่วยงานและภาคีการพัฒนาทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่น ใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนและโครงการให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาค โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลในระดับพื้นที่ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาใหม่ของโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลกและในภูมิภาคเอเชีย การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ภาวะโลกร้อน วิกฤตความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคให้สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ประกอบด้วย การสร้างความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน การสร้างความสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน การสร้างเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพบนฐานความรู้ การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

การพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาอุตสาหกรรม บริการและการค้า ภาคกลางยังคงมีมูลค่าการผลิตที่สูงกว่าทุกภาค ขณะที่ภาคใต้มีมูลค่าการผลิตในด้านการเกษตรและการค้าชายแดนมากที่สุด สำหรับด้านสังคมพบว่าทุกภาคมีประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและขยายตัวเข้าในเขตเมืองเพิ่มขึ้น แรงงานขาดแคลนและมีปัญหาด้านคุณภาพ การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขยังมีจำกัด ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มความเสื่อมโทรมที่รุนแรงขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะการพังทลายของดินที่เกิดขึ้นในทุกภาค การรุกล้ำที่ดินที่มีศักยภาพด้านการเกษตรซึ่งเกิดขึ้นในภาคกลางมากที่สุด มลพิษทางอากาศที่รุนแรงมากในภาคกลางและภาคเหนือ ปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นในทุกภาค ภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นในทุกภาค รวมทั้ง ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในภาคกลางและภาคใต้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ภาคกลางมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดและแตกต่างจากภาคอื่นค่อนข้างมาก โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๙ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือมีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๔ ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๘.๘ ในภาคใต้ และร้อยละ ๘.๒ ในภาคเหนือ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๕๒ สูงที่สุดร้อยละ ๓.๗ ขณะที่ภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ ภาคใต้ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคกลาง หดตัวร้อยละ ๒.๓ ๐.๑ ๐.๕ ๑.๑ และ ๔.๘ ตามลำดับ สำหรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศยังคงพึ่งพิงสาขาอุตสาหกรรมมากที่สุดถึงร้อยละ ๓๘.๖ ของ GDP รองลงมาคือ การค้า การขนส่ง และภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๐ ๙.๗ และ ๙.๒ ตามลำดับ

๒.๑.๒ ภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในภาคกลาง โดยปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรม(รวมสาขาเหมืองแร่และสาขาอุตสาหกรรม) ๑,๓๐๔,๕๒๘ ล้านบาท (ณ ราคาคงที่) คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๗๔.๙ ของมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมในประเทศ และเป็นภาคที่พึ่งพิงสาขาอุตสาหกรรมสูงเกินกว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าการผลิตทั้งหมดของภาค โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๖๐.๙ ของ GRP อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรสำนักงาน ยานยนต์ อุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุโทรทัศน์และการสื่อสาร เครื่องจักรและอุปกรณ์ และอาหาร ฯลฯ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๒.๖ ขณะที่ภาคอื่นๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีสัดส่วนภาคอุตสาหกรรมต่อประเทศค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ ๔.๙ ๔.๔ และ ๓.๑ ตามลำดับ

๒.๑.๓ สัดส่วนการผลิตภาคบริการของภาคกลางสูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๑ รองจากร้อยละ ๓๙.๓ ของกรุงเทพฯ ส่วนภาคอื่นๆ มีสัดส่วนการผลิตต่อประเทศค่อนข้างต่ำเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๙-๑๓ เท่านั้น **สำหรับด้านการท่องเที่ยวภาคกลางมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด** โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๔.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๘ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๘.๙, ๑๓.๖, ๑๑.๙ และ ๙.๘ ตามลำดับ โดยภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๗๕-๙๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ส่วนภาคใต้เป็นภาคเดียวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ มีสัดส่วนร้อยละ ๕๑.๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ทั้งนี้แต่ละภาคมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น ภาคใต้ เป็นการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก ที่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคกลางมีการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ชะอำและหัวหิน การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาค ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติตามอุทยาน ป่า ภูเขาสูงและการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม **สำหรับรายได้จากบริการด้านการท่องเที่ยว ภาคใต้เป็นแหล่งสร้างรายได้สูงเป็นอันดับ ๒ ของประเทศรองจากกรุงเทพฯ** โดยปี ๒๕๕๒ มีรายได้ ๑๘๒,๒๐๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งประเทศ เทียบกับกรุงเทพฯ ที่มีรายได้ ๓๓๑,๔๕๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓ ส่วนภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๒ ๘.๓ และ ๓.๘ ตามลำดับ

๒.๑.๔ ภาคการค้ามีสัดส่วนค่อนข้างสูงในกรุงเทพฯ และภาคกลาง โดยกรุงเทพฯ มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ ๔๔ ภาคกลางร้อยละ ๒๒.๗ ส่วนภาคอื่นๆ มีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ ๒๐.๐ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๓ รองลงมาคือภาคเหนือและภาคใต้ร้อยละ ๙.๖ และ ๗.๓ ตามลำดับ **สำหรับการค้าชายแดน ภาคใต้นับเป็นภาคที่มีบทบาทและความสำคัญสูงที่สุด** โดยมีมูลค่าการค้ารวม ๓๘๐,๓๔๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๖๐.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกยางธรรมชาติ ยางผสมสำเร็จ ไและไม้ยางแปรรูป รองลงมาคือภาคกลาง มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๒ เป็นการส่งออกน้ำมันเชื้อเพลิง ยานพาหนะเก่า น้ำตาลทราย และปูนซีเมนต์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ ๑๑.๗ เป็นการส่งออก น้ำมัน ยานยนต์ สินค้าทุน และภาคเหนือร้อยละ ๖.๓ เป็นการส่งออก น้ำมันเชื้อเพลิง ยางแผ่นรมควัน และสินค้าอุปโภคบริโภค

๒.๑.๕ ภาคการเกษตรมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในภาคใต้ โดยมีมูลค่า ๑๒๘,๔๕๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๙ ของการผลิตภาคการเกษตรของประเทศ และเป็นภาคที่ยังคงพึ่งพาภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนการผลิตภาคเกษตรของภาคสูงถึงร้อยละ ๓๔.๑ ของ GRP ส่วนใหญ่เป็นการผลิตยางพารา รองลงมาคือ ปาล์มน้ำมัน และประมง สำหรับภาคอื่นๆ คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๖ ร้อยละ ๒๑.๘ ๑๗.๔ ตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ ภาคมีโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรต่างจากภาคใต้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล พืชไร่ และปศุสัตว์ ส่วนกรุงเทพฯมีสัดส่วนต่ำสุดเพียงร้อยละ ๐.๓

ตารางที่ ๑ : สรุปภาพรวมเศรษฐกิจ

รายการ	ระดับประเทศ	ระดับภาค				กทม.
		ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	
• GDP/GRP ปี ๒๕๕๒ ราคาคงที่ (ล้านบาท)	๔,๒๖๓,๑๓๙	๓๕๐,๖๓๐	๔๔๓,๒๑๑	๒,๐๓๓,๓๖๘	๓๗๖,๕๐๓	๑,๐๕๙,๔๒๖
• GDP/GRP เฉลี่ยต่อหัวปี ๒๕๕๒	๑๓๕,๑๔๕	๗๐,๑๐๕	๔๕,๗๖๖	๒๔๘,๕๒๓	๙๓,๖๑๖	๓๔๐,๔๑๒
• โครงสร้างเศรษฐกิจ ปี ๒๕๕๒ (ร้อยละ)						
- ภาคเกษตร	๙.๒	๑๙.๓	๑๙.๒	๕.๓	๓๔.๑	๐.๑
- เกษตร ล่าสัตว์ ป่าไม้	๗.๖	๑๘.๗	๑๘.๕	๔.๑	๒๔.๐	๐.๑
- ประมง	๑.๖	๐.๖	๐.๗	๑.๒	๑๐.๑	๐.๐
- ภาคอุตสาหกรรม	๔๐.๘	๒๔.๓	๑๗.๓	๖๔.๒	๑๔.๕	๒๐.๘
- เหมืองแร่	๒.๓	๔.๖	๑.๑	๓.๓	๒.๓	๐.๐
- อุตสาหกรรม	๓๘.๖	๑๙.๖	๑๖.๒	๖๐.๙	๑๒.๒	๒๐.๘
- ภาคบริการ	๕๐.๐	๕๖.๔	๖๓.๕	๓๐.๕	๕๑.๔	๗๙.๑
- การค้าฯ	๑๔.๐	๑๖.๓	๒๑.๙	๖.๗	๑๑.๖	๒๔.๗
- การขนส่งฯ	๙.๗	๗.๐	๗.๘	๘.๗	๗.๘	๑๔.๐
- อื่นๆ	๒๖.๓	๓๓.๐	๓๓.๗	๑๕.๒	๓๒.๐	๔๐.๔
• รายได้จากการท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๒ (ล้านบาท)	๗๑๕,๙๘๕	๕๘,๘๓๗	๒๗,๒๑๓	๑๑๖,๒๗๑	๑๘๒,๒๐๙	๓๓๑,๔๕๕
• จำนวนนักท่องเที่ยวปี ๒๕๕๒ (พันคน)	๑๒๔,๘๔๑	๑๔,๘๕๕	๑๒,๑๙๕	๔๔,๖๘๗	๑๗,๐๐๙	๓๖,๐๙๕
• มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรชายแดน (ล้านบาท)	๖๒๕,๕๔๕	๓๙,๖๑๗	๗๒,๙๒๐	๑๓๒,๖๖๔	๓๘๐,๓๔๔	-
• อัตราเงินเฟ้อ	-๐.๙	-๑.๑	-๐.๖	-๐.๖	๐.๑	-๑.๑

๒.๒ ด้านสังคม

๒.๒.๑ โครงสร้างประชากรทุกภาคเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และมีอัตราการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้น โดยภาคเหนือเป็นภาคที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุด ที่ร้อยละ ๑๒.๘ รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ร้อยละ ๑๑.๗ ๑๐.๙ และ ๑๐.๖ ตามลำดับ ทำให้ชุมชนมีบทบาทในด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จากการขยายตัวเขตเมืองทำให้ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นเป็นผลให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเมืองมากขึ้นทั้งด้านระบบคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและพื้นที่สวนสาธารณะ โดยเฉพาะในเมืองศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาคต่างๆ

ตารางที่ ๒ สัดส่วนโครงสร้างประชากร ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๒

หน่วย: ร้อยละ

ภาค/ประเทศ	๒๕๔๙			๒๕๕๒		
	อายุ ๐-๑๔ปี	อายุ ๑๕-๕๙ปี	อายุ ๖๐ +	อายุ ๐-๑๔ปี	อายุ ๑๕-๕๙ปี	อายุ ๖๐+
ภาคเหนือ	๒๐.๓	๖๗.๘	๑๑.๙	๑๗.๑	๗๐.๑	๑๒.๘
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๑.๙	๖๘.๑	๑๐.๐	๒๐.๖	๖๘.๕	๑๐.๙
ภาคกลาง	๒๐.๙	๖๗.๔	๑๑..๗	๒๐.๒	๖๘.๐	๑๑.๗
ภาคใต้	๒๕.๘	๖๔.๑	๑๐.๑	๒๔.๔	๖๕.๐	๑๐.๖
ประเทศ	๒๒.๔	๖๗.๐	๑๐.๖	๒๑.๐	๖๗.๕	๑๑.๕

ที่มา : กรมการปกครอง

๒.๒.๒ แรงงานมีข้อจำกัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในทุกภาค ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมและเป็นแรงงานนอกระบบ โดยปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ ๖๑.๖ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางมีสัดส่วนร้อยละ ๕๒.๓ ร้อยละ ๕๒.๐ และ ๕๑.๑ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการอพยพแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านทั้งถูกและผิดกฎหมายในทุกภาค โดยเฉพาะในภาคเหนือ ภาคกลางมีแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายจำนวนมาก

๒.๒.๓ ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่คุณภาพการศึกษาต่ำ ปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศเพิ่มจาก ๘.๘ ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๘.๙ ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งแต่ละภาคมีจำนวนปีการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาคกลางมีปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๐ ปี รองลงมาคือภาคใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ๘.๙ ๘.๗ และ ๘.๔ ปี ตามลำดับ ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานั้นมีแนวโน้มต่ำกว่าเกณฑ์ทุกภาค จากการประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนทั้งประเทศระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการสอบ O-net ในวิชาสำคัญๆ คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

๒.๒.๔ อัตราการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคยังคงเป็นปัญหาสำคัญในทุกภาค โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทิศทางดีขึ้น แต่ยังมีสัดส่วนที่สูงกว่าทุกภาค โดยปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๘๕๔ คน เทียบกับภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ที่มีสัดส่วนแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๒๔๐ ๓,๘๑๕ และ ๓,๑๔๕ คน ตามลำดับ สำหรับปัญหาการเจ็บป่วยโรคเอดส์ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญในทุกภาคแต่มีแนวโน้มลดลง โดยภาคกลางมีสัดส่วนผู้ป่วยเอดส์สูงที่สุด ๔๕.๓ ต่อประชากรแสนคน ขณะที่ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนเป็น ๑๔.๓ ๘.๙ และ ๘.๗ ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ และโรคธาลัสซีเมียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภาค แต่มีความรุนแรงในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้โรคซิคุนกุนยาและอัตราการตายของมารดาและทารก ยังเป็นปัญหาสำคัญของภาคใต้

๒.๒.๕ ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงเป็นปัญหาสำคัญของทุกภาค คดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องค่อนข้างสูงในทุกภาค โดยภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงถึง ๖๑๔.๓ และ ๖๐๕.๑ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รวมทั้งปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญและเร่งแก้ไขในทุกภาค

๒.๒.๖ ความอบอุ่นของครอบครัวมีแนวโน้มลดลง โดยอัตราการหย่าร้างในภาพรวมของประเทศเพิ่มขึ้นจาก ๔.๗ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕.๒ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๒ โดยในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ มีแนวโน้มอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ยกเว้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มอัตราการหย่าร้างลดลงเล็กน้อย

๒.๒.๗ สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงในทุกภาค แต่การกระจายรายได้มีทิศทางดีขึ้น โดยสัดส่วนคนยากจนโดยรวมของประเทศลดลงจากร้อยละ ๘.๙ ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๘.๑๒ ในปี ๒๕๕๒ แต่ความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๑๓.๖ และ ๑๑.๑ ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนความยากจนของประเทศ ส่วนการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น

ตารางที่ ๓ ข้อมูลด้านสังคมที่สำคัญ

ด้านสังคม	ปี ๒๕๕๑					ปี ๒๕๕๒				
	เหนือ	กลาง	อีสาน	ใต้	ประเทศ	เหนือ	กลาง	อีสาน	ใต้	ประเทศ
แรงงานระดับประถม (ร้อยละ)	๕๕.๓ (ปี ๔๙)	๕๒.๑ (ปี ๔๙)	๖๘.๐ (ปี ๔๙)	๕๗.๓ (ปี ๔๙)		๕๒.๓	๕๑.๑	๖๑.๖	๕๒.๐	
ปีการศึกษาเฉลี่ย	๘.๓	๘.๘	๘.๖	๘.๘	๘.๘	๘.๔	๙.๐	๘.๗	๘.๙	๘.๙
สัดส่วนผู้ป่วยธาลัสซีเมียต่อประชากรแสนคน	๑๕๐.๐	๗๓.๒	๑๐๗.๖	๘๖.๒	๑๐๓.๙	๑๖๐.๗๔	๘๑.๒๕	๑๑๓.๖๗	๙๒.๖๙	๑๑๑.๓๒
สัดส่วนผู้ป่วยเอดส์ต่อประชากรแสนคน	๒๗.๖๗	๖๒.๐๐	๑๖.๘๕	๑๒.๑๔	๒๐.๘๔	๑๔.๓๓	๔๕.๓๐	๘.๗๑	๘.๙๐	๑๓.๑๗
แพทย์ต่อประชากรแสนคน	๓,๓๘๖	๒,๘๓๙ (ไม่รวม กทม.)	๕,๐๒๘	๓,๖๙๔	๒,๙๓๑	๔,๒๔๐	๓,๑๔๕ (ไม่รวม กทม.)	๔,๘๕๔	๓,๘๑๕	๓,๓๒๔
สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรแสนคน	๑๙๔.๓ (ปี ๔๙)	๑๔๑.๒ (ปี ๔๙)	๒๖๘.๙ (ปี ๔๙)	๒๑๐.๐ (ปี ๔๙)	๑๗๖.๒ (ปี ๔๙)	๒๑๖.๗	๖๑๔.๓	๖๐๕.๑	๔๒๐.๐	๓๗๑.๖
สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรแสนคน	๔๐๐ (ปี ๔๙)	๘๖.๓ (ปี ๔๙)	๘๑.๘ (ปี ๔๙)	๒๐๒.๕ (ปี ๔๙)	๓๐๕ (ปี ๔๙)	๕๐๘	๕๘.๓	๒๓๗.๒	๑๘๓.๙	๒๓๐
อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	๔.๘๑ (ปี ๔๙)	๕.๒๙ (ปี ๔๙)	๔.๗๖ (ปี ๔๙)	๓.๕๒ (ปี ๔๙)	๔.๖๕ (ปี ๔๙)	๔.๙๓	๕.๘๒	๔.๗๔	๓.๗๕	๕.๑๗
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	๑๓.๒๖	๔.๘๕	๑๔.๖๒	๔.๔๐	๘.๙๕	๑๑.๐๘	๓.๔๐	๑๓.๖๗	๔.๗๒	๘.๑๒
สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้	๐.๔๖๙ (ปี ๕๐)	๐.๔๒๒ (ปี ๕๐)	๐.๔๖๘ (ปี ๕๐)	๐.๔๖๐ (ปี ๕๐)	๐.๔๙๗ (ปี ๕๐)	๐.๔๔๖	๐.๔๑๔	๐.๔๖๓	๐.๔๗๗	๐.๔๘๕

หมายเหตุ : สัดส่วนผู้ป่วยต่อประชากรแสนคน

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) **พื้นที่ป่าไม้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเหนือ** พื้นที่ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งพื้นที่ป่าบกและป่าชายเลน โดยในปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มจาก ๙๙.๑๖ ล้านไร่ ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๐๗.๖๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๖ ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้และสัดส่วนต่อพื้นที่ภาคมากที่สุดถึง ๕๙.๔๗ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๙ ของพื้นที่ภาค ซึ่งเป็นภาคเดียวที่มีสัดส่วนสูงกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๕๐ ร้อยละ ๒๗.๐๗ และ ๑๖.๔๑ ของพื้นที่ภาคตามลำดับ

ตารางที่ ๔ : พื้นที่ป่าไม้

ภาค	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)			การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ของภาค/พื้นที่ภาค (ร้อยละ)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้/พื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ
	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙-๒๕๕๒	๒๕๕๒	๒๕๕๒
กทม.	๑,๙๓๑	๔๓๘	๔๖๓	-๑,๔๖๙	๐.๐๕	๐.๐๐
เหนือ	๕๕,๒๓๐,๐๖๙	๕๙,๔๒๑,๗๑๕	๕๙,๔๗๑,๓๑๓	๔,๒๔๑,๒๔๔	๕๖.๐๙	๕๕.๒๖
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๕,๓๔๓,๖๗๕	๑๗,๒๒๒,๒๑๔	๑๗,๓๑๕,๘๙๘	๑,๙๗๒,๒๒๓	๑๖.๔๑	๑๖.๐๙
กลาง	๑๗,๗๗๒,๒๕๐	๑๘,๙๑๒,๖๖๗	๑๘,๘๖๖,๕๘๘	๑,๐๙๔,๓๓๘	๒๙.๕๐	๑๗.๕๓
ใต้	๑๐,๘๐๙,๙๔๔	๑๑,๖๘๓,๙๙๖	๑๑,๙๖๐,๙๐๘	๑,๑๕๐,๙๖๕	๒๗.๐๗	๑๑.๑๑
รวมทั้งประเทศ	**๙๙,๑๕๗,๘๗๕**	**๑๐๗,๒๔๑,๐๓๐**	**๑๐๗,๖๑๕,๑๘๐**	**๘,๔๕๗,๓๐๕**	**๓๓.๕๖**	**๑๐๐.๐๐**

ที่มา: กรมป่าไม้, กรมอุทยานธรรมชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๒) **ปัญหาการใช้ประโยชน์และการชะล้างพังทลายของดินมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น** โดยภาคกลางมีปัญหาที่ดินที่มีศักยภาพทางการเกษตรถูกรุกล้ำจากการขยายตัวของชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งปัญหาดินเปรี้ยวในบริเวณจังหวัดนครนายก และฉะเชิงเทรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาการเสื่อมคุณภาพของดินจากการใช้สารเคมีและปัญหาดินเค็ม ภาคใต้มีปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม และดินพรุ ส่วนปัญหาการชะล้างพังทลายของดินมีความรุนแรงมากขึ้นในภาคเหนือและภาคใต้

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ

(๑) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม

มลพิษทางอากาศทวีความรุนแรงมากขึ้นในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือ โดยภาคกลางประสบปัญหาจากสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ทำให้รัฐบาลประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ ส่วนปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กที่มีค่าเกินมาตรฐาน ในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี ราชบุรี อยุธยา และสมุทรปราการ สำหรับภาคเหนือโดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนประสบปัญหาเรื่องหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง ไฟป่า และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

แหล่งน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมมากขึ้นในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ โดยแหล่งน้ำที่มีปัญหาการเสื่อมโทรมในภาคเหนือ ได้แก่ แม่น้ำกวง และกว๊านพะเยา ภาคใต้ ได้แก่ ทะเลสาบสงขลา แม่น้ำปากพนัง และแม่น้ำปัตตานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แม่น้ำสงคราม แม่น้ำลำตะคองตอนล่าง แม่น้ำเลย และแม่น้ำอูน ส่วนภาคกลางเป็นภาคเดียวที่ไม่ประสบปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรม

ปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และแหล่งท่องเที่ยว โดยภาคกลางมีปัญหาปริมาณกากของเสียอันตรายจากเขตอุตสาหกรรม และปัญหาขยะในจังหวัดชลบุรี ระยอง อยุธยา นนทบุรี ภาคเหนือมีปัญหาในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก นครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา และภาคใต้ในจังหวัดภูเก็ต เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เกาะพีพี จังหวัดกระบี่

(๒) สถานการณ์ภัยธรรมชาติ

ภัยแล้งและอุทกภัยเกิดขึ้นบ่อยครั้งในทุกภาคและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น พื้นที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมีแนวโน้มขยายวงมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งมากกว่าครึ่งหนึ่งของหมู่บ้านทั้งประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่อีสานตอนล่าง และภาคเหนือตอนล่าง สำหรับปัญหาอุทกภัยทุกภาคประสบปัญหาบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น โดยภาคเหนือและภาคกลางประสบปัญหาในบริเวณลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคกลาง โดยเฉพาะลุ่มน้ำน่าน ยม และเจ้าพระยา ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่มีปัญหารุนแรงเป็นพื้นที่หมู่บ้านในลุ่มน้ำชี และภาคใต้ในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช ชุมพร สงขลา นราธิวาส ปัตตานี พังงา และตรัง ซึ่งเป็นอุทกภัยที่เกิดจากน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากจากการที่ฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้นในภาคกลางและภาคใต้ โดยภาคกลางมีปัญหาการกัดเซาะในฝั่งอ่าวไทยเป็นระยะทาง ๒๐๑.๘ กิโลเมตร เป็นการกัดเซาะที่มีความรุนแรงระยะทาง ๖๗.๒ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัดประกอบด้วยจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการมีการกัดเซาะที่รุนแรงมากที่สุดถึง ๓๐ กิโลเมตร หรือมีอัตราการกัดเซาะชายฝั่งมากกว่า ๒๕ เมตรต่อปี ภาคใต้มีปัญหาการกัดเซาะรุนแรงทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน โดยมีพื้นที่การกัดเซาะรวมกันเป็นระยะทาง ๓๔๔.๐ กิโลเมตร เป็นพื้นที่มีการกัดเซาะรุนแรง ๙๖ กิโลเมตร โดยฝั่งอ่าวไทยมีปัญหาการกัดเซาะบริเวณตั้งแต่ปลายแหลมตะลุมพุกจังหวัดนครศรีธรรมราชถึงจังหวัดนราธิวาส ระยะทาง ๒๓๗ กิโลเมตร ฝั่งอันดามันบริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา ระนอง และกระบี่ ระยะทาง ๑๐๗ กิโลเมตร

๓. ทิศทางการพัฒนาภาคในภาพรวม

๓.๑ ทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับโลกและในประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยความได้เปรียบด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและศักยภาพของภูมิภาคต่างๆ โดยกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส ภูมิเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภาค เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน การพัฒนาพื้นที่ชายแดนและชุมชนศูนย์กลางในแต่ละภาคให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังนี้

๓.๑.๑ **บทบาทการพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับภาค** จากศักยภาพ โอกาสของแต่ละภูมิภาคซึ่งมีความแตกต่างกันจึงได้กำหนดบทบาทการพัฒนาของแต่ละภาคไว้ดังนี้

<u>ภาคเหนือ</u> เป็นฐานทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำของประเทศ เป็นประตูเชื่อมโยงการค้าและบริการสู่กลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงตอนบนและเอเชียใต้ ตามแนวเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) และแนวเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เป็นฐานการผลิตพืชผัก ไม้ผล ธัญพืช อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ธรรมชาติและศูนย์หัตถกรรม

<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u> เป็นฐานการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนของประเทศ ฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูป เป็นประตูการค้าสู่อินโดจีน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ อารยธรรมขอม วัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศ

<u>ภาคกลาง</u> เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศด้านอุตสาหกรรม การผลิตการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และศูนย์กลางการค้าและขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ เป็นประตูสู่เศรษฐกิจโลกและศูนย์กลางการบริการธุรกิจและการพาณิชย์นานาชาติ

<u>ภาคใต้</u> เป็นฐานการผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมันครบวงจร เป็นฐานการผลิตอาหารทะเลแปรรูป เป็นฐานการท่องเที่ยวทางทะเลชั้นนำระดับโลก เป็นประตูการค้าและการขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านด้านใต้และนานาชาติ

๓.๑.๒ **บทบาทการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมอาเซียน** จากลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและศักยภาพของแต่ละภาค จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน ดังนี้

<u>ภาคเหนือ</u> พัฒนาเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน (GMS) และกลุ่มเอเชียใต้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตามแนวเหนือ-ใต้ และแนวตะวันออก-ตะวันตก รวมทั้งเชื่อมโยงสู่เมียนม่าร์และเอเชียใต้ผ่านทางพรมแดนตะวันตกของภาคเหนือ (WEST GATE) โดยเร่งพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง สร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการขนาดกลางขนาดเล็ก รวมทั้งกำหนดมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบเชิงลบจากการเปิดเสรีทางการค้า

<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u> เร่งต่อยอดและใช้ประโยชน์จากความตกลงต่างๆ ในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาเมืองชายแดนและด่านชายแดนได้แก่ มุกดาหาร หนองคาย นครพนมและอุบลราชธานี ให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง และพัฒนาอุดรธานีและสกลนครให้เป็นเมืองสนับสนุน การเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออก พร้อมทั้งพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานรองรับสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๓ ที่จังหวัดนครพนม อาทิ คลังสินค้า สถานที่จอดรถสินค้า

<u>ภาคกลาง</u> เป็นประตูการค้า และการขนส่งเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนเมืองชายแดนใช้เชื่อมโยงการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยสนับสนุนโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและเขตนิคมอุตสาหกรรมทวายผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพพม่า โดยพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกทวาย ท่าเรือแหลมฉบังและประเทศอื่นในภูมิภาค

ภาคใต้ พัฒนาโดยใช้กรอบความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย (JDS) และกรอบความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดจีน-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) โดยพัฒนาเมืองชายแดนและเขตเศรษฐกิจชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาด่านในจังหวัดสงขลา สตูล ยะลาและนราธิวาส เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวและขนส่งกับมาเลเซียและสิงค์โปร์ พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนสะเดา บูกิตกายูฮิดัม เชื่อมโยงกับเขตการพัฒนาเศรษฐกิจของมาเลเซีย พัฒนาทางหลวงพิเศษ(Motor Way) สายหาดใหญ่-ชายแดนมาเลเซีย รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านภาษาและฝีมือแรงงานให้พร้อมรองรับการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๓.๒ ทิศทางการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ เสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร และสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปรับปรุงกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมให้สะอาดปลอดภัย พัฒนายกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานความรู้ การมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่

ภาคเหนือ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตร เร่งพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่าย สนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป สนับสนุนการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม พัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาด้าน Digital Content อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และจัดการพื้นที่อุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน ชายแดนแม่สอดและเชียงของ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City/ECO-Town) ที่ผสมผสานวัฒนธรรม สังคมและระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยว เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางบริการท่องเที่ยวของภาค พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวชุมชน ธุรกิจ MICE เปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในกลุ่มประเทศ GMS กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัยและศรีสัชนาลัย เชื่อมต่อพิษณุโลก-กำแพงเพชร กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรทั้งในและนอกเขตชลประทาน เพิ่มความมั่นคงของอาชีพเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ขยายฐานการผลิตพืชพลังงานไปยังประเทศเพื่อนบ้าน สนับสนุนการเกษตรแบบข้อตกลง(Contact Farming) ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีบทบาทการพัฒนาอุตสาหกรรมในลักษณะคลัสเตอร์ โดยนครราชสีมา ขอนแก่น กาฬสินธุ์เป็นเขตอุตสาหกรรมอาหารและพลังงาน นครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ เป็นเขตอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกาย นครราชสีมา ขอนแก่น เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการท่องเที่ยวใช้จุดแข็งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และประเพณีดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย

ภาคกลาง รักษาพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารและพลังงานทดแทน พัฒนากระบวนการผลิตภาคการเกษตรไปสู่การผลิตการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตพืชพลังงาน สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการปรับปรุงกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมให้สะอาดปลอดภัย ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมเพื่อมุ่งสู่การเป็นอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ สนับสนุนการยกระดับการบริหารจัดการแหล่งผลิตให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตของภูมิภาค (Supply chain Headquarters) ด้านการท่องเที่ยว

พัฒนาและยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับตลาดและชุมชน พัฒนาองค์ความรู้และทักษะของผู้ประกอบการและชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นในการประกอบธุรกิจบริการที่เชื่อมโยงกับบริการท่องเที่ยว โดยเน้นท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร และ เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแพทย์แผนไทย

<u>ภาคใต้</u> มุ่งเน้นพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สร้างความมั่นคงด้านอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกรรายย่อย และพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร พัฒนาและส่งเสริมการผลิตและแปรรูปพืชและสัตว์เศรษฐกิจชนิดใหม่ของภาค ส่งเสริมการผลิตพืชพลังงาน พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปยางและไม้ยางพารา ปาล์มน้ำมัน แปรรูปอาหารทะเล ด้านการท่องเที่ยว รักษาแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีคุณภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ที่มีความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอันดามันกับเกาะสมุย-เกาะพงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพัฒนา MICE และ Marina ในพื้นที่ภูเก็ต-พังงา-กระบี่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช กับหัวหิน และชะอำ

๓.๒.๒ ด้านสังคม พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพแรงงานบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ลดปัญหายาเสพติดและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม

<u>ภาคเหนือ</u> พัฒนาคุณภาพคนทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ดูแลปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาการเจ็บป่วยโรคธาลัสซีเมียในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ปัญหาสุขภาพจิตในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและลำพูน ปัญหาโรคเอดส์ในจังหวัดพะเยา อุทัยธานีและนครสวรรค์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการดูแลสมาชิกให้มีคุณภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยขยายเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิต เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงเป็นธรรมโดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส สนับสนุนบทบาทภาคีการพัฒนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการบริการสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทั่วถึง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมทั้งอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม

<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u> พัฒนาคนให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย ปรับปรุงคุณภาพคนให้พร้อมรองรับโอกาสด้านอาชีพ เพิ่มผลิตภาพแรงงานเกษตร โดยส่งเสริมการเกษตรแบบประณีต เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ที่จะนำสู่การผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร สนับสนุนการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงของภาคเกษตร ส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนโดยเน้นทั้งทางด้านการรักษาและการป้องกันโดยเร่งสร้างระบบป้องกันและรักษา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งสร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งให้ชุมชน รื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้เป็นทุนทางสังคม พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย สร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาเมืองและชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ พร้อมทั้งสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

<u>ภาคกลาง</u> พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาปรับปรุงหลักสูตร คุณภาพอาจารย์ผู้สอน และกระบวนการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของภาค กระจายบริการสาธารณสุขชุมชนให้ครอบคลุมอย่างจริงจังโดยการยกระดับคุณภาพและปริมาณด้านบุคลากรทางการแพทย์ เวชภัณฑ์ และสถานพยาบาลและพัฒนา

ขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจัดหาสวัสดิการ และบริการเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบเฝ้าระวัง การแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติดในชุมชน ในพื้นที่เมืองใหญ่และพื้นที่ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน เพื่อสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันให้สามารถจัดการกับปัญหาสังคมที่กำลังจะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต

<u>ภาคใต้</u> พัฒนาคนและชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นธรรม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้คู่คุณธรรม โดยพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน และหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต พัฒนาศักยภาพและคุณภาพกำลังแรงงาน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในทุกระดับ ผ่านกลไกการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมไทย ส่งเสริมการสร้างสุขภาพและลดความเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ และ ศึกษา รวบรวม และจัดระบบองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและท้องถิ่นที่เข้าถึงได้ง่าย สร้างความมั่นคงและความเป็นธรรมในสังคม โดย เสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ สร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในครอบครัว ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและท้องถิ่น ฟื้นฟูและส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังยึดเหนี่ยวของครอบครัวและชุมชน เสริมสร้างบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนให้มีความแข็งแกร่ง โดยเน้นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตสินค้า OTOP และการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชน พร้อมทั้งเร่งแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสันติวิธีและการตระหนักในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๓.๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ และที่ดิน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสมดุลเร่งแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน เตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ

<u>ภาคเหนือ</u> สนับสนุนการบริหารจัดการน้ำในลักษณะนิเวศลุ่มน้ำ ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน พัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพโดยการจัดการองค์ความรู้ผสมผสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคุ้มครองใช้ประโยชน์และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมการต่อยอดองค์ความรู้สมุนไพรสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น สนับสนุนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำให้เหมาะกับศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและภูมิสารสนเทศทางท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำจากลำน้ำธรรมชาติ กำหนดแผนการใช้ที่ดินและมาตรการทางผังเมืองให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ยกระดับขีดความสามารถในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโดยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเตือนภัย การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนและ อปท.ให้เข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างทันสถานการณ์ การเสริมสร้างความรู้ในการป้องกันและแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชน รวมทั้งกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) และแผนการอพยพเคลื่อนย้าย (Relocation) ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหว โคลนถล่มและอุทกภัย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ให้รองรับแผ่นดินไหวอย่างเข้มงวด

<u>ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</u> ฟื้นฟูและปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ โดยการอนุรักษ์พื้นที่ป่าเดิม ฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อม สร้างความสมดุลของการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงาน ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการเพิ่มพื้นที่ป่าดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและการป้องกันไฟไหม้ป่า และสนับสนุนการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้เหมาะสม ทั่วถึง และเป็นธรรม พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้เหมาะสมกับภูมิสังคมและสภาพทางกายภาพของพื้นที่ และพัฒนาระบบชลประทาน ควบคุม กำกับ ดูแล คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐานโดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการดูแล รักษา ควบคุมคุณภาพดิน น้ำ อากาศ พัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยที่เกิดจากความแปรปรวนของธรรมชาติ โดยเฉพาะจากน้ำป่าไหลหลาก ดินถล่ม และความแห้งแล้ง พร้อมกับวางแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่เสี่ยงครอบคลุมทั้งภาค และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และฝุ่นละออง รวมทั้งการส่งเสริมให้ท้องถิ่นเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

<u>ภาคกลาง</u> บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดย ฟื้นฟู และปรับปรุงดินที่มีปัญหา พัฒนา และปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็ก เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรน้ำในพื้นที่ประสบภัยแล้งให้มีน้ำใช้ประโยชน์ในปริมาณที่เพียงพอ เร่งบูรณะฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร คุ้มครอง และฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง และหญ้าทะเล ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ป้องกันและควบคุมมลพิษที่จะส่งผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดย กำหนดมาตรการควบคุม และมาตรการจูงใจในการป้องกัน และควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศในเขตชุมชนและเขตอุตสาหกรรมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน รวมทั้งการจัดการน้ำทิ้งจากครัวเรือน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศและ เตรียมการป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งอุตสาหกรรมให้เป็นที่ยอมรับและไม่เป็นข้อกีดกันทางการค้าในระดับสากล ปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย กำจัดขยะ และของเสียอันตรายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รวมทั้งเตรียมการป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง

<u>ภาคใต้</u> คุ้มครองพื้นที่ป่า พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ชายฝั่งทะเล ฟื้นฟูและจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเลให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) เร่งแก้ไขปัญหา และเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมในแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอกับการต้องการในพื้นที่ขาดแคลน แก้ไขปัญหาขยะและน้ำเสียในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาค เช่น เกาะภูเก็ต เกาะพีพี เกาะหลีเป๊ะ เกาะสมุย เมืองหาดใหญ่ เมืองสุราษฎร์ธานี สนับสนุนการวางแผนป้องกันและจัดให้มีระบบเตือนภัยพิบัติจากธรรมชาติทุกประเภท โดยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขภัยพิบัติ เร่งแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดิน รวมทั้งปัญหาการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติที่ขยายตัวมากขึ้น เร่งพัฒนาระบบชลประทานขนาดเล็กอย่างทั่วถึง โดยเน้นการบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาและการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในท้องถิ่น/ชุมชน เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเพิ่มศักยภาพความมั่นคงด้านพลังงานให้ยั่งยืน

ส่วนที่ ๒
ทิศทางการพัฒนาภาคและทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

บทที่ ๑
ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

บทที่ ๑

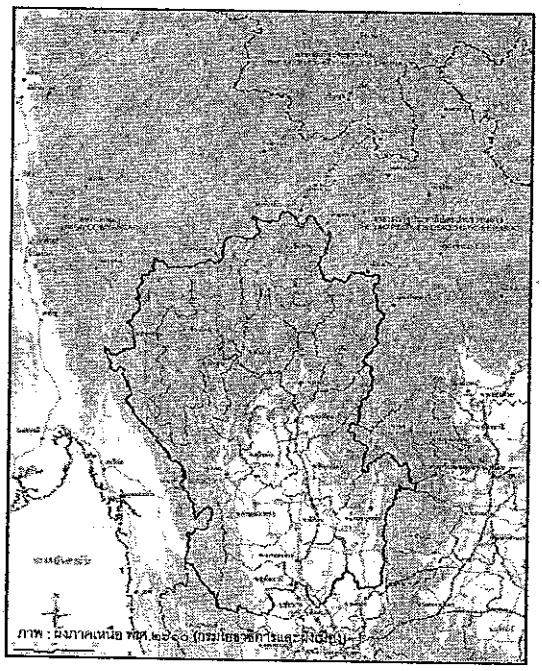
ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑.๑ ที่ตั้ง

พื้นที่ภาคเหนือตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๔°๕๖′ ถึง ๒๐°๒๘′ เหนือ และเส้นแวงที่ ๙๙°๒๓′ ถึง ๑๐๑°๔๗′ ตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนม่าร์และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับภาคกลาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนม่าร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคเหนือ ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด มีพื้นที่รวม ๑๐๖,๐๒๗,๖๘๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือมีความแตกต่าง โดยพื้นที่ตอนบนส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ ส่วนพื้นที่ตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ

ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน พื้นที่รวม ๕๓.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๑ ของพื้นที่ภาคเหนือสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง ประกอบด้วยทิวเขา ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร

ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย ๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่รวม ๕๒.๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๙ ของพื้นที่ภาคเหนือ สภาพพื้นที่ทั่วไป เป็นภูเขาสูงทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก ซึ่งเป็นแหล่งทำการเกษตรที่สำคัญ

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของภาคเหนือ จัดอยู่ในเขตโซนร้อนแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ๒ ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงกลางเดือนตุลาคม ไปจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ และบางปีอาจเลยไปถึงกลางเดือนมีนาคม พัดเอาความหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้าสู่ประเทศไทย ทำให้อุณหภูมิลดต่ำลง โดยทั่วไปจัดเป็นช่วงฤดูหนาว มีอากาศแห้งแล้ง และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม จนถึงปลายเดือนกันยายน พัดพาเอาความชื้นจากบริเวณเส้นศูนย์สูตร ซึ่งความแรงของลมมีความสัมพันธ์กับความแรงของความกดอากาศสูงจากซีกโลกใต้ ในบริเวณมหาสมุทรอินเดียและทวีปออสเตรเลีย เมื่อพัดเข้าสู่ประเทศไทยทำให้มีฝนและเมฆมาก โดยทั่วไปจัดเป็นช่วงฤดูฝน

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของภาคเหนือประมาณ ๒๖.๖ องศาเซลเซียส เฉลี่ยสูงสุด ๔๒.๓ องศาเซลเซียสที่จังหวัดลำปาง และต่ำสุด ๖.๗ องศาเซลเซียสที่จังหวัดน่าน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๑๒.๖ มิลลิเมตร/ปี โดยมีวันที่ฝนตกประมาณ ๑๑๔ วัน/ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

๑.๑.๔ แหล่งน้ำ

ภาคเหนือมีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๘ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำแม่กก ลุ่มน้ำป่าสัก และลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่รวม ๖๔.๑๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๐.๕ ของพื้นที่ภาค ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปีประมาณ ๒๖,๐๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

แหล่งน้ำบาดาลในภาคเหนือแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ กล่าวคือ ภาคเหนือตอนบนมีแหล่งน้ำบาดาลเฉพาะในบริเวณที่เป็นแอ่งหรือที่ราบระหว่างภูเขา แหล่งที่สำคัญ ได้แก่ แอ่งเชียงใหม่และลำพูน มีทั้งในระดับพื้นที่อยู่ลึกไม่เกิน ๘๐ เมตร ปริมาณน้ำประมาณ ๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนในระดับลึกมีปริมาณเฉลี่ย ๑๐๐-๒๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และแอ่งแม่จัน แม่สาย กับพื้นที่ลุ่มน้ำหลากของน้ำแม่กกและแม่น้ำโขงให้น้ำมากกว่า ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง แอ่งอื่นๆ นั้นมีน้ำเฉลี่ยประมาณ ๒๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนพื้นที่ที่เป็นที่สูงหรือภูเขามีน้ำบาดาลน้อยมาก

สำหรับภาคเหนือตอนล่าง แหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มเหนือนครสวรรค์ขึ้นไปจนถึงอุตรดิตถ์ ในระดับตื้นจะอยู่ลึกไม่เกิน ๒๕ เมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ย ๒๕-๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนในระดับลึก ๑๘๐-๒๕๐ เมตร มีเฉพาะพื้นที่ที่เป็นลุ่มน้ำหลากของแม่น้ำยมและน่าน ปริมาณน้ำ ๑๕๐-๒๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนพื้นที่ที่เป็นเนินสูงขึ้นไป รวมทั้งในทุ่งกำแพงเพชรได้น้ำในเกณฑ์ ๑๐๐-๑๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ทางด้านตะวันออกของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นภูเขาหินทรายส่วนใหญ่ มีน้ำบาดาลน้อยพอใช้สำหรับการบริโภค ส่วนทางด้านตะวันตกในท้องที่จังหวัดตาก กำแพงเพชร และอุทัยธานี พื้นที่ส่วนใหญ่รองรับด้วยหินแกรนิต มีน้ำอยู่ตามหุบเขาและทุ่งราบหรือลุ่มน้ำหลากเป็นแห่งๆ

๑.๑.๕ สภาพดิน ป่าไม้ และทรัพยากรแร่

ดิน ลักษณะดินในภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากตะกอนลำน้ำเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำต่างๆ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทำนาประมาณ ๑๖.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๕.๕ ของพื้นที่ภาค เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ประมาณ ๒๐.๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๘.๙ ของพื้นที่ภาค

ป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศ ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่า ๕๙.๔๗ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๑๐ ของพื้นที่ภาค ลักษณะเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง โดยเฉพาะ จังหวัดในภาคเหนือตอนบน เช่น เชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน

ทรัพยากรแร่ ภาคเหนือมีทรัพยากรแร่มากกว่า ๒๐ ชนิด แร่ที่สำคัญได้แก่ ลิกไนต์ สังกะสี ดินขาว ยิปซั่ม เฟลสปาร์ หินอ่อน และแมงกานีส โดยผลผลิตแร่เกือบทั้งหมดกระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดลำปาง และตาก

๑.๑.๖ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ของภาคเหนือ ๑๐๖.๐๒๗ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๑ มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๕๙.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๖.๐ ของพื้นที่ภาค พื้นที่ถือครองทางการเกษตร ๒๘.๓๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๖.๘ ของพื้นที่ภาค และพื้นที่นอกภาคเกษตร ๑๘.๒๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๗.๒ ของพื้นที่ภาค สำหรับพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วในปี ๒๕๕๑ ครอบคลุมพื้นที่รวม ๔.๕๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๗ ของพื้นที่ภาค และเป็นร้อยละ ๑๖.๐ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของภาค

๑.๒ การปกครอง

โครงสร้างการบริหารราชการของภาคเหนือ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓ ได้แก่

๑.๒.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ๑๙๖ อำเภอ ๑,๕๕๖ ตำบล ๑๖,๔๕๔ หมู่บ้าน

๑.๒.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาลนคร ๖ แห่ง คือ นครเชียงใหม่ นครลำปาง นครเชียงราย นครตาก นครพิษณุโลก และนครนครสวรรค์ เทศบาลเมือง ๒๒ แห่ง เทศบาลตำบล ๔๕๒ แห่ง อบต. ๑,๑๙๖ แห่ง

๑.๓ ประชากร

ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากร จำนวน ๑๑.๗๗ ล้านคน จำแนกเป็นชาย ๕.๘๑ ล้านคน และหญิง ๕.๙๖ ล้านคน ประชากรตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕.๖๖ ล้านคน ภาคเหนือตอนล่าง ๖.๑๑ ล้านคน โดยเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองรวม ๓.๑๒ ล้านคน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย ๖๙ คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร สำหรับจังหวัดที่มีประชากรเกิน ๑ ล้านคน มีจำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และนครสวรรค์ โดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดจำนวน ๑.๖๓ ล้านคน และแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด ๐.๒๔ ล้านคน อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงร้อยละ ๐.๙๑

๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะ

ภาคเหนือมีระบบการคมนาคมขนส่งที่สำคัญดังนี้ **ทางบก** มีโครงข่ายถนนครอบคลุมในทุกพื้นที่ของภาค ซึ่งสามารถเชื่อมโยงลงสู่ด้านใต้ของประเทศไทยได้อย่างสะดวกและรวดเร็วตามเส้นทางถนนพหลโยธิน (หมายเลข ๑) และเชื่อมต่อถนนสุขุมวิท (หมายเลข ๓) อีกทั้งยังมีรถไฟในการขนส่งสินค้าและการเดินทางของประชาชน จากกรุงเทพฯ สิ้นสุดระยะทางที่จังหวัดเชียงใหม่ **ทางน้ำ** ในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวระยะสั้นๆ ที่จังหวัดนครสวรรค์ พิษณุโลก เชียงใหม่ และเชียงราย ส่วนความเชื่อมโยงกับต่างประเทศนั้น มีการขนส่งและการเดินทางท่องเที่ยวในลำน้ำนานาชาติ โดยเฉพาะแม่น้ำโขงที่จังหวัดเชียงรายจากท่าเรือเชียงแสน และเชียงของ ไปจนถึงท่าเรือซือเหมาประเทศจีนตอนใต้

ทางอากาศ มีสนามบินทั้งหมด ๑๐ แห่ง เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ๒ แห่ง คือ ท่าอากาศยานเชียงใหม่ และเชียงราย ส่วนท่าอากาศยานภายในประเทศ ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง แพร่ น่าน พิษณุโลก แม่สอด สุโขทัย และเพชรบูรณ์

บริการสาธารณะ ไฟฟ้า เขื่อนที่ใช้ผลิตไฟฟ้าที่สำคัญ คือ เขื่อนภูมิพล(ตาก) เขื่อนสิริกิติ์ (อุตรดิตถ์) เขื่อนแจ้ห่ม (ลำปาง) และ เขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล (เชียงใหม่) โดยมีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทั้งหมด ๓ เขต **ประปา** การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขตคือ สำนักงานประปาเขต ๙ (เชียงใหม่) และสำนักงานประปาเขต ๑๐ (นครสวรรค์)

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

การพัฒนาภาคเหนือตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจภาคเหนือโดยรวมมีการขยายตัวเป็นลำดับ แม้ว่าขนาดเศรษฐกิจค่อนข้างเล็กแต่มีการกระจายตัวอย่างสมดุลระหว่างสาขาเศรษฐกิจหลักทั้งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้า จึงมีเสถียรภาพพอสมควร ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของภาคยังพึ่งพาสาขาเกษตรกรรมซึ่งมีข้อจำกัดด้านปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ ขณะที่สาขาอุตสาหกรรมมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงใช้ฐานทรัพยากรและความได้เปรียบด้านแรงงานแต่มีแนวโน้มปรับตัวสู่อุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น การค้าชายแดนเติบโตได้ดีและคาดว่าจะมีบทบาทมากขึ้นจากปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน สำหรับการท่องเที่ยวค่อนข้างชะลอตัวตามปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวเฉพาะจังหวัดใหญ่ และส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย สถานการณ์การพัฒนาสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญมีดังนี้

๒.๑.๑ เศรษฐกิจภาคเหนือเติบโตขึ้นแต่ยังคงเป็นภาคที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือราคาประจำปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๘๕๐,๕๓๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๙.๔ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากสัดส่วนร้อยละ ๘.๘๖ ในปี ๒๕๔๙ เศรษฐกิจภาคเหนือชะลอตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ โดยมีอัตราขยายตัวร้อยละ ๕.๑๖ ร้อยละ ๔.๙ ร้อยละ ๐.๕๘ ในปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ ตามลำดับ

และในปี ๒๕๕๒ เศรษฐกิจหดตัวร้อยละ ๐.๔๙ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลงอย่างมากช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๒ ทำให้ความต้องการสินค้าในตลาดโลกลดลงโดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรม ในปี ๒๕๕๒ สาขาเศรษฐกิจของภาคเหนือที่หดตัวมาก ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม โรงแรม ภัตตาคาร บริการชุมชน และอสังหาริมทรัพย์ฯ ขณะที่สาขาเกษตรยังคงขยายตัว เมื่อพิจารณารายกลุ่มจังหวัด เศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และตอนล่าง ๑ มีการขยายตัวได้ดี เป็นผลจากการขยายตัวของภาคเกษตรเป็นสำคัญ ขณะที่กลุ่มจังหวัดตอนบน ๑ และตอนล่าง ๒ เศรษฐกิจหดตัว เนื่องจากสาขาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสาขาเศรษฐกิจหลักของสองกลุ่มจังหวัดนี้หดตัวลงมาก

รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคเหนือเพิ่มขึ้น แต่ยังน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัวของประชากรภาคเหนือเท่ากับ ๗๐,๑๐๕ บาทต่อปี เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากปี ๒๕๔๙ แต่ยังคงน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งเท่ากับ ๑๓๕,๑๔๕ บาท และเป็นภาคที่มีรายได้ต่อหัวประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีรายได้ต่อหัวสูงที่สุดของภาค ๘๓,๒๓๙ บาท รองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๗๘,๐๙๕ บาท เนื่องจากทั้ง ๒ กลุ่มจังหวัดนี้มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรมสูง ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ และตอนบน ๒ เท่ากับ ๖๗,๖๑๘ และ ๕๐,๔๔๐ บาท ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของภาค ทั้งนี้ จังหวัดลำพูนมีรายได้ต่อหัวประชากรสูงสุด ๑๔๖,๖๕๘ บาท รองลงมาคือจังหวัดกำแพงเพชร ๑๐๖,๕๓๗ บาท จังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวน้อยที่สุดคือจังหวัดแม่ฮ่องสอน ๔๖,๒๑๕ บาท และจังหวัดแพร่ ๔๕,๒๗๘ บาท

อัตราเงินเฟ้อของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงในระดับใกล้เคียงกับประเทศ โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปของภาคเหนือค่อนข้างแกว่งตัว ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปี ๒๕๕๒ มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๗ ร้อยละ ๒.๔ ร้อยละ ๖.๖ และลดลงร้อยละ ๑.๑ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศ ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่ออัตราเงินเฟ้อ ได้แก่ ราคาสินค้ากลุ่มน้ำมันเชื้อเพลิงและอาหารสด ส่วนที่ติดลบในปี ๒๕๕๒ นั้น เป็นผลจากมาตรการบรรเทาค่าครองชีพและการเคลื่อนไหวของราคาน้ำมันที่ปรับลดลงจากปี ๒๕๕๑ มาก โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปในรายการน้ำมันเชื้อเพลิงเทียบระหว่างปี ๒๕๕๒ กับปี ๒๕๕๑ พบว่าติดลบมากถึงร้อยละ ๑๓.๙

ตารางที่ ๑-๑ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ณ ราคาประจำปี และ GRP Per Capita

หน่วย : ล้านบาท /บาท

พื้นที่	GRP / GDP (ราคาประจำปี) (ล้านบาท)				GRP Per capita (บาท)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
เหนือบน ๑	๒๒๒,๑๘๙	๒๓๗,๒๘๗	๒๔๙,๗๐๔	๒๕๖,๔๓๑	๗๒,๙๑๓	๗๗,๕๖๙	๘๑,๓๓๔	๘๓,๒๓๙
เหนือบน ๒	๑๐๗,๕๑๕	๑๒๒,๗๔๔	๑๓๖,๑๖๘	๑๓๘,๓๗๖	๓๙,๖๓๘	๔๕,๐๗๙	๔๙,๘๑๘	๕๐,๔๔๐
เหนือล่าง ๑	๑๘๗,๖๑๒	๒๐๓,๔๕๑	๒๓๑,๕๖๕	๒๓๘,๒๒๙	๕๔,๐๐๕	๕๘,๒๘๒	๖๖,๐๒๓	๖๗,๖๑๘
เหนือล่าง ๒	๑๗๘,๐๓๙	๑๙๒,๓๓๙	๒๑๕,๙๖๓	๒๑๗,๔๙๔	๖๔,๖๔๗	๖๙,๕๗๗	๗๗,๘๒๙	๗๘,๐๙๕
ภาคเหนือ	๖๙๕,๓๕๕	๗๕๕,๘๒๑	๘๓๓,๓๙๙	๘๕๐,๕๓๐	๕๘,๐๐๖	๖๒,๗๙๑	๖๘,๙๕๘	๗๐,๑๐๕
ประเทศ	๗,๘๔๔,๙๓๙	๘,๕๒๕,๑๙๗	๙,๐๘๐,๔๖๖	๙,๐๔๑,๕๕๑	๑๑๙,๖๓๔	๑๒๙,๐๘๙	๑๓๖,๕๘๖	๑๓๕,๑๔๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

ตารางที่ ๑-๒ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑ และอัตราขยายตัว

หน่วย : ล้านบาท

พื้นที่	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒	
	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%
เหนือบน ๑	๑๑๔,๘๒๙	๕.๘๑	๑๑๙,๐๖๑	๓.๖๙	๑๑๘,๔๗๔	(-๐.๔๙)	๑๑๔,๖๖๓	(-๓.๒๒)
เหนือบน ๒	๔๙,๖๖๔	๒.๔๒	๕๓,๐๓๑	๖.๗๘	๕๓,๗๓๖	๑.๓๓	๕๔,๔๔๒	๑.๓๑
เหนือล่าง ๑	๘๐,๗๗๖	๕.๒๕	๘๕,๐๓๒	๕.๒๗	๘๖,๘๒๗	๒.๑๑	๙๐,๓๑๘	๔.๐๒
เหนือล่าง ๒	๘๘,๖๗๕	๕.๘๓	๙๓,๑๘๒	๕.๐๘	๙๓,๓๑๕	๐.๑๔	๙๑,๒๐๗	(-๒.๒๖)
ภาคเหนือ	๓๓๓,๙๔๕	๔.๑๖	๓๕๐,๓๐๔	๔.๙๐	๓๕๒,๓๕๒	๐.๕๘	๓๕๐,๖๓๐	(-๐.๔๙)
ประเทศ	๔,๐๕๔,๕๐๔	๕.๐๙	๔,๒๕๙,๐๒๖	๕.๐๔	๔,๓๖๔,๘๓๓	๒.๔๘	๔,๒๖๓,๑๓๙	(-๒.๓๓)

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

๒.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือกระจายตัวอย่างสมดุลระหว่างสาขาการผลิตหลัก โดยสาขาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีกฯ มีสัดส่วนค่อนข้างใกล้เคียงกัน และในช่วงปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๒ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก แต่แนวโน้มสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนลดลง ในปี ๒๕๕๒ แม้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม(ไม่รวมเหมืองแร่) ยังมีสัดส่วนมากที่สุดร้อยละ ๑๙.๖๒ แต่ลดลงมาใกล้เคียงภาคเกษตรที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๓๓ สำหรับสาขาการค้าส่งค้าปลีกฯ สัดส่วนค่อนข้างคงที่ ร้อยละ ๑๖.๓๓

การผลิตสาขาอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม **ดังนั้น มูลค่าการผลิตภาคเกษตรเมื่อรวมกับมูลค่าอุตสาหกรรมเกษตรจึงมีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๓๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค** และสัดส่วนไม่เปลี่ยนแปลงมากนักตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปี ๒๕๕๒ ทั้งนี้ สัดส่วนการผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของภาคเหนือสูงกว่าเป้าหมายของประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๑๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจรายกลุ่มจังหวัดในปี ๒๕๕๒ พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๒๘.๔ สูงกว่าภาคเกษตร ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๙.๒ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และตอนล่าง ๑ ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๖ และร้อยละ ๒๖.๒ ซึ่งสูงกว่าอุตสาหกรรมมาก ส่วนกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรมและเกษตรใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๒๔ สำหรับขนาดเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดมีสัดส่วนในเศรษฐกิจภาคเหนือตามลำดับดังนี้ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๓๒.๗ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ ร้อยละ ๒๖.๐๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๒๕.๗๖ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๑๕.๕๓

ตารางที่ ๑-๓ : โครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาคเหนือและกลุ่มจังหวัด ปี ๒๕๕๒ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท / ร้อยละ

สาขาการผลิต	เหนือบน ๑		เหนือบน ๒		เหนือล่าง ๑		เหนือล่าง ๒		ภาคเหนือ	
	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ
เกษตร	๑๐,๕๗๕	๙.๒๒	๑๑,๒๑๑	๒๐.๕๙	๒๓,๖๓๔	๒๖.๑๗	๒๒,๓๕๘	๒๔.๕๑	๖๗,๗๗๙	๑๙.๓๓
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๑๐,๒๔๓	๘.๙๓	๑๐,๗๒๕	๑๙.๗๐	๒๓,๐๑๒	๒๕.๔๘	๒๑,๖๖๙	๒๓.๗๕	๖๕,๖๔๓	๑๘.๗๒
ประมง	๓๓๒	๐.๒๙	๔๘๗	๐.๘๙	๖๒๒	๐.๖๙	๖๙๔	๐.๗๖	๒,๑๓๕	๐.๖๑
อุตสาหกรรม	๔๐,๕๙๙	๓๕.๔๑	๔,๘๖๖	๘.๙๔	๑๓,๑๗๔	๑๔.๕๙	๒๖,๔๓๐	๒๘.๙๘	๘๕,๐๖๙	๒๔.๒๖
เหมืองแร่/หิน	๗,๙๙๑	๖.๙๗	๕๘๕	๑.๐๗	๓,๑๐๖	๓.๔๔	๔,๕๙๙	๕.๐๔	๑๖,๒๘๑	๔.๖๔
อุตสาหกรรม	๓๒,๖๐๘	๒๘.๔๔	๔,๒๘๑	๗.๘๖	๑๐,๐๖๘	๑๑.๑๕	๒๑,๘๓๑	๒๓.๙๕	๖๘,๗๘๘	๑๙.๖๒
บริการ	๖๓,๔๘๙	๕๕.๓๗	๓๘,๓๖๔	๗๐.๔๗	๕๓,๕๑๐	๕๙.๒๕	๔๒,๔๑๙	๔๖.๕๑	๑๙๗,๗๘๒	๕๖.๔๑
ค้าส่งค้าปลีกฯ	๑๕,๓๗๕	๑๓.๔๑	๑๐,๖๐๕	๑๙.๔๘	๑๖,๖๒๘	๑๘.๔๑	๑๔,๖๓๖	๑๖.๐๕	๕๗,๒๔๓	๑๖.๓๓
ขนส่งฯ	๘,๙๔๒	๗.๘๐	๔,๘๖๕	๘.๙๔	๕,๙๐๔	๖.๕๔	๔,๗๕๐	๕.๔๓	๒๔,๖๖๑	๗.๐๓
อื่นๆ	๓๙,๑๗๓	๓๔.๑๖	๒๒,๘๙๔	๔๒.๐๕	๓๐,๗๗๘	๓๔.๓๐	๒๒,๘๘๓	๒๕.๐๓	๑๑๕,๘๗๘	๓๓.๐๕
ผลิตภัณฑ์รวม	๑๑๔,๖๖๓	๑๐๐.๐๐	๕๔,๔๔๒	๑๐๐.๐๐	๙๐,๓๑๘	๑๐๐.๐๐	๙๑,๒๐๗	๑๐๐.๐๐	๓๕๐,๖๓๐	๑๐๐.๐๐
ผลิตภัณฑ์รวม	๑๑๔,๖๖๓	๓๒.๗๐	๕๔,๔๔๒	๑๕.๕๓	๙๐,๓๑๘	๒๕.๗๖	๙๑,๒๐๗	๒๖.๐๑	๓๕๐,๖๓๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

๒.๑.๓ ภาคการเกษตรมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่ยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านปัจจัยการผลิต ทั้งพื้นที่ทำการเกษตร แหล่งน้ำ และแรงงานเกษตร ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่ารวม ๖๗,๗๗๙ ล้านบาท (ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๓ ของมูลค่าเศรษฐกิจภาค โดยสัดส่วนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๑๘.๙ ในปี ๒๕๔๙ และมีการเติบโตทุกปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ขยายตัวในอัตราร้อยละ ๕.๐๗ ร้อยละ ๒.๒๑ ร้อยละ ๓.๒๔ และร้อยละ ๑.๖๘ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเกษตรภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีขนาดน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ โดยมีพื้นที่เพียง ๒๘.๓๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗๓ ของพื้นที่ภาค และขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรเฉลี่ย ๒๑.๐๕ ไร่ต่อครัวเรือน โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อยที่สุด ๒.๘๗ ล้านไร่ และขนาดการถือครองของเกษตรกรเล็กที่สุดเพียง ๘.๑๖ ไร่ต่อครัวเรือน ประกอบกับราคาที่ดินปรับตัวสูงขึ้นจูงใจให้เกษตรกรบางส่วนขายที่ดินทำกินส่งผลให้พื้นที่เกษตรโดยรวมลดลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรน้ำฝน มีพื้นที่ชลประทานเพียง ๕.๒๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๙ ของพื้นที่เกษตร ประกอบกับการมีพื้นที่ขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถพัฒนาแหล่งเก็บน้ำในพื้นที่เกษตรได้

ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือกระจายหลายชนิด ในปี ๒๕๕๒ มูลค่าผลผลิตสาขาเกษตรกรรมและประมง ๖๗,๙๖๕ ล้านบาท (ราคาคงที่) ข้าวมีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตมากที่สุดร้อยละ ๓๑.๔ รองลงมาเป็นผลไม้ร้อยละ ๑๔.๕ พืชผักร้อยละ ๑๒.๖ อ้อยร้อยละ ๗.๒ ปศุสัตว์ร้อยละ ๕.๐ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ร้อยละ ๔.๑ **โดยมีแหล่งผลิตหลักอยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง** เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ได้รับการพัฒนาระบบชลประทาน คิดเป็นสัดส่วนรวมร้อยละ ๖๖.๒ ของมูลค่าผลผลิตเกษตรภาคเหนือ สำหรับกลุ่มภาคเหนือตอนบนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓๓.๘ เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขามีพื้นที่เกษตรขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาโครงสร้างการเกษตรของกลุ่มจังหวัดพบว่ากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีโครงสร้างเกษตรแตกต่างจากกลุ่มจังหวัดอื่น เนื่องจากมีสัดส่วนของข้าว พืชผัก และผลไม้ใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๑๘ ขณะที่อีก ๓ กลุ่มจังหวัดมีสัดส่วนของข้าวสูงกว่าร้อยละ ๓๐ โดยเฉพาะกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ๒ สัดส่วนของผลผลิตข้าวสูงกว่าร้อยละ ๕๐

ปัจจัยด้านแรงงานเกษตรมีแนวโน้มขาดแคลนมากขึ้น แม้ว่าแรงงานของภาคส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๗ ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตร และพบว่า ในชุมชนเกษตรมีปัญหาขาดแคลนแรงงานทำให้เปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การจ้างเหมาเครื่องจักร หรือบางพื้นที่อาศัยแรงงานต่างด้าว เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตร เมื่อเรียนจบก็มักทำงานภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ไม่กลับสู่ภูมิลำเนาของตนเอง

๒.๑.๔ ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคเหนือ เป็นภาคการผลิตที่มีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์ภาคมากที่สุด ในปี ๒๕๕๒ ผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม (ไม่รวมเหมืองแร่เหมืองหิน) มีมูลค่า ๖๘,๗๘๘ ล้านบาท (ราคาคงที่) คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับประเทศยังมีบทบาทจำกัดเพียงร้อยละ ๔.๒ ของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศ และมีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ และชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ โดยในปี ๒๕๕๒ หดตัวร้อยละ ๑๑.๖ (ประเทศหดตัวร้อยละ ๖.๐๗) ลดลงจากอัตราขยายตัวที่ร้อยละ ๒.๖๗ ในปี ๒๕๕๑ ร้อยละ ๘.๗๕ ในปี ๒๕๕๐ และร้อยละ ๑๑.๓๕ ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งหดตัวลงเกือบทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์ ยกเว้นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและกลุ่มเครื่องมือ/อุปกรณ์สำนักงานที่ยังขยายตัวได้ดี

อุตสาหกรรมในภาคเหนือยังคงเป็นประเภทที่พึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานเป็นหลัก จำแนกตามสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมปี ๒๕๕๒ ตามลำดับดังนี้ ผลิตภัณฑ์อาหารร้อยละ ๒๔.๕ เครื่องดื่มร้อยละ ๑๙.๔ เครื่องเรือน/เครื่องแต่งบ้าน ร้อยละ ๑๒.๘ เครื่องจักร/อุปกรณ์สำนักงานร้อยละ ๑๑.๓ อุปกรณ์การแพทย์/นาฬิการ้อยละ ๖.๕ เครื่องแต่งกายร้อยละ ๕.๘ วิทยุ/โทรทัศน์/อุปกรณ์สื่อสาร ร้อยละ ๕.๘ และอโลหะ/เซรามิก ร้อยละ ๕.๖ **ฐานการผลิตอุตสาหกรรมยังกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เดิมซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑** คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕ ในบริเวณพื้นที่จังหวัดลำพูน-เชียงใหม่-ลำปาง โดยมีนิคมอุตสาหกรรมลำพูนเป็นฐานการผลิตหลัก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร และในจังหวัดลำปางเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ นอกจากนี้กลุ่มจังหวัดนี้ยังคงความโดดเด่นในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์และใช้ฝีมือประณีต นับว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมที่สำคัญของประเทศ แหล่งอุตสาหกรรมรองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙ ในจังหวัดกำแพงเพชร-พิจิตร-นครสวรรค์ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม โรงสีข้าว และโรงงานน้ำตาล รวมทั้งอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน เช่น โรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าจากชีวภาพและชีวมวล ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และภาคเหนือตอนล่าง ๑ ยังมีบทบาทต่ออุตสาหกรรมของภาคไม่มากนัก โดยมีแหล่งอุตสาหกรรมตามพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากและเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม และโรงงานเกษตรแปรรูปขั้นต้น รวมทั้งในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปรายใหญ่

อุตสาหกรรมภาคเหนือมีแนวโน้มปรับตัวสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มและใช้องค์ความรู้มากขึ้น สามารถเป็นฐานรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระยะต่อไป อาทิ อุตสาหกรรม Software/Digital Content อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ โดยมีการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมด้านอุตสาหกรรม การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากรให้สนองตอบความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วงแผนฯ ๑๐ การพัฒนาเหล่านี้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการพัฒนายกระดับอย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๕ การค้าส่งค้าปลีกมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ ๑๕-๑๖ ของเศรษฐกิจภาคมาโดยตลอด มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาค้าส่งค้าปลีกฯ ในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๕๗,๒๔๓ ล้านบาท (ราคาคงที่) โดยขยายตัวค่อนข้างดีร้อยละ ๗.๘๕ จากที่หดตัวร้อยละ ๐.๙๔ ในปี ๒๕๔๙ กลุ่มจังหวัดทุกกลุ่มมีบทบาทต่อการค้าของภาคในสัดส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๒๗ ยกเว้นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มีสัดส่วนค่อนข้างน้อยประมาณร้อยละ ๑๘ ของภาค สำหรับจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าสูงได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ พิษณุโลก และเชียงราย ตามลำดับ **ในด้านการค้าต่างประเทศ** มูลค่าการค้าในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๓๙,๘๗๓ ล้านบาท กว่าร้อยละ ๙๕ มาจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน ในกลุ่มสินค้าจำพวกอุปกรณ์ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ เป็นสินค้าในกลุ่มอัญมณี เครื่องประดับ และสินค้าเกษตรแปรรูป มูลค่าการค้าเฉพาะที่ผ่านด่านศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่ ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ลดลงโดยตลอด สาเหตุหลักจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการสินค้าอุตสาหกรรมโดยเฉพาะกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตาม การส่งออกมีสัญญาณปรับตัวดีขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ช่วงกลางปี ๒๕๕๒

๒.๑.๖ การค้าชายแดนยังมีบทบาทเพียงร้อยละ ๕ ของประเทศ แต่ขยายตัวต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่ดีจากศักยภาพการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่ม GMS ในปี ๒๕๕๒ การค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากร ๘ แห่งในภาคเหนือมีมูลค่ารวม ๓๙,๖๑๗ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑๓.๒ ดุลการค้าเกินดุลถึง ๓๐,๘๒๖ ล้านบาท ด่านชายแดนที่มีสัดส่วนการค้าสูงที่สุด ได้แก่ ด่านแม่สอด จังหวัดตาก ในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการค้า ๒๔,๔๕๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๑.๗ ของภาค รองลงมาเป็นด่านชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย ได้แก่ เชียงแสน ร้อยละ ๑๖.๐ แม่สาย ร้อยละ ๑๒.๒ และเชียงของ ร้อยละ ๘.๑ สำหรับประเทศคู่ค้าชายแดน เมียนม่าร์ยังคงเป็นประเทศที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๗ รองลงมาเป็นจีนตอนใต้ ร้อยละ ๑๕.๖ และ สปป.ลาว ร้อยละ ๙.๖ สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ สิ่งประดิษฐ์ทำจากไม้ อาหารทะเล ผักสดและผลไม้ ส่วนสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันปาล์ม ยางแผ่นรมควัน น้ำมันพืช และสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันมูลค่าการค้าชายแดนกับจีนยังไม่สูงมากแต่มีศักยภาพที่จะขยายตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อถนนสาย R๓a (สายห้วยทราย-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น) และสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างแล้วเสร็จ จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกระหว่าง ไทย-ลาว-จีน ที่สะดวกรวดเร็ว รวมทั้ง โครงการก่อสร้างท่าเรือแห่งที่ ๒ ที่อำเภอเชียงแสน จะอำนวยความสะดวกการค้าทางเส้นทางแม่น้ำโขง จึงคาดการณ์ได้ว่ามูลค่าการค้าชายแดนทางด้านจังหวัดเชียงรายจะขยายตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สำหรับการเดินทางขนส่งทางแม่น้ำโขงในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาประสบปัญหาระดับน้ำในแม่น้ำลดต่ำลงมากจนไม่สามารถเดินเรือได้ ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

สำหรับการค้าชายแดนทางด่านแม่สอดมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าของนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนแม่สอด และการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนครแม่สอด ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเตรียมระบบบริหารจัดการ ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ เพื่อรองรับการขยายตัวด้านการค้าการลงทุน การพัฒนาเมือง ชุมชน และพื้นที่อุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบและเกิดความสมดุลยั่งยืนในอนาคต โดยขณะนี้ คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบในหลักการของร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการนครแม่สอด พ.ศ.... แล้ว และเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนหลายจุดที่มีศักยภาพ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นด่านการค้าชายแดนถาวรเพื่อรองรับการเชื่อมโยงการขยายตัวทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจุดผ่อนปรนทางการค้าห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเส้นทางถนนเชื่อมตรงไปยังเมืองปินมานา เมืองหลวงของสหภาพเมียนม่าร์ และเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจอื่นๆ อาทิ มัณฑะเลย์ พุกาม ซันต์เว รวมทั้งจุดผ่อนปรนทางการค้าภูดู่ อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่เชื่อมต่อไปยังเมืองปากลาย แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตารางที่ ๑-๔ : มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรชายแดนในภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

การค้า	มูลค่า (ล้านบาท)				อัตราเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)		
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ส่งออก	๑๙,๗๐๙.๑๓	๒๑,๙๙๖.๓๒	๓๐,๗๗๕.๗๒	๓๕,๒๒๑.๕๑	๑๑.๖๐	๓๙.๙๑	๑๔.๕๕
นำเข้า	๓,๗๖๕.๖๒	๓,๗๒๒.๖๖	๔,๒๒๐.๗๒	๔,๓๙๕.๖๐	-๑.๑๔	๑๓.๓๘	๔.๑๔
ดุลการค้า	๑๕,๙๔๓.๕๐	๑๘,๒๗๓.๖๖	๒๖,๕๕๕.๐๐	๓๐,๘๒๕.๙๑	๑๔.๖๒	๔๕.๓๒	๑๖.๐๘
มูลค่ารวม	๒๓,๔๗๔.๗๕	๒๕,๗๑๘.๙๗	๓๔,๙๙๖.๔๔	๓๙,๖๑๗.๑๑	๙.๕๖	๓๖.๐๗	๑๓.๒๐

ที่มา : สำนักงานศุลกากรภาคที่ ๓

๒.๑.๗ การท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วงปี ๒๕๕๒ มีการขยายตัวต่ำและหดตัวมาก จากเหตุความไม่สงบทางการเมือง ปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๕๘,๘๓๗ ล้านบาท เป็นอันดับ ๔ รองจาก กทม. ภาคใต้ และภาคตะวันออก มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๑.๙ เนื่องจากในปี ๒๕๕๒ เกิดเหตุความไม่สงบทางการเมืองเป็นเวลาหลายเดือน รวมถึงการปิดสนามบินสุวรรณภูมิ และสนามบินเชียงใหม่ ทำให้มีการท่องเที่ยวน้อยลงหรือยกเลิกการเดินทาง รายได้จากการท่องเที่ยวหดตัวมากถึงร้อยละ -๑๖.๖ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนบน ๑ และภาคเหนือตอนล่าง ๑ หดตัวร้อยละ -๑๙.๓ ภาคเหนือตอนบน ๒ หดตัวร้อยละ -๑๖.๐ จังหวัดที่รายได้จากการท่องเที่ยวหดตัวมากกว่าร้อยละ -๕๐ ได้แก่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีการขยายตัวของรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๒.๕ จังหวัดท่องเที่ยวหลักที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวสูงของภาค ได้แก่ เชียงใหม่ ร้อยละ ๕๕ เชียงราย ร้อยละ ๑๖

นักท่องเที่ยวที่มาภาคเหนือกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๒ นักท่องเที่ยวมีจำนวน ๑๔.๘ ล้านคน ลดลงจากปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑ ซึ่งมี ๑๖.๓ ล้านคน ๑๖.๙ ล้านคน และ ๑๙.๓ ล้านคนตามลำดับ เฉลี่ยปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ มีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวร้อยละ ๓.๑ โดยสัดส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๗๙ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๘๕ ในปี ๒๕๕๒ ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๑ เป็นร้อยละ ๑๕ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวภาคเหนือพึ่งพานักท่องเที่ยวชาวไทยมากขึ้น และการขยายตัวมาจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ จึงเป็นการเติบโตแบบพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวต่างประเทศซึ่งเป็นกลุ่มตลาดที่สร้างรายได้มูลค่าสูงยังคงมีความสำคัญและจำเป็นต้องสร้างแรงดึงดูดให้เข้ามาเที่ยวอย่างมีคุณภาพในพื้นที่มากขึ้น

ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมีแนวโน้มลดลง ปี ๒๕๕๒ ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวภาคเหนืออยู่ที่ ๒.๓ วัน ลดลงจากปี ๒๕๕๑ ที่ใช้เวลา ๒.๗ วัน ขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของภาคเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยปี ๒๕๕๒ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวภาคเหนืออยู่ที่ ๑,๑๙๒ บาท ลดลงจากปี ๒๕๕๑ ซึ่งอยู่ที่ ๑,๓๓๓ บาท การที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายน้อยลงส่วนหนึ่งเกิดจากการระมัดระวังการใช้จ่ายในช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจยังไม่ฟื้นตัวมากนัก

โครงสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ๑ ใน ๔ เป็นการซื้อสินค้าและของที่ระลึกแต่มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าหัตถกรรมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนต่างๆ ส่วนรายได้จากค่าที่พัก ค่าอาหารเครื่องดื่ม และค่าบริการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ การท่องเที่ยวภาคเหนือมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น แต่ชะงักในปี ๒๕๕๒ จากเหตุความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเร่งด่วนเพื่อบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า โดยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบจากเหตุความไม่สงบทางการเมืองหลายมาตรการก็ตาม แต่เนื่องด้วยสภาพโดยรวมของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวดึงดูดการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือ มีความเสื่อมโทรมลงมาก ทั้งในเชิงกายภาพและการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กล่าวคือ อุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีนักท่องเที่ยวเข้าชมมากบางแห่งเกินขีดความสามารถในการรองรับได้ โบราณสถานหลายแห่งถูกทำลายหรือได้รับการบูรณะในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม สภาพเมืองเก่าถูกบุกรุกทำลาย ความไม่เป็นระเบียบของป้ายโฆษณารูปแบบอาคารสมัยใหม่ที่ไม่กลมกลืนกับสภาพเมืองเก่า ระบบการเดินทางขนส่งและการเชื่อมต่อการเดินทางยังไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองในบางฤดูกาลที่มีความรุนแรงขึ้นในแต่ละปี เป็นต้น อย่างไรก็ดี ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวภาคเหนือมีจุดขายอยู่ที่ลักษณะภูมิสังคมที่มีภูเขาสูง ป่าไม้เขียวชอุ่ม อากาศเย็นสบาย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมที่งดงาม ผู้คนมีความเป็นมิตร รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ได้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การรักษาฟื้นฟูภาพลักษณ์ซึ่งเป็นศักยภาพดั้งเดิมของการท่องเที่ยวภาคเหนือเป็นสิ่งจำเป็นและมีลำดับความสำคัญสูงสุด โดยเฉพาะการฟื้นฟูวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของเมืองและชุมชนในภาคเหนือไปอย่างควบคู่กัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาได้มีความพยายามจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และชุมชนในการพัฒนาแหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยมีทิศทางการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีคุณภาพมากขึ้น เช่น กลุ่ม MICE โดยผลักดันโครงการก่อสร้างศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ การสนับสนุนการเป็นแหล่งถ่ายทำภาพยนตร์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การส่งเสริมธุรกิจสุขภาพ การท่องเที่ยวชุมชน และการพำนักระยะยาว รวมถึงสนับสนุนการท่องเที่ยวในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนาและไทใหญ่ กลุ่มมรดกโลกเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศ GMS และการจัดอีเวนท์ขนาดใหญ่

ตารางที่ ๑-๕ : จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

หน่วย : คน / ล้านบาท / (ร้อยละ)

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้
เหนือบน ๑	๗,๔๗๗,๔๐๗ (๔๕.๗%)	๔๔,๔๐๘ (๖๕.๖%)	๗,๓๑๒,๐๓๘ (๔๓.๐%)	๔๓,๖๗๐ (๖๓.๖%)	๗,๙๑๘,๒๐๙ (๔๐.๙%)	๔๓,๒๙๘ (๖๑.๔%)	๕,๗๕๔,๗๖๐ (๓๘.๘%)	๓๖,๓๘๕ (๖๑.๘%)
เหนือบน ๒	๒,๙๐๐,๔๑๗ (๑๗.๗%)	๑๒,๑๒๓ (๑๗.๙%)	๒,๙๔๓,๓๐๘ (๑๗.๓%)	๑๒,๔๗๙ (๑๘.๒%)	๓,๑๙๐,๕๗๔ (๑๖.๕%)	๑๓,๔๖๔ (๑๙.๑%)	๒,๕๗๘,๔๗๓ (๑๗.๔%)	๑๐,๘๕๙ (๑๘.๕%)
เหนือล่าง ๑	๔,๓๕๙,๒๘๙ (๒๖.๖%)	๙,๓๐๘ (๑๓.๗%)	๔,๙๑๗,๔๒๗ (๒๙.๐%)	๑๐,๔๖๗ (๑๕.๒%)	๕,๙๖๓,๓๒๘ (๓๐.๘%)	๑๑,๔๕๕ (๑๖.๒%)	๔,๖๓๖,๙๔๔ (๓๑.๒%)	๙,๒๔๓ (๑๕.๗%)
เหนือล่าง ๒	๑,๖๒๖,๐๘๖ (๙.๙%)	๑,๙๐๔ (๒.๘%)	๑,๘๑๔,๓๙๘ (๑๐.๗%)	๒,๐๙๙ (๓.๑%)	๒,๒๗๖,๗๑๗ (๑๑.๘%)	๒,๒๙๓ (๓.๓%)	๑,๘๗๙,๕๕๓ (๑๒.๗%)	๒,๓๕๐ (๔.๐%)
ภาคเหนือ	๑๖,๓๖๓,๑๙๙ (๑๐๐.๐%)	๖๗,๗๔๒ (๑๐๐.๐%)	๑๖,๙๘๙,๑๗๑ (๑๐๐.๐%)	๖๘,๗๑๕ (๑๐๐.๐%)	๑๙,๓๔๘,๘๒๘ (๑๐๐.๐%)	๗๐,๕๑๐ (๑๐๐.๐%)	๑๔,๘๕๔,๗๓๐ (๑๐๐.๐%)	๕๘,๘๓๗ (๑๐๐.๐%)

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ โดย ปี ๒๕๔๙-๕๐ จากข้อมูลสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี ๒๕๕๑-๕๒ จากข้อมูลสถิติของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว โดยข้อมูลปี ๒๕๕๒ ในบางพื้นที่เป็นข้อมูลประมาณการเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

๒.๑.๘ แรงงานของภาคเหนือมีแนวโน้มเคลื่อนจากภาคเกษตรไปสู่ภาคบริการมากขึ้น แม้ว่าแรงงานส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานในภาคการเกษตรแต่มีแนวโน้มลดลงทุกปี จากสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๖ ของผู้มีงานทำทั้งหมดในปี ๒๕๔๙ ลดลงเหลือร้อยละ ๔๗.๔ ในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนแรงงานภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ ๑๐ ขณะที่แรงงานภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ ๓๙.๘ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๔๒.๕ ในปี ๒๕๕๒ สำหรับอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๑.๒

ตารางที่ ๑-๖ : การจ้างแรงงานรายสาขา

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

การจ้างงาน	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
กำลังแรงงานรวม	๖,๖๔๐	๖,๖๕๘	๖,๘๖๕	๗,๑๖๔
ผู้มีงานทำ	๖,๔๙๖ (๑๐๐%)	๖,๕๓๗ (๑๐๐%)	๖,๗๕๐ (๑๐๐%)	๗,๐๕๓ (๑๐๐%)
- ภาคเกษตร	๓,๒๒๑ (๔๙.๖%)	๓,๒๒๕ (๔๙.๓%)	๓,๒๗๔ (๔๘.๕%)	๓,๓๔๑ (๔๗.๔%)
- อุตสาหกรรม	๖๙๓ (๑๐.๗%)	๗๐๕ (๑๐.๘%)	๖๗๓ (๑๐.๐%)	๗๑๖ (๑๐.๑%)
- บริการและอื่นๆ	๒,๕๘๓ (๓๙.๘%)	๒,๖๐๗ (๓๙.๙%)	๒,๘๐๓ (๔๑.๕%)	๒,๙๙๖ (๔๒.๕%)
อัตราการว่างงาน	๑.๔%	๑.๔%	๑.๒%	๑.๒%

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๒ ด้านสังคม

ประชากรโดยรวมของภาคเหนือลดลง ขณะที่โครงสร้างประชากรของภาคเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภาระพึ่งพิงของประชากรสูงขึ้น ขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตร ขาดการศึกษาและทักษะฝีมือ และอยู่นอกระบบประกันสังคม นอกจากนี้ ยังมีการอพยพเข้ามาหางานทำอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวอย่างต่อเนื่อง ประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้น แต่มีปัญหาด้านคุณภาพ คะแนนเฉลี่ยวิชาสำคัญต่ำกว่าเกณฑ์ ภาวะการเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจมีอัตราเพิ่มขึ้น รวมทั้ง ยังมีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คดีอาชญากรรมและคดียาเสพติดเพิ่มขึ้น สัดส่วนคนยากจนของภาคลดลง แต่ยังสูงเป็นอันดับสองของประเทศ

๒.๒.๑ ประชากร แรงงาน และการมีงานทำ

ประชากรภาคเหนือโดยรวมลดลง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของภาคเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่เร็วกว่าระดับประเทศ ถึง ๕ ปี อย่างไรก็ตาม สัดส่วนประชากรเมืองของภาคเหนือกลับมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แรงงานของภาคเหนือมีข้อจำกัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และมีการอพยพเข้ามาหางานทำของแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย โดยมีข้อบ่งชี้ดังนี้

(๑) ประชากรโดยรวมของภาคเหนือลดลงในอัตราร้อยละ ๐.๙๑ โดยลดลงในทุกกลุ่มจังหวัด ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๑๑.๗๗ ล้านคน แบ่งเป็นประชากรชาย ๕.๘๑ ล้านคน ประชากรหญิง ๕.๙๖ ล้านคน ซึ่งลดจาก ๑๑.๘๙ ล้านคนในปี ๒๕๔๙ โดยการกระจายตัวของประชากรตามกลุ่มจังหวัดปี ๒๕๕๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีจำนวน ๓.๐๔ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๒.๖๒ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๓.๔๓ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๒.๖๘ ล้านคน สำหรับอัตราการเพิ่มประชากรรวมของภาคลดลงเป็นร้อยละ ๐.๙๑ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงสูงที่สุดร้อยละ ๑.๖๘ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงเป็นร้อยละ ๑.๐๓ และ ๐.๕๙ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงต่ำที่สุด โดยลดลงเป็นร้อยละ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑-๗ : จำนวนประชากรภาคเหนือ

หน่วย : คน

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙			ปี ๒๕๕๐			ปี ๒๕๕๑			ปี ๒๕๕๒		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
เหนือบน ๑	๑,๕๒๗,๒๙๐	๑,๕๖๕,๕๓๖	๓,๐๙๒,๘๒๖	๑,๕๒๗,๒๙๑	๑,๕๖๗,๗๐๒	๓,๐๙๕,๓๙๓	๑,๕๒๖,๖๐๒	๑,๕๖๗,๑๔๗	๓,๐๙๕,๗๙๙	๑,๔๙๕,๙๐๒	๑,๕๘๗,๖๔๔	๓,๐๙๗,๕๙๖
เหนือบน ๒	๑,๓๑๕,๕๕๔	๑,๓๙๒,๐๑๓	๒,๖๕๗,๕๐๗	๑,๓๑๗,๙๒๘	๑,๓๙๒,๕๖๑	๒,๖๕๕,๔๔๙	๑,๓๑๗,๙๗๒	๑,๓๙๘,๑๙๒	๒,๖๕๔,๑๖๔	๑,๒๙๗,๒๒๙	๑,๓๑๖,๕๒๘	๒,๖๐๙,๙๕๗
เหนือล่าง ๑	๑,๓๑๑,๙๗๗	๑,๓๙๘,๕๖๗	๓,๔๕๐,๔๐๔	๑,๓๑๐,๓๙๕	๑,๓๙๗,๙๗๘	๓,๔๔๐,๓๒๐	๑,๓๑๘,๔๔๕	๑,๓๙๗,๐๙๓	๓,๔๔๖,๕๙๘	๑,๖๙๗,๑๐๔	๑,๓๒๙,๐๐๘	๓,๔๒๖,๑๑๒
เหนือล่าง ๒	๑,๓๒๔,๑๐๓	๑,๓๖๕,๐๕๒	๒,๖๘๙,๑๕๕	๑,๓๒๑,๐๙๑	๑,๓๖๐,๓๕๑	๒,๖๘๑,๓๙๒	๑,๓๒๑,๑๖๑	๑,๓๖๐,๘๐๙	๒,๖๘๒,๑๕๐	๑,๓๒๐,๓๑๕	๑,๓๖๐,๕๖๓	๒,๖๘๐,๙๙๘
ภาคเหนือ	๕,๘๙๗,๒๘๔	๖,๐๑๑,๘๖๘	๑๑,๘๙๐,๙๕๒	๕,๘๖๘,๐๒๒	๖,๐๐๒,๙๗๒	๑๑,๘๗๑,๙๗๔	๕,๘๙๐,๒๗๐	๖,๐๐๘,๖๒๑	๑๑,๘๙๘,๖๙๑	๕,๘๐๖,๕๕๐	๕,๙๖๓,๖๘๓	๑๑,๗๗๐,๖๓๓

ที่มา : กรมการปกครอง

(๒) สัดส่วนประชากรวัยแรงงานเริ่มชะลอตัวและคาดว่าจะลดลงในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงสูงขึ้น ขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนต่ำเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากร ทั้งสิ้น ๑๑.๗ ล้านคน จำแนกสัดส่วนออกเป็นวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ร้อยละ ๑๗.๑ ๗๐.๑ และ ๑๒.๘ ของประชากรภาค ตามลำดับ โดยมีอัตราเกิดลดลงเหลือร้อยละ ๑.๒๑ ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๒๔ ของค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ สัดส่วนประชากรวัยแรงงานคาดว่าจะลดลงจากร้อยละ ๗๐.๑ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ร้อยละ ๖๘.๙ ในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๒.๖ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ร้อยละ ๔๕.๑ ในปี ๒๕๕๕ โดยเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของอัตราพึ่งพิงของประชากรสูงอายุดังนั้นต้องเพิ่มผลิตภาพและทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

ตารางที่ ๑-๘ : โครงสร้างประชากรภาคเหนือ

โครงสร้างประชากร		๒๕๔๙			๒๕๕๐			๒๕๕๑			๒๕๕๒			๒๕๕๕		
		๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+
เหนือบน ๑	ล้านคน	๐.๖	๒.๑	๐.๔	๐.๖	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔
	ร้อยละ	๒๕.๐	๒๖.๒	๒๘.๖	๒๖.๑	๒๕.๘	๒๘.๖	๒๖.๗	๒๕.๙	๒๖.๗	๒๕.๐	๒๕.๖	๒๖.๗	๒๓.๘	๒๕.๐	๒๓.๕
เหนือบน ๒	ล้านคน	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๙	๐.๓	๐.๕	๑.๙	๐.๓	๐.๕	๑.๙	๐.๓	๐.๕	๑.๙	๐.๕
	ร้อยละ	๒๐.๘	๒๒.๕	๒๑.๔	๒๑.๗	๒๓.๕	๒๑.๔	๒๒.๗	๒๓.๕	๑๙.๙	๒๕.๐	๒๓.๒	๑๙.๙	๒๓.๘	๒๒.๖	๒๓.๕
เหนือล่าง ๑	ล้านคน	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๖	๒.๔	๐.๔	๐.๖	๒.๔	๐.๕
	ร้อยละ	๒๙.๒	๒๘.๘	๒๘.๖	๓๐.๕	๒๘.๔	๒๘.๖	๓๑.๘	๒๘.๔	๒๖.๗	๓๐.๐	๒๙.๓	๒๖.๗	๒๘.๖	๒๘.๖	๒๙.๔
เหนือล่าง ๒	ล้านคน	๐.๖	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๔	๐.๔	๑.๘	๐.๔	๐.๕	๑.๙	๐.๔
	ร้อยละ	๒๕.๐	๒๒.๕	๒๑.๔	๒๑.๗	๒๒.๒	๒๑.๔	๒๒.๗	๒๒.๒	๒๖.๗	๒๐.๐	๒๑.๙	๒๖.๗	๒๓.๘	๒๒.๖	๒๓.๕
ภาคเหนือ	ล้านคน	๒.๔	๘.๐	๑.๔	๒.๓	๘.๑	๑.๔	๒.๒	๘.๑	๑.๕	๒.๐	๘.๒	๑.๕	๒.๑	๘.๔	๑.๗
	ร้อยละ	๒๐.๓	๖๗.๘	๑๑.๙	๑๙.๕	๖๘.๖	๑๑.๙	๑๘.๗	๖๘.๖	๑๒.๗	๑๗.๑	๗๐.๑	๑๒.๘	๑๗.๒	๖๘.๙	๑๓.๙
ประเทศ	ล้านคน	๑๓.๑	๔๑.๗	๖.๕	๑๒.๙	๔๓.๙	๖.๗	๑๒.๗	๔๒.๑	๖.๙	๑๒.๖	๔๓.๕	๗.๓	๑๓.๔	๔๕.๙	๘.๖
	ร้อยละ	๒๑.๔	๖๘.๐	๑๐.๖	๒๑.๐	๖๘.๑	๑๐.๙	๒๐.๖	๖๘.๒	๑๑.๒	๑๙.๘	๖๘.๕	๑๑.๕	๑๙.๗	๖๗.๖	๑๒.๗
อัตราการเกิด (คน)		๑๑๖,๘๐๕			๑๑๖,๖๗๙			๑๑๕,๐๑๐			๑๔๓,๕๒๐			-		
อัตราพึ่งพิง (ร้อยละ)		๔๗.๕			๔๕.๘			๔๕.๗			๔๒.๖			๔๕.๑		
อัตราการอพยพออก (ล้านคน)		๐.๕๖			๐.๕๙			๐.๕๙			๐.๕๖			-		
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)		๑๓,๑๔๖			๑๓,๕๖๘			-			๑๕,๗๒๗			-		

ที่มา : ประมวลจากตัวเลขกรมการปกครอง และ การคาดประมาณประชากรประเทศไทย ปี ๒๕๔๓ – ๒๕๖๘ สศช.
การสำรวจการเปลี่ยนแปลงประชากร ,การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(๓) ประชากรเมืองของภาคเหนือมีการขยายตัวต่อเนื่อง ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรเมือง จำนวนทั้งสิ้น ๓.๑๒ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ ของจำนวนประชากรรวมของภาค ซึ่งเพิ่มจาก ๒.๓๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๙.๕ ในปี ๒๕๔๙ โดยการกระจายตัวของประชากรเมืองตามกลุ่มจังหวัดปี ๒๕๕๒ พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีจำนวนประชากรเมืองสูงที่สุดจำนวน ๑.๐๕ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖ ของประชากรในกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๐.๗๐ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๐.๕๙ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ และ ๒๒.๔ ตามลำดับ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มีสัดส่วนของประชากรเมืองต่ำที่สุดเท่ากับร้อยละ ๒๒.๓

ตารางที่ ๑-๙ : จำนวนประชากรเมืองภาคเหนือ

กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ
เหนือบน ๑	๗๔๕,๐๙๒	๒๔.๑	๗๔๓,๓๒๐	๒๔.๐	๘๕๑,๗๒๗	๒๗.๕	๑,๐๕๓,๓๘๘	๓๔.๖
เหนือบน ๒	๔๘๖,๖๖๕	๑๘.๓	๔๙๘,๙๘๕	๑๘.๘	๔๙๙,๒๔๗	๑๘.๘	๗๐๓,๑๑๔	๒๖.๘
เหนือล่าง ๑	๖๐๙,๓๑๖	๑๗.๗	๖๔๖,๖๗๕	๑๘.๘	๗๐๑,๑๔๕	๒๐.๓๐	๗๖๕,๐๒๓	๒๒.๓
เหนือล่าง ๒	๔๘๐,๖๗๒	๑๗.๙	๕๓๑,๙๖๔	๑๙.๘	๕๓๘,๐๑๗	๒๐.๑	๕๙๙,๕๘๗	๒๒.๔
ภาคเหนือ	**๒,๓๒๑,๗๔๕**	**๑๙.๕**	**๒,๔๒๐,๙๔๔**	**๒๐.๔**	**๒,๕๙๐,๑๓๖**	**๒๑.๘**	**๓,๑๒๑,๑๑๒**	**๒๖.๕**

ที่มา : กรมการปกครอง

(๔) ภาคเหนือกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น ความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาด้านสาธารณสุข ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป) ของภาคเหนือ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๒ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๑๓.๐ ในปี ๒๕๕๒ และประมาณการว่าจะเท่ากับร้อยละ ๒๐.๒ ในปี ๒๕๖๓ อัตราการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของภาคเหนือเร็วกว่าอัตราของประเทศ (สัดส่วนประชากรสูงอายุของประเทศในปี ๒๕๔๙ เท่ากับร้อยละ ๑๐.๕ เพิ่มเป็นร้อยละ ๑๑.๔๘ ในปี ๒๕๕๒ และ ๑๗.๕๑ ในปี ๒๕๖๓) ส่งผลกระทบต่อภาระพึ่งพิงของประชากร โดยในปี ๒๕๔๙ ประชากรวัยแรงงาน ๕.๕ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๒ ลดลงเป็น ๕.๒ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน และในปี ๒๕๖๓ ประชากรวัยแรงงาน ๓.๒ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน โดยในปี ๒๕๕๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนของประชากรสูงอายุสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕ ของประชากรในกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๑๓.๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๑๓.๐ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๑๒.๕

ตารางที่ ๑-๑๐ : สัดส่วนประชากรสูงอายุภาคเหนือ

หน่วย : ร้อยละ

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๖๓
เหนือบน ๑	๑๒.๓	๑๒.๕	๑๒.๗	๑๓.๐	๒๐.๓
เหนือบน ๒	๑๒.๒	๑๒.๔	๑๒.๗	๑๓.๑	๒๐.๒
เหนือล่าง ๑	๑๑.๖	๑๑.๘	๑๒.๑	๑๒.๕	๑๙.๗
เหนือล่าง ๒	๑๒.๗	๑๒.๙	๑๓.๒	๑๓.๕	๒๐.๕
ภาคเหนือ	**๑๒.๒**	**๑๒.๔**	**๑๒.๖**	**๑๓.๐**	**๒๐.๒**

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๕) ชุมชนมีบทบาทในด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แม้ว่าครอบครัวจะยังคงมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ แต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวที่มีขนาดเล็กลงเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว ประกอบกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ ทำให้การดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามปัจจุบันชุมชนมีความตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งภาคเหนือมีจำนวนชมรมผู้สูงอายุในปี ๒๕๔๙ จำนวน ๕,๑๔๓ ชมรม เพิ่มขึ้นเป็น ๗,๐๒๙ ชมรม ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และ ๒

(๖) ผู้มีงานทำส่วนใหญ่ในภาคเหนือเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีกำลังแรงงาน ๗.๑๖ ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำ ๗.๐๕ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๘ ของกำลังแรงงานรวม ซึ่งเพิ่มจาก ๖.๖๔ ล้านคน ในปี ๒๕๔๙ โดยผู้มีงานทำส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๗.๔ อยู่ในภาคเกษตรกรรม รองลงมาร้อยละ ๔๒.๕ อยู่ในภาคบริการ และร้อยละ ๑๐.๐ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนของแรงงานในภาคเกษตรกรรมสูงที่สุด คือ ร้อยละ ๕๖.๑๙ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๕๐.๗๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๕๐.๗๘ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๓๖.๔๒

(๗) ภาคเหนือประสบข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของภาคเหนือ ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรวัยแรงงานเริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ นอกจากนี้ แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษา/ทักษะฝีมือ แม้ว่าปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ สัดส่วนแรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะเพิ่มสูงขึ้น และสัดส่วนผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และไม่ได้รับการศึกษาจะลดลง กล่าวคือ ในปี ๒๕๔๙ แรงงานภาคเหนือร้อยละ ๕๕.๓๑ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ ๒๕.๘๒ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๘.๔๑ จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา และร้อยละ ๑๐.๒๗ ไม่ได้รับการศึกษา ในขณะที่ ปี ๒๕๕๒ แรงงานภาคเหนือร้อยละ ๕๒.๓๓ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ ๒๘.๙๔ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๑๐.๔๘ จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา และร้อยละ ๘.๐๘ ไม่ได้รับการศึกษา โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เป็นกลุ่มจังหวัดที่แรงงานมีการศึกษา/ทักษะฝีมือ ต่ำกว่าทุกกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เป็นกลุ่มจังหวัดที่แรงงานมีการศึกษา/ทักษะฝีมือ สูงที่สุดของภาคเหนือ

อย่างไรก็ดี กำลังแรงงานระดับกลางที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นขึ้นไปของภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๔๙ มีสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๒ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๐.๓ ในปี ๒๕๕๒

(๘) แรงงานส่วนใหญ่ของภาคเหนือยังอยู่นอกระบบประกันสังคม จำนวนแรงงานของภาคเหนือที่ได้รับการคุ้มครองตามระบบประกันสังคม ในปี ๒๕๕๒ มีจำนวน ๐.๖๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๙.๖ ของกำลังแรงงานรวมของภาค โดยเพิ่มจาก ๐.๖๓ ล้านคน ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคมสูงที่สุด จำนวน ๐.๓๔ ล้านคน รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๐.๑๓ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๐.๑๐๖ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๐.๑๐๔ ล้านคน

(๙) การอพยพเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวยังมีอย่างต่อเนื่อง จากการที่ภาคเหนือมีชายแดนติดกับประเทศเมียนม่าร์และลาวและมีประชากรวัยแรงงานที่จำกัด ทำให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๒ มีแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนทำงานในพื้นที่ภาคเหนือคงเหลือจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๑,๑๘๒ คน เพิ่มจาก ๑๔๓,๑๑๙ คน ในปี ๒๕๔๙ โดยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ จำนวน ๘๔,๕๔๖ คน รองลงมาได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๕๑,๑๖๓ คน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๒๐,๙๑๓ คน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๑๔,๕๖๐ คน สำหรับจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวสูงได้แก่ เชียงใหม่ ตาก เชียงราย ซึ่งการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการกลับมาระบาดใหม่ของโรคดั้งเดิม อาทิ โรคเท้าช้าง มาเลเรีย และวัณโรค เป็นต้น

ตารางที่ ๑-๑๑ : จำนวนแรงงานต่างด้าวของภาคเหนือ

หน่วย : คน

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
เหนือบน ๑	๗๖,๙๕๙	๖๙,๙๒๒	๗๒,๗๖๑	๘๔,๕๔๖
เหนือบน ๒	๑๗,๒๓๙	๑๔,๕๕๑	๑๔,๕๙๗	๒๐,๙๑๓
เหนือล่าง ๑	๔๑,๕๕๕	๒๙,๘๖๖	๒๙,๖๐๔	๕๑,๑๖๓
เหนือล่าง ๒	๗,๓๖๖	๔,๔๙๙	๓,๗๐๓	๑๔,๕๖๐
ภาคเหนือ	๑๔๓,๑๑๙	๑๑๘,๘๓๘	๑๒๐,๖๖๕	๑๗๑,๑๘๒

ที่มา : กรมการจัดหางาน

๒.๒.๒ คุณภาพชีวิต

ประชากรภาคเหนือมีระดับการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ขณะที่สุขภาวะยังมีอัตราการเจ็บป่วยสูงที่สุดของประเทศ รวมทั้งความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนลดลง โดยมีข้อบ่งชี้ดังนี้

(๑) ประชากรภาคเหนือมีระดับการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ปีเฉลี่ยการศึกษาของประชากรภาคเหนือวัย ๑๕-๕๙ ปี ในปี ๒๕๕๒ เป็น ๘.๔ ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก ๘.๒ ปี ในปี ๒๕๕๐ และ ๘.๓ ปี ในปี ๒๕๕๑ โดยจังหวัดที่มีปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชียงใหม่ ๙.๓๗ ปี น่าน ๘.๐๗ ปี และพิษณุโลก ๗.๔๖ ปี

(๒) คุณภาพการศึกษาของภาคเหนือยังคงมีปัญหาค่อนข้างมาก ผลการทดสอบในปี ๒๕๕๒ มีระดับคะแนนในวิชาสำคัญๆ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ในเกือบทุกวิชา จากการประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนทั้งประเทศระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการสอบ O-net ในวิชาสำคัญๆ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทุกวิชาต่ำกว่าเกณฑ์ผ่านร้อยละ ๕๐ ในทุกกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะภาษาอังกฤษมีคะแนนต่ำสุด

(๓) ภาวะการเจ็บป่วยของประชากรภาคเหนือมีอัตราเพิ่มขึ้น โดยอัตราการป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ โรคธาลัสซีเมีย และการเจ็บป่วยจากสารเคมีสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ประชากรภาคเหนือมีอัตราการเจ็บป่วยร้อยละ ๓๔.๒ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๑.๕ ในปี ๒๕๕๐ โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคธาลัสซีเมีย มีอัตราการป่วยสูงที่สุดของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๒โรคระบบทางเดินหายใจมีอัตราการป่วยต่อประชากรพันคนเท่ากับ ๕๔๖ โรคธาลัสซีเมีย มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๖๐.๗ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มีอัตราการป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัดคิดเป็น ๓๑๖.๔ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เท่ากับ ๑๙๘.๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๑๒๓.๕ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๑๑๔.๗ โดยจังหวัดที่มีอัตราป่วยโรคธาลัสซีเมียสูงสุด ได้แก่ แพร่ และน่าน สำหรับการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ ๕ อันดับแรก (โรคมะเร็ง เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจขาดเลือด และหลอดเลือดสมอง) ภาคเหนือมีอัตราการเจ็บป่วยต่อประชากรแสนคนคิดเป็น ๒,๗๒๙.๗ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจาก ๑,๘๘๖.๗ ในปี ๒๕๔๙

ภาคเหนือได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควัน และฝุ่นละอองรุนแรงขึ้น มีผู้ป่วยจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละออง ณ เดือนมีนาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๙๖,๐๔๐ ราย ในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้ป่วยสูงสุด สำหรับปัญหาเอดส์ การติดเชื้อเอดส์รายใหม่มี

แนวโน้มลดลงและอยู่ในลำดับที่ ๒ ของประเทศ โดยมีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๗.๕๔ ในปี ๒๕๕๒ ลดลงจาก ๔๗.๑๗ ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๒๗.๑๘ สูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑เท่ากับ ๑๖.๓๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ เท่ากับ ๑๕.๐๗ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๑๒.๙๘ โดยจังหวัดที่มีอัตราผู้ติดเอดส์รายใหม่ต่อประชากรแสนคนสูงสุด ได้แก่ พะเยา อุทัยธานี และนครสวรรค์ นอกจากนี้การเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๖.๘๗ เพิ่มจาก ๔.๗๖ ในปี ๒๕๔๙ จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุดได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี และเชียงราย

ตารางที่ ๑-๑๒ : อัตราป่วยและจำนวนผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย ปี ๒๕๔๙ – ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)
เหนือบน ๑	๑๓๕.๑๓	๓,๒๖๐	๑๖๖.๐๒	๔,๓๐๔	๑๙๒.๔๗	๔,๕๔๗	๑๙๘.๘๒	๔,๔๖๔
เหนือบน ๒	๒๒๘.๕๐	๕,๘๙๒	๒๒๗.๗๗	๒,๗๙๗	๒๖๔.๒๔	๖,๖๑๘	๓๑๖.๓๘	๗,๗๑๐
เหนือล่าง ๑	๙๒.๙๑	๓,๐๗๖	๑๐๔.๗๖	๓,๗๔๗	๑๒๓.๙๗	๔,๓๑๗	๑๒๓.๕๐	๔,๐๕๖
เหนือล่าง ๒	๘๒.๖๙	๑,๙๕๐	๙๕.๕๘	๒,๒๕๗	๙๙.๗๐	๒,๓๓๐	๑๑๔.๗๒	๒,๗๗๗
ภาคเหนือ	๑๑๙.๒๗	๑๔,๑๗๘	๑๔๑.๑๓	๑๖,๘๐๔	๑๔๙.๙๙	๑๗,๘๑๒	๑๖๐.๗๔	๑๙,๐๐๗

ที่มา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

(๔) ปัญหาสุขภาพจิตยังคงเป็นปัญหาสำคัญของภาคเหนือ ภาคเหนือมีปัญหาการฆ่าตัวตายสูงที่สุดของประเทศ โดยมีอัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนคิดเป็น ๑๐.๕๐ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจาก ๑๐.๒๐ ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด เท่ากับ ๑๒.๕๙ รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ เท่ากับ ๑๒.๑๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๗.๖๑ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๖.๕๔ โดยจังหวัดที่มีอัตราฆ่าตัวตายสูงสุดได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และลำพูน

ตารางที่ ๑-๑๓ : อัตราและจำนวนการฆ่าตัวตาย ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)
เหนือบน ๑	๑๓.๔๑	๔๒๒	๑๒.๓๔	๓๘๐	๑๓.๙๐	๔๒๔	๑๒.๕๙	๓๘๙
เหนือบน ๒	๑๑.๕๓	๓๒๑	๑๐.๒๖	๒๗๗	๑๒.๑๕	๓๒๓	๑๒.๑๘	๓๒๕
เหนือล่าง ๑	๘.๒๐	๒๘๓	๘.๒๐	๒๔๘	๘.๓๐	๑๘๘	๖.๕๔	๒๒๖
เหนือล่าง ๒	๖.๘๘	๑๘๕	๕.๘๑	๑๗๐	๖.๙๐	๑๘๖	๗.๖๑	๒๐๔
ภาคเหนือ	๑๐.๒๐	๑,๒๑๑	๙.๗๐	๑,๑๕๘	๑๐.๑๙	๑,๒๑๓	๑๐.๕๐	๑,๑๔๔

ที่มา : กรมสุขภาพจิต

(๕) สถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็ง โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดียว โดยมีขนาดเล็กลงจาก ๕.๕ คน ในปี ๒๕๑๓ เหลือเพียง ๓.๐ คน ในปี ๒๕๕๐ ขณะเดียวกันอัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นจาก ๔.๘๑ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เพิ่มเป็น ๔.๙๓ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๒ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด คิดเป็น ๕.๒๔ คู่ต่อพันครัวเรือน รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ คิดเป็น ๕.๐๕ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ คิดเป็น ๔.๘๓ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ คิดเป็น ๔.๕๒ โดยจังหวัดที่มีอัตราการหย่าร้างสูงได้แก่ จังหวัดลำพูน และพิษณุโลก ขณะเดียวกัน จากข้อมูล จปฐ.ปี ๒๕๕๒ สัดส่วนครัวเรือนอบอุ่นที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีจำนวน ๕,๐๗๖ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๓) ลดลงจาก ๓๖,๗๗๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑.๙) ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อบทบาทของสถาบันครอบครัวในการปลูกฝังจริยธรรม และการให้การดูแลด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุและเด็ก

ตารางที่ ๑-๑๔ : อัตราการหย่าร้างและจำนวนการหย่าร้าง ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)
เหนือบน ๑	๕.๓๖	๕,๘๖๕	๕.๓๓	๕,๙๓๒	๕.๕๐	๖,๒๖๙	๕.๒๔	๖,๐๘๐
เหนือบน ๒	๔.๗๐	๔,๑๗๖	๕.๐๔	๔,๕๕๑	๕.๒๙	๔,๘๓๘	๕.๐๕	๔,๖๙๐
เหนือล่าง ๑	๔.๕๘	๔,๗๙๙	๔.๖๗	๔,๙๗๗	๔.๗๖	๕,๑๖๑	๔.๘๓	๕,๓๔๖
เหนือล่าง ๒	๔.๕๐	๓,๖๘๔	๔.๖๒	๓,๘๔๑	๔.๖๕	๓,๙๒๙	๔.๕๒	๓,๘๙๘
ภาคเหนือ	๔.๘๑	๑๘,๕๒๔	๔.๙๓	๑๙,๓๐๑	๕.๐๗	๒๐,๑๙๗	๔.๙๓	๒๐,๐๑๔

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(๖) ภาคเหนือยังมีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า จำนวนคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นจาก ๔๐๐ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕๐๘ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๒ และมีการจับกุมคดียาเสพติดจำนวน ๒๕,๕๐๖ ราย ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มจาก ๑๕,๙๖๖ ราย ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีการจับกุมสูงสุด จำนวน ๗,๓๐๑ ราย รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มี ๗,๑๕๓ ราย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มี ๕,๙๗๑ ราย และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มี ๕,๐๘๑ ราย สำหรับคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ มีแนวโน้มลดลงจาก ๘,๘๒๔ คดี ในปี ๒๕๔๙ เหลือ ๖,๗๒๗ คดี ในปี ๒๕๕๒ ขณะเดียวกัน ข้อมูล จปฐ. ระบุว่าจำนวนครัวเรือนของภาคเหนือที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลงเพียงเล็กน้อยจาก ๑๗,๓๑๒ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๙) ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๖,๔๘๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๙) ในปี ๒๕๕๒

๒.๒.๓ ความยากจน

ความยากจนยังเป็นปัญหาสำคัญของภาค แม้ว่าสัดส่วนคนยากจนของภาคเหนือจะมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ

(1) **สัดส่วนคนจนของภาคเหนือลดลง** สัดส่วนคนยากจนของภาคเหนือสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัดส่วนคนจนของภาคเหนือลดลงจากร้อยละ ๑๒.๐ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๑๑.๐๘ ในปี ๒๕๕๒ แต่ยังคงสูงกว่าในระดับประเทศที่เท่ากับร้อยละ ๘.๑๒ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีสัดส่วนคนยากจนเท่ากับร้อยละ ๒๓.๖๗ ซึ่งสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ (ร้อยละ ๑๔.๓๕) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ (ร้อยละ ๑๐.๐๑) และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ (ร้อยละ ๓.๘๗) โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนคนยากจนเท่ากับร้อยละ ๖๔.๙๔ ซึ่งสูงที่สุดของภาคเหนือและประเทศ รองลงมาคือ จังหวัดตาก (ร้อยละ ๒๐.๖๘) และจังหวัดลำปาง (ร้อยละ ๑๘.๓๕)

ตารางที่ ๑-๑๕ : จำนวนและสัดส่วนคนยากจน ภาคเหนือ

หน่วย:พันคน

กลุ่มจังหวัด/ภาค	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%
เหนือบน ๑	๓๙๒.๑	๑๘.๘๖	๔๗๔.๓	๒๓.๑๙	๔๑๒.๐	๒๒.๕๖	๔๓๒.๑	๒๓.๖๗
เหนือบน ๒	๓๘๔.๕	๑๓.๕๗	๓๕๒.๓	๑๒.๔๑	๔๒๖.๖	๑๓.๒๒	๒๘๓.๑	๑๐.๐๑
เหนือล่าง ๑	๔๗๔.๒	๑๒.๗๓	๔๗๒.๒	๑๓.๖๔	๕๕๗.๑	๑๕.๒๖	๕๒๕.๘	๑๔.๓๕
เหนือล่าง ๒	๑๕๙.๔	๖.๔๑	๒๑๙.๓	๘.๘๗	๒๐๙.๗	๘.๒๔	๑๐๙.๒	๓.๘๗
ภาคเหนือ	**๑,๔๑๐.๒**	**๑๒.๐๐**	**๑,๕๑๘.๑**	**๑๒.๙๓**	**๑,๖๐๕.๕**	**๑๓.๒๖**	**๑,๓๕๐.๓**	**๑๑.๐๘**

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2) **จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคเหนือเพิ่มขึ้น** ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินจำนวน ๒.๔๒ ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗ ของจำนวนครัวเรือนรวมของภาค เพิ่มจาก ๒.๔๑ ล้านครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ โดยร้อยละ ๙๖.๑ เป็นหนี้นอกระบบและจำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก ๑๑๔,๒๐๑ บาทในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๑๙,๗๒๖ บาทในปี ๒๕๕๒

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคเหนือโดยรวมประสบภาวการณ์เสื่อมโทรมลง แม้ว่าพื้นที่ป่าไม้ เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังจากเคยลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาการพังทลายของดิน โคลนถล่มและอุทกภัยยังเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ลาดชันสูง ประกอบกับมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก การกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานในทุกจังหวัดประสบภัยแล้งเป็นประจำทุกปี การเกิดไฟไหม้ป่า การเผาป่าและเผาในที่โล่ง ยังคงมีอยู่ ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยและภาวะเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในเขตเมืองใหญ่ โดยเฉพาะเทศบาลนครเชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลกและนครสวรรค์ มีการผลิตขยะเกินค่ามาตรฐาน

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) ทรัพยากรป่าไม้ ของภาคเหนือเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังจากเคยลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปีเฉลี่ยปีละกว่า ๑ ล้านไร่จนถึงปี ๒๕๔๘ เหลือเพียง ๓๙,๓๘๐.๙ ตร.กม.(ร้อยละ ๔๗.๓๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) ส่วนในปี ๒๕๔๙ กรมป่าไม้ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณพื้นที่ป่าจากเดิมที่เคยคำนวณจากการสำรวจโดยใช้แผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ ของกรมแผนที่ทหาร เป็นการคำนวณโดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ประกอบกับภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณทั้งงบปกติและงบกลางเพื่อปลูกป่า และมอบพื้นที่ป่าใกล้ชุมชนให้กับชุมชนช่วยดูแลรักษาจำนวน ๒,๒๐๔ หมู่บ้าน พื้นที่รวม ๔.๒๑ ล้านไร่ ทำให้พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเป็น ๕๕.๒๓ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๒.๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) และในปี ๒๕๕๑ พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙.๔๒ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๖.๐) และในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๕๙.๔๗ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๖.๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๕.๙๘ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ

ตารางที่ ๑-๑๖ : เนื้อที่ป่าไม้ภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ไร่)	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒		
		เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่	เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่	เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่	ร้อยละของเนื้อที่ป่าของภาค/ประเทศ
เหนือบน ๑	๓๑,๑๔๒,๕๙๙.๓๘	๒๒,๗๔๒,๙๖๒.๕๐	๗๓.๐๓	๒๕,๐๐๗,๕๕๕.๒๐	๘๐.๓๑	๒๕,๐๐๑,๔๑๘.๗๕	๘๐.๒๘	๔๒.๐๔ ของภาค
เหนือบน ๒	๒๒,๕๑๕,๐๖๑.๘๘	๑๒,๕๗๕,๖๕๖.๒๕	๕๕.๘๕	๑๒,๙๕๘,๑๙๗.๕๗	๕๗.๕๕	๑๓,๐๓๔,๕๑๘.๗๕	๕๗.๘๙	๒๑.๙๒ ของภาค
เหนือล่าง ๑	๓๓,๙๕๓,๕๐๒.๕๐	๑๖,๒๕๗,๙๓๓.๒๕	๔๗.๘๘	๑๗,๔๕๗,๗๖๗.๔๔	๕๑.๔๒	๑๗,๓๙๒,๖๘๑.๒๕	๕๑.๒๒	๒๙.๒๕ ของภาค
เหนือล่าง ๒	๑๘,๔๑๖,๕๑๖.๒๕	๓,๖๕๓,๕๑๘.๗๕	๑๙.๘๔	๓,๙๙๖,๑๙๕.๑๒	๒๑.๗๐	๔,๐๔๒,๗๙๓.๗๕	๒๑.๙๕	๖.๘๐ ของภาค
ภาคเหนือ	๑๐๖,๐๒๗,๖๘๐.๐๐	๕๕,๒๓๐,๐๖๘.๗๕	๕๒.๐๙	๕๙,๔๒๑,๗๑๕.๓๓	๕๖.๐๔	๕๙,๔๗๑,๓๑๒.๕๐	๕๖.๐๙	๕๕๒๖ ของประเทศ
ประเทศ	๓๒๐,๖๙๖,๘๘๗.๕๐	๙๙,๑๕๗,๘๖๘.๗๕	๓๐.๙๒	๑๐๗,๒๔๑,๐๓๑.๒๕	๓๓.๔๔	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๑.๒๕	๓๓.๕๖	

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูลรายจังหวัดของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๒) ทรัพยากรดิน จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินปี ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นปีล่าสุดที่มีการสำรวจและรายงานพบว่า ภาคเหนือมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ๕๓.๙๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๖ ของพื้นที่ที่มีปัญหาการพังทลายของดินทั้งประเทศที่มีจำนวน ๑๐๘.๘๗ ล้านไร่ สูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีความลาดชันสูง ขณะที่พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกยังคงดำเนินกิจกรรมการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าวโพด และการถางป่าเพื่อปลูกยางพารา

(๓) ทรัพยากรน้ำ ปริมาณน้ำท่าภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยต่อปี ๒๖,๐๑๓ ล้าน ลบ.ม. โดยมีเขื่อนขนาดใหญ่ ๗ เขื่อน คือ เขื่อนภูมิพล สิริกิติ์ แม่งัด กิ่วลม แม่กวง กิ่วคอหมา และแควน้อย ประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ ๒๔,๕๕๑ ล้าน ลบ.ม. แต่ในความเป็นจริง การกักเก็บในแต่ละปีมีความผันแปร และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เพียง ร้อยละ ๕๒.๑๘ ของระดับน้ำเก็บกัก (รนก.) จากข้อมูลของศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน ณ วันที่ ๙ ธันวาคมของปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ พบว่า ปี ๒๕๕๐ มีปริมาณน้ำกักเก็บรวมทุกเขื่อนของภาคเหนือ ๑๘,๙๘๙ ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๕ รนก. ส่วนปี ๒๕๕๑ ลดลงเหลือ ๑๘,๖๗๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๖.๐๕ รนก. และ ปี ๒๕๕๒ สามารถกักเก็บได้ลดลงเหลือเพียง ๑๖,๐๔๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๕.๓๓ รนก. ส่วนในปี ๒๕๕๓ น้ำกักเก็บได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๗,๙๒๒ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๓.๐๐ มากกว่าการกักเก็บในปี ๒๕๕๒ ทั้งนี้เป็นเพราะช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๓๓ มีฝนตกหนักและยาวนาน

ตารางที่ ๑-๑๗ : ปริมาณน้ำเก็บกักและระดับน้ำของแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภาคเหนือ (๙ ธันวาคม ๒๕๕๐ – ๒๕๕๓)

เขื่อน	ความจุรนก. (ล้าน ม.^{3})	๙ ธันวาคม ๒๕๕๐		๙ ธันวาคม ๒๕๕๑		๙ ธันวาคม ๒๕๕๒		๙ ธันวาคม ๒๕๕๓	
		ปริมาตรน้ำ (ล้าน ม.^{3})	%เทียบ รนก.	ปริมาตรน้ำ (ล้านม.^{3})	% เทียบ รนก.	ปริมาตรน้ำ (ล้านม.^{3})	% เทียบ รนก.	ปริมาตรน้ำ (ล้านม.^{3})	% เทียบ รนก.
ภูมิพล	๑๓,๔๖๒	๑๑,๔๐๓	๘๔.๗๑	๙,๙๕๓	๗๓.๙๓	๙,๑๘๐	๖๘.๑๙	๘,๗๓๕	๖๔.๘๙
สิริกิติ์	๙,๕๑๐	๗,๑๖๘	๗๕.๓๗	๘,๒๒๙	๘๖.๕๓	๕,๗๕๐	๖๐.๔๖	๗,๗๔๖	๘๑.๔๕
แม่งัด	๒๖๕	๒๓๖	๘๙.๐๖	๒๗๖	๑๐๔.๑๕	๒๓๓	๘๗.๙๒	๒๗๓	๑๐๓.๐๒
กิ่วลม	๑๑๒	๑๐๕	๙๓.๗๕	๑๐๔	๙๒.๘๖	๙๒	๘๒.๑๔	๑๐๔	๙๒.๘๖
แม่กวง	๒๖๓	๗๗	๒๙.๒๘	๑๐๘	๔๑.๐๖	๗๖	๒๘.๙๐	๑๕๖	๕๙.๓๒
กิ่วคอหมา	๑๗๐	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	๑๒๗	๗๔.๗๑	๑๗๗	๑๐๔.๑๒
แควน้อย	๗๖๙	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	๕๘๒	๗๕.๖๘	๗๓๑	๙๕.๐๖
รวม	๒๔,๕๕๑	๑๘,๙๘๙	๗๗.๓๕	๑๘,๖๗๐	๗๖.๐๔	๑๖,๐๔๐	๖๕.๓๓	๑๗,๙๒๒	๗๓.๐๐

ที่มา : ศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรกรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม

(๑) มลพิษทางอากาศ ภาคเหนือตอนบนประสบกับปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในช่วง ๓-๔ เดือนแรกของทุกปีซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของเกษตรกรภาคเหนือโดยทั่วไป การกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษในจังหวัดที่มีสถานีตรวจวัดพบว่า ปริมาณฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter ๑๐:$PM_{๑๐}$) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง ช่วงเดือนมีนาคมของปี ๒๕๕๒ ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีค่าเกินค่ามาตรฐานในหลายจังหวัด โดยจังหวัดลำปางมีค่าสูงสุดถึง ๒๙๒.๘ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (ค่ามาตรฐานที่ไม่ควรเกิน ๑๒๐) นอกจากนี้ยังมีจำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะแม่ฮ่องสอนเกินมาตรฐาน ๓๑ วัน ลำปาง ๒๘ วัน เชียงราย ๒๗ วัน และเชียงใหม่ ๒๒ วัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทุกภาคส่วนได้มีความพยายามในการรณรงค์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ปัญหาทุเลาเบาบางลง แต่ปัญหากลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความรุนแรงมากกว่าปี ๒๕๕๒ โดยจังหวัดที่มีลำดับ $PM_{๑๐}$ สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๕๐๕.๕ ลำพูน ๓๔๓.๐ และเชียงใหม่ ๒๙๑.๑ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีความต่อเนื่องของวันที่มีค่าฝุ่น $PM_{๑๐}$ สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๒๖ วัน เชียงราย ๒๓ วัน และลำพูน ๑๗ วัน

ตารางที่ ๑-๑๘ : คุณภาพอากาศของฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า ๑๐ ไมครอน ($PM_{๑๐}$)

ภาค / จังหวัด		ค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง (ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร)					
		ค่าสูงสุด			จำนวนวันที่มีค่าเกินมาตรฐาน		
		ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓*	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓*
ภาคเหนือตอนบน	จ.เชียงราย	๗๘	๒๘๖.๔	๒๖๗.๑	-	๒๗	๒๓
	จ. เชียงใหม่	๑๗๘.๙	๒๑๙.๐	๒๙๑.๑	๘	๒๒	๑๒
	จ.ลำพูน	-	๙๐.๐	๓๔๓.๐	-	-	๑๗
	จ. ลำปาง	๑๙๖.๒	๒๙๒.๘	๑๙๐.๑	๑๗	๒๘	๑๒
	จ.แม่ฮ่องสอน	๔๕.๗	๒๖๔.๙	๕๐๕.๕	-	๓๑	๒๖
ภาคเหนือตอนล่าง	จ. นครสวรรค์	๑๒๒.๒	๙๘.๑	๑๐๗.๙	๑	-	-

หมายเหตุ : * ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง พฤศจิกายน ๒๕๕๓ / ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

(๒) คุณภาพของแหล่งน้ำ ปี ๒๕๕๒ แหล่งน้ำภาคเหนือส่วนใหญ่ยังอยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดีขึ้นและด้อยลงเมื่อเทียบกับ ปี ๒๕๔๙ ตามผลการตรวจสอบความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ของแม่น้ำสายหลักภาคเหนือ ๙ สาย และแหล่งน้ำนิ่ง ๒ แห่ง โดยสำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษซึ่งสามารถสรุปได้ว่า แหล่งน้ำที่มีคุณภาพดี ๔ สายได้แก่ แม่น้ำอิง น้ำแม่จาง แม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง (ปรับจากเกณฑ์พอใช้ในปี ๒๕๔๙) ส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพพอใช้ซึ่งยังคงเป็นเช่นเดียวกันกับปี ๒๕๔๙ คือ แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำลี้และแม่น้ำกก โดยบึงบอระเพ็ดได้ปรับระดับจากเสื่อมโทรมเป็นระดับพอใช้ ส่วนแหล่งน้ำที่ยังมีคุณภาพเสื่อมโทรมคงเดิม คือ แม่น้ำกวง และกว๊านพะเยา

(๓) ความหลากหลายทางชีวภาพ จากการที่ภาคเหนือประสบกับปัญหาทั้งอุทกภัย ภัยแล้ง หมอกควัน และอากาศแปรปรวน ซึ่งล้วนเป็นผลจากการรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งมีการเผาป่าและพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ระบบนิเวศน์ของภาคเหนือไม่เป็นปกติ ขาดความสมดุล โดยเฉพาะมีอากาศแปรปรวนบ่อย อุณหภูมิสูงผิดปกติ รวมทั้งมีฤดูหนาวยาวนานกว่าเดิม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของภาค อีกทั้งยังเกิดปรากฏการณ์หรือสิ่งบ่งชี้ที่ผิดปกติ อาทิ ดอกเอื้องคำและว่านสี่ทิศ ผลิดอกก่อนฤดูกาล ๑ เดือน (ปกติจะผลิดอกประมาณกลางเดือนเมษายน) รวมทั้งการเกิดเกิดพายุลูกเห็บในหลายพื้นที่ของภาคเหนือตอนบนในระยะเวลาใกล้เคียงกันซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน สิ่งเหล่านี้เป็นสัญญาณเตือนว่าควรจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ นอกจากนี้แม่น้ำโขงซึ่งไหลผ่านพรมแดนตอนบนของภาคมีระดับต่ำอย่างมากจนอยู่ในภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นประเด็นทางวิชาการที่จะทำการศึกษาหาสาเหตุที่แท้จริงว่ามีสาเหตุมาจากการสร้างเขื่อนของจีน ประกอบกับผลของการระเบิดเกาะแก่งเพื่อปรับปรุงเส้นทางเดินเรือหรือไม่อย่างไร อย่างไรก็ตาม ภาวการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนที่พึ่งพาแม่น้ำโขง ทั้งวิถีชีวิต การสัญจรทางน้ำ ปริมาณน้ำใช้ประโยชน์ลดลง และความเสื่อมโทรมของความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ สาหร่ายไกในแม่น้ำโขงที่เป็นอาหารของปลาบึกถูกทำลาย ปลาบึกที่จับได้มีน้ำหนักเพียง ๑๒๐ กิโลกรัม ซึ่งในอดีตเคยจับได้น้ำหนักตัวสูงถึง ๓๐๐ กิโลกรัม รวมทั้งการสูญพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ อีกกว่า ๔๐ ชนิด

(๔) ขยะ จากข้อมูลปี ๒๕๔๙ ของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบุว่า พื้นที่ภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยปริมาณมูลฝอยที่ประชาชน ๑ คน ทำให้เกิดขึ้นใน ๑ วัน โดยนับรวมขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด ยกเว้นของเสียติดเชื้อ ของเสียอันตรายและของเสียอุตสาหกรรม ประมาณ ๖,๕๕๓ ตัน เฉลี่ย ๐.๕๕ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (เกณฑ์มาตรฐานไม่ควรเกิน ๑.๑ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน) ทั้งนี้จังหวัดในกลุ่มภาคเหนือตอนบน ๑ มีค่าเฉลี่ยทั้งจังหวัดสูงสุด คือ ๐.๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน รองลงมาคือภาคเหนือตอนบน ๒ เฉลี่ย ๐.๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน โดยประชาชนจังหวัดลำปางก่อให้เกิดขยะมูลฝอยสูงสุด คือ ๐.๖๓ กก./คน/วัน รองลงมาคือ เชียงใหม่ ๐.๖๑ และ ลำพูน ๐.๖๐ ตามลำดับ

สำหรับในเขตเมืองใหญ่หรือเขตเทศบาลนครของภาคเหนือ ๔ เทศบาลนคร คือ เชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก และนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยการผลิตขยะเกิน ๑.๑ กก./คน/วัน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นครเชียงใหม่ ๒.๐๙ กก./คน/วัน นครนครสวรรค์ ๑.๓๙ กก./คน/วัน นครเชียงราย ๑.๑๕ กก./คน/วัน ส่วน นครพิษณุโลก เกือบเกินเกณฑ์มาตรฐาน (๑.๐๖ กก./คน/วัน) ทั้งนี้ทุกเทศบาลนครได้ใช้วิธีการกำจัดโดยการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะในบ่อขยะที่ห่างไกลจากชุมชน

๒.๓.๓ สถานการณ์ภัยธรรมชาติ

(1) ไฟไหม้ป่า พื้นที่ภาคเหนือประสบปัญหาไฟไหม้ป่าในหลายพื้นที่เป็นประจำทุกปี สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการหาของป่า เผาไร่ ล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์ จากสถิติการเกิดไฟไหม้ป่าของกรมป่าไม้ พบว่า ช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ยังคงมีไฟไหม้ป่าทุกปีแต่แนวโน้มเริ่มลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรณรงค์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายแห่งถึงพิษภัยและผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลต่อสุขภาพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัด รวมทั้งมาตรการในการขอความร่วมมือและลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน โดยปี ๒๕๕๑ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๓,๖๒๘ ครั้ง พื้นที่ถูกไฟไหม้ ๒๘,๙๙๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๕ ของพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ทั้งประเทศ ทั้งนี้ จังหวัดมีพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้มากที่สุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ (๑,๔๐๓ ครั้ง จำนวน ๙,๔๙๑ ไร่) อุทัยธานี (๕๒ ครั้ง จำนวน ๒,๙๑๓ ไร่) และลำพูน (๓๑๔ ครั้ง จำนวน ๒,๖๕๗ ไร่) ปี ๒๕๕๒ มีไฟไหม้ป่าลดลงเหลือ ๓,๔๗๒ ครั้ง พื้นที่ ๒๖,๙๑๕ ไร่ และปี ๒๕๕๓ (ข้อมูลถึงวันที่ ๑๘ มีนาคม) มีไฟไหม้ป่า ๒,๘๖๑ ครั้ง พื้นที่ ๒๒,๓๑๕ ไร่ โดยจังหวัดที่เกิดไฟป่าสูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ เชียงใหม่ (๑,๑๗๔ ครั้ง พื้นที่ ๗,๕๙๒ ไร่) ลำพูน (๔๒๒ ครั้ง พื้นที่ ๓,๓๙๗ ไร่) และพิษณุโลก (๑๖๓ ครั้ง พื้นที่ ๑,๕๓๑ไร่) ล่าสุดปี ๒๕๕๓ เพิ่มขึ้นเป็น ๓๒,๓๗๔ ครั้ง แต่พื้นที่ลดลงเหลือร้อยละ ๓๙.๗๒ ของพื้นที่ป่าภาคเหนือ

ตารางที่ ๑-๑๙ : สถิติการเกิดไฟป่า ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๓

จังหวัด	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒		ปี ๒๕๕๓	
	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย(ไร่)	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย(ไร่)	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย(ไร่)	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย(ไร่)	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย(ไร่)
เหนือบน ๑	๑,๙๒๘	๑๑,๗๗๒	๒,๙๔๙	๒๔,๗๖๒	๒,๔๓๗	๑๕,๘๖๒	๒,๔๒๖	๑๕,๖๙๕	๒,๗๖๓	๑๘,๖๕๔
(% ของภาค)	(๖๐.๔๖)	(๔๔.๕๓)	(๖๐.๘๗)	(๔๕.๒๑)	(๖๗.๑๗)	(๕๔.๗๐)	(๖๙.๘๗)	(๕๘.๑๒)	(๖๕.๘๒)	(๕๗.๖๒)
เหนือบน ๒	๓๘๒	๒,๖๕๔	๗๕๘	๘,๗๓๔	๓๙๒	๒,๘๐๑	๔๐๑	๑,๙๓๕	๔๓๕	๒,๗๒๖
(% ของภาค)	(๑๑.๙๘)	(๑๐.๐๔)	(๑๕.๖๔)	(๑๕.๙๕)	(๑๐.๘๐)	(๙.๖๖)	(๑๑.๕๕)	(๗.๑๙)	(๑๐.๓๖)	(๘.๔๒)
เหนือล่าง ๑	๗๘๑	๘,๒๖๕	๘๘๗	๙,๘๑๔	๖๘๒	๖,๑๘๘	๕๙๐	๕,๖๕๗	๘๒๔	๖,๙๐๐
(% ของภาค)	(๒๔.๔๙)	(๓๑.๒๗)	(๑๘.๓๑)	(๑๗.๙๒)	(๑๘.๘๐)	(๒๒.๐๓)	(๑๔.๑๑)	(๒๑.๐๒)	(๑๙.๖๓)	(๒๑.๓๑)
เหนือล่าง ๒	๙๘	๓,๗๔๕	๒๕๑	๑๑,๔๖๗	๑๑๗	๓,๙๔๘	๑๕๕	๓,๖๒๗	๑๗๖	๔,๐๙๕
(% ของภาค)	(๓.๐๗)	(๑๔.๑๗)	(๕.๑๘)	(๒๐.๙๓)	(๓.๒๒)	(๑๓.๖๑)	(๕.๔๖)	(๑๓.๔๘)	(๔.๑๙)	(๑๒.๖๕)
ภาคเหนือ	๓,๑๘๘	๒๖,๔๓๖	๔,๘๔๕	๕๔,๗๗๗	๓,๖๒๘	๒๘,๙๙๙	๓,๔๗๒	๒๖,๙๑๕	๔,๑๙๘	๓๒,๓๗๔
(% ของประเทศ)	(๖๗.๖๙)	(๔๙.๐๖)	(๖๒.๔๖)	(๔๖.๖๖)	(๖๕.๑๕)	(๔๐.๙๕)	(๖๔.๗๖)	(๔๔.๐๖)	(๖๒.๐๗)	(๓๙.๗๒)
ประเทศ	๔,๗๑๑	๕๓,๘๘๕	๗,๗๕๗	๑๑๗,๓๙๕	๕,๕๖๙	๗๐,๘๑๐	๕,๓๖๑	๖๑,๐๘๔	๖,๗๖๓	๘๑,๕๐๙

ที่มา : สำนักป้องกัน ปราบปรามและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้

(2) อุทกภัย ภาคเหนือเป็นภาคที่ประสบอุทกภัยและดินโคลนถล่มบ่อยครั้ง และมีความรุนแรงมากขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาสูงและมีความลาดชัน ประกอบกับการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดในพื้นที่สูงซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของภาคเหนือตอนบน โดยในปี ๒๕๕๑ พื้นที่ประสบอุทกภัยมีจำนวน ๖,๔๒๙ หมู่บ้าน ใน ๑๗๐ อำเภอ ๒๙๘,๒๔๔ ครัวเรือน ต่ำกว่าในปี ๒๕๔๙ ซึ่งมีพื้นที่ประสบอุทกภัยจำนวน ๗,๓๓๗ หมู่บ้าน ใน ๑๖๘ อำเภอ ๔๙๕,๑๒๓ ครัวเรือน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์อุทกภัยบริเวณภาคเหนือตอนล่างในปี ๒๕๕๑ มีความรุนแรงของปัญหามากกว่าตอนบนประมาณ ๒ เท่าในด้านครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ (๔,๔๓๐ หมู่บ้าน ในขณะที่ตอนบน ๑,๙๙๙ หมู่บ้าน) และรัฐต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมากกว่าตอนบนเกือบ ๓ เท่า (ตอนล่าง ๑,๓๘๓.๓ ล้านบาท ในขณะที่ตอนบน ๕๔๒.๑ ล้านบาท) ส่วนในปี ๒๕๕๒ หมู่บ้านภาคเหนือที่ได้รับผลกระทบ

จากอุทกภัยลดลงประมาณร้อยละ ๕ แต่ทว่าความรุนแรงและความยาวนานของอุทกภัยทำให้ยังคงต้องใช้งบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาใกล้เคียงกับปี ๒๕๕๒ เป็นเงินกว่า ๑,๔๙๓ ล้านบาท โดยจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ที่รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณมากเกิน ๑๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๕๒ คือจังหวัดนครสวรรค์และตากส่วนภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดลำปางได้รับผลกระทบมากที่สุดในปี ๒๕๕๒ โดยรัฐต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยกว่า ๕๔ ล้านบาท (๑ ใน ๕ ของงบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหาของ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน)

สำหรับในปี ๒๕๕๓ ในช่วงกรกฎาคม – กันยายน ได้เกิดภาวะอุทกภัยกระจายทั่วประเทศ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่าน และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่งผลให้เกิดฝกตกหนักถึงหนักมากในหลายพื้นที่ แม้ว่าสถานการณ์อุทกภัยในภาคเหนือไม่รุนแรงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคเหนือโดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ประสบอุทกภัยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือตอนล่าง บริเวณจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร อุทัยธานี และเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของภาค โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมที่ได้รับผลกระทบ ๒,๐๖๓,๘๕๘ ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ๑,๗๐๕,๘๐๙ ไร่ รองลงมาเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๓๐๖,๔๕๖ ไร่ ผลผลิตเสียหายรวม ๑,๑๘๗,๕๕๒ ตัน ส่วนใหญ่เป็นข้าวเปลือกเสียหาย ๘๔๗,๔๙๓ ตัน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๒๐๔,๔๓๓ ตัน สำหรับความเสียหายของผลิตผลเกษตรคิดเป็นมูลค่ารวม ๘,๗๙๑ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นมูลค่าข้าวเปลือก ๘,๕๖๙ ล้านบาท และจากการประมาณการผลกระทบความเสียหายจากอุทกภัยต่อ GDP ปี ๒๕๕๓ โดยสำนักบัญชีประชาชาติ สศช. คาดว่า ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือที่เสียหายทั้งหมดส่งผลต่อ GDP คิดเป็นมูลค่า ๘,๒๖๕ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๐ ของมูลค่าความเสียหายต่อ GDP จากอุทกภัยของประเทศ

ตารางที่ ๑-๒๐ : สถานการณ์อุทกภัยภาคเหนือ พ.ศ.๒๕๔๙ พ.ศ.๒๕๕๑ และ พ.ศ.๒๕๕๒

กลุ่มจังวัด	หมู่บ้าน			ครัวเรือน			จำนวนเงินที่ใช้บรรเทาปัญหา(ล้านบาท)		
	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
เหนือบน๑	๑,๖๑๔	๘๕๖	๑,๕๓๘	๑๐๒,๙๔๕	๕๐,๗๔๘	๑๓๗,๘๖๐	๔๖๖.๒	๗๒๗.๘	๔๔๐.๗
(% ของภาค)	(๒๒.๐๐)	(๑๓.๓๑)	(๒๐.๗๐)	(๒๐.๗๙)	(๑๗.๐๒)	(๓๓.๖๑)	(๒๔.๘๖)	(๑๗.๐๓)	(๒๙.๕๑)
เหนือบน๒	๑,๒๔๗	๑,๑๔๓	๑,๗๘๙	๑๑๐,๘๕๐	๖๕,๖๕๗	๑๑๖,๘๐๔	๔๖๔.๔	๒๑๔.๓	๒๖๓.๑
(% ของภาค)	(๑๗.๖๘)	(๑๗.๗๘)	(๒๔.๓๙)	(๒๒.๓๙)	(๒๒.๐๑)	(๒๘.๔๘)	๒๔.๗๖)	(๑๓.๑๓)	(๑๗.๖๒)
เหนือล่าง๑	๒,๖๖๙	๒,๗๔๙	๑,๕๙๕	๑๘๑,๗๕๖	๑๐๑,๐๕๔	๙๔,๕๒๙	๗๗๒.๒	๖๙๖.๑	๓๖๔.๖
(% ของภาค)	(๓๖.๓๘)	(๔๓.๕๔)	(๒๑.๗๕)	(๓๖.๗๑)	(๓๓.๘๘)	(๒๓.๐๕)	(๔๑.๑๗)	(๓๖.๑๕)	(๒๔.๔๒)
เหนือล่าง๒	๑,๗๕๗	๑,๖๓๑	๒,๔๓๒	๙๙,๕๗๒	๘๐,๗๘๕	๖๐,๙๗๔	๑๗๒.๙	๖๘๗.๒	๔๒๔.๗
(% ของภาค)	(๒๓.๙๕)	(๒๕.๓๗)	(๓๓.๑๖)	(๒๐.๑๑)	(๒๗.๐๙)	(๑๔.๘๗)	(๙.๒๒)	(๓๕.๖๙)	(๒๘.๔๕)
ภาคเหนือ	๗,๓๓๗	๖,๔๒๙	๗,๓๓๔	๔๙๕,๑๒๓	๒๙๘,๒๔๔	๔๑๐,๑๖๗	๑,๘๗๕.๙	๑,๙๒๕.๕	๑,๔๙๓.๒
(% ขอประเทศ)	(๓๒.๖๒)	(๑๖.๗๒)	(๒๑.๖๗)	(๒๙.๕๘)	(๑๙.๖๘)	(๑๗.๗๖)	(๕๖.๐๕)	(๓๕.๑๙)	(๓๓.๕๔)
รวมประเทศ	๒๒,๗๗๑	๓๘,๔๔๘	๓๓,๘๕๗	๑,๖๗๗,๘๒๒	๒,๐๓๑,๙๕๓	๒,๓๐๘,๙๖๙	๓,๓๔๖.๕	๕,๔๗๑.๓	๔,๔๕๒.๖

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(3) ภัยแล้ง พื้นที่ภาคเหนือทั้ง ๑๗ จังหวัด ประสบภัยแล้งเป็นประจำทุกปีและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำถึงต่ำมาก ไม่มีแหล่งน้ำชลประทานครอบคลุม ประกอบกับมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกอีกทั้งปริมาณน้ำฝนในพื้นที่มีแนวโน้มน้อยลงในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ โดยปี ๒๕๔๙ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๔๘๖.๑๘ มิลลิเมตร ลดลงเหลือ ๑,๒๗๕.๐๘ มิลลิเมตรในปี ๒๕๕๐ และเหลือเพียง ๑,๑๓๖.๗๒ มิลลิเมตร ในปี ๒๕๕๒ นอกจากนี้ จากรายงานการประสบภัยแล้งระหว่างปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สรุปได้ว่า ปี ๒๕๕๑

สถานการณ์ภัยแล้งมีความรุนแรงที่สุด ราษฎรในพื้นที่ภาคเหนือได้รับผลกระทบ ๘๙๐,๐๘๖ ครัวเรือน ๘,๔๗๒ หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย ๑๒๑,๕๓๔ ไร่ ในขณะที่ปี ๒๕๔๙ ได้รับผลกระทบ จำนวน ๗๒๖,๙๒๓ ครัวเรือน ๗,๓๑๐ หมู่บ้าน แต่พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายถึง ๒๑๒,๙๙๖ ไร่ ซึ่งภาครัฐได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ความช่วยเหลือโดยการสูบน้ำ การบรรทุกน้ำแจกจ่าย และการปรับปรุงแหล่งน้ำในปี ๒๕๕๑ จำนวน ๔๖๒.๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔๑ ของงบประมาณเพื่อช่วยเหลือภัยแล้งทั่วประเทศ ซึ่งสูงกว่าปี ๒๕๔๙ ที่รัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการช่วยเหลือเพียงร้อยละ ๑๘.๕๗ ส่วนในปี ๒๕๕๒ พื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีหมู่บ้านประสบภัยแล้งลดลงในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างเพิ่มขึ้น แต่ความรุนแรงของปัญหามากกว่าปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๑ และภาครัฐต้องสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือเป็นจำนวน ๗๕๑ ล้านบาท หรือร้อยละ ๓๖.๑๑ ของงบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหาทั้งประเทศ โดยจังหวัดตาก ลำปาง สุโขทัย เพชรบูรณ์ เชียงราย และแพร่ใช้งบประมาณในการบรรเทาปัญหาเกินกว่าจังหวัดละ ๕๐ ล้านบาท

ตารางที่ ๑-๒๑ : สถานการณ์ภัยแล้งภาคเหนือ พ.ศ.๒๕๔๙ พ.ศ.๒๕๕๑ และ พ.ศ.๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	หมู่บ้าน			ครัวเรือน			งบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหา (ล้านบาท)		
	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒
เหนือบน ๑ (%ของภาคเหนือ)	๑,๐๙๙ (๑๕.๐๓)	๑,๗๔๘ (๒๐.๖๓)	๑,๓๒๓ (๑๓.๔๒)	๑๔๑,๙๒๔ (๑๙.๕๒)	๑๘๔,๐๒๐ (๒๐.๖๗)	๑๑๕,๐๖๘ (๑๔.๖๙)	๑๐๐.๕ (๒๕.๐๗)	๑๑๒.๒ (๒๔.๒๕)	๑๒๒.๒ (๑๖.๒๖)
เหนือบน ๒ (%ของภาคเหนือ)	๒,๙๐๗ (๓๙.๗๗)	๒,๖๑๗ (๓๐.๘๙)	๓,๑๘๓ (๓๒.๓๐)	๒๒๙,๕๓๘ (๓๑.๕๘)	๒๒๕,๘๗๔ (๒๙.๘๗)	๒๙๗,๖๕๔ (๓๗.๙๙)	๑๒๓.๔ (๓๐.๗๗)	๑๓๐.๗ (๒๘.๒๖)	๑๙๖.๔ (๒๖.๑๓)
เหนือล่าง ๑ (%ของภาคเหนือ)	๑,๖๖๒ (๒๒.๗๔)	๒,๑๖๒ (๒๕.๔๒)	๒,๖๖๒ (๒๗.๐๑)	๒๓๙,๓๘๘ (๓๒.๙๓)	๓๒๘,๐๙๖ (๓๖.๘๖)	๒๒๕,๖๐๓ (๒๘.๖๗)	๑๐๙.๗ (๒๗.๓๗)	๑๖๑.๖ (๓๔.๙๔)	๒๗๔.๖ (๓๖.๕๓)
เหนือล่าง ๒ (%ของภาคเหนือ)	๑,๖๔๒ (๒๒.๔๖)	๑,๙๔๕ (๒๒.๙๖)	๒,๖๘๗ (๒๗.๒๗)	๑๑๖,๐๗๓ (๑๕.๙๗)	๑๑๒,๐๙๖ (๑๒.๕๙)	๑๔๖,๑๑๓ (๑๘.๖๕)	๖๗.๓ (๑๖.๗๙)	๕๘.๐ (๑๒.๕๕)	๑๕๘.๔ (๒๑.๐๘)
ภาคเหนือ (%ของประเทศ)	๗,๓๑๐ (๒๓.๔๙)	๘,๔๗๒ (๒๒.๒๐)	๙,๘๕๕ (๒๐.๙๕)	๗๒๖,๗๒๓ (๒๔.๕๕)	๘๙๐,๐๘๖ (๒๕.๒๐)	๗๘๓,๓๔๘ (๑๗.๕๐)	๔๐๑.๐ (๑๘.๕๗)	๔๖๒.๗ (๓๔.๔๑)	๗๕๑.๗ (๓๖.๑๑)
รวมประเทศ	๓๑,๑๑๕	๓๘,๑๗๐	๔๗,๐๔๘	๒,๙๖๐,๘๒๔	๓,๕๓๑,๕๗๐	๔,๕๐๐,๘๖๑	๒,๑๕๙.๑	๑,๓๔๔.๖	๒,๐๘๑.๙

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(4) **แผ่นดินไหว** จากสถิติรายงานแผ่นดินไหวในประเทศและพื้นที่ใกล้เคียงที่ส่งผลกระทบกับประเทศ ของสำนักงานเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เกิดแผ่นดินไหวจำนวน ๓๕๖ ครั้ง ในจำนวนนี้ เป็นการเกิดในประเทศ ๑๔๖ ครั้ง โดยภาคเหนือเกิดมากที่สุด จำนวน ๑๔๑ ครั้ง ใน ๓ จังหวัดแรก คือ เชียงใหม่ ๘๑ ครั้ง รองลงมาคือ เชียงราย ๓๑ ครั้ง และแม่ฮ่องสอน ๑๐ ครั้ง ซึ่งมีความรุนแรง ๔.๕ ริกเตอร์ ที่ให้ผลกระทบ “ข้าวของในบ้านสั่นไหวชัดเจน สามารถสร้างความเสียหายได้ปานกลาง” ทั้งนี้เป็นเพราะตั้งอยู่ในแนวรอยเลื่อน ๔ แห่ง คือ รอยเลื่อนเชียงแสน (อ.เชียงแสนและอ.เชียงของ จ.เชียงราย) รอยเลื่อนแพร่ (อ.เด่นชัย อ.สูงเม่น และ อ.ร้องกวาง จ.แพร่) รอยเลื่อนแม่ทา (ครอบคลุมทุกอำเภอของ จ.ลำพูนและ จ.เชียงใหม่) และรอยเลื่อนเถิน (อ.เถิน จ.ตาก อ.วังชิ้น และ อ.ลอง จ.แพร่) ปัจจุบันกรมทรัพยากรธรณีได้จัดทำแผนที่กำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในประเทศ โดยภาคเหนือมี ๘ จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่านแม่ฮ่องสอน และตาก อยู่ในข่ายพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหวรุนแรงสูงสุดหรือพื้นที่สีแดง ๒ข เนื่องจากอยู่ใกล้รอยเลื่อนและศูนย์กลางการเกิดแผ่นดินไหว สามารถรู้สึกได้ค่อนข้างมาก รวมทั้งการสั่นสะเทือนทำให้อาคารบางส่วนเสียหาย

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ การวิเคราะห์ความเสี่ยง ภูมิคุ้มกัน และการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาวะแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาภาคเหนือ สรุปดังนี้

๓.๑.๑ กติกาใหม่ของโลก

กติกาใหม่ของโลกที่มีผลกระทบกับภาคเหนือ ที่สำคัญคือ ข้อตกลงทางการค้าเสรี (FTA) การรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) กลุ่มประเทศเอเชียใต้ (BIMSTEC) ทำให้เกิดโอกาสการขยายตัวทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวในภาคเหนือมากขึ้น

(๑) ภาคเหนือมีศักยภาพและโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนและบริการ ไปสู่กลุ่มประเทศ GMS และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ การพัฒนาความเชื่อมโยงตามแนว North-South Economic Corridor หรือ NSEC (จีนตอนใต้ เมียนม่าร์ ลาว ไทย) ซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมทางบกและทางลำน้ำโขงจากจีนผ่านเชียงราย และตามแนว East-West Economic Corridor หรือ EWEC (เวียตนาม กัมพูชา ลาว ไทย เมียนม่าร์) ซึ่งมีโครงข่ายถนนเชื่อมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ชายแดนไทย-เมียนม่าร์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ อีกทั้งภาคเหนือมีเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาค และเป็นศูนย์กลางการบินเชื่อมโยงกับนานาชาติ เชียงรายมีด่านการค้าชายแดนกับเมียนม่าร์ที่อำเภอแม่สาย และสปป.ลาวที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง R๓a และทางแม่น้ำโขง จังหวัดตากมีด่านที่อำเภอแม่สอดเป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนม่าร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ได้ นอกจากนี้ชายแดนไทย-เมียนม่าร์ที่ด่านห้วยต้นนุ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเส้นทางเชื่อมต่อกับเมืองหลวงของเมียนม่าร์ โดยคาดว่าเมื่อโครงการต่างๆ ตามแผนความร่วมมือ NSEC และ EWEC เสร็จสมบูรณ์ คาดว่าการค้า การลงทุน บริการและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศของภาคเหนือจะมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น

(๒) โอกาสการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และการเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจบริการ จากการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมตามเส้นทาง R๓a ผ่าน สปป.ลาว หากเสร็จสมบูรณ์จะทำให้ภาคเหนือเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานธุรกิจบริการที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมของเมืองหลักทำให้ภาคเหนือมีโอกาสขยายธุรกิจบริการด้านต่างๆ อาทิ การบริการทางการแพทย์ การศึกษา การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ และการจัดตั้งสำนักงานตัวแทนในภูมิภาค โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่

(๓) ผลกระทบต่อสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาค ภาคเหนือได้ประโยชน์จากการใช้ข้อตกลงการผลิตสินค้าเกษตร (Contract Farming) กับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิตวัตถุดิบการเกษตรบริเวณชายแดนและนำเข้ามาแปรรูปในประเทศ ส่วนในด้านผลผลิตทางการเกษตร ผลกระทบเชิงบวกพบว่าภาคเหนือสามารถส่งออกลำไยทั้งสดและแห้งไปยังตลาดจีนได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการนำเข้ากระเทียม ผักและผลไม้เมืองหนาวจากเมืองจีนซึ่งมีราคาถูกกว่าและมีปริมาณมาก

(๔) ตลาดการท่องเที่ยวขยายตัวจากการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายร่วมกันและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและนานาชาติ เช่น โครงข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยว ๕ เชียง โดยพบว่า นักท่องเที่ยวจากประเทศจีนซึ่งมีมากกว่าร้อยละ ๘๐ ได้มีการขยายตัวต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๗-๒๕๕๑ ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๓๙ แม้ว่าจะมีช่วงที่ลดลงไปบ้างเนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองในประเทศไทยก็ตาม

๓.๑.๒ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกและประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้และนวัตกรรม โดยภาคเหนือมีความเข้มแข็งและโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และลักษณะของคนท้องถิ่นที่เอื้อต่องานบริการและมีทักษะฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อน ซึ่งสามารถเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่สำคัญได้แก่ หัตถอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการสุขภาพ ที่มีการพัฒนาอย่างร่วมสมัย ตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาดที่ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมตะวันออก (Oriental Cultural Fusion) นอกจากนี้ ภาคเหนือยังมีปัจจัยสนับสนุนทั้งสภาพความน่าอยู่ของเมืองและภูมิอากาศ รวมทั้งบริการพื้นฐานด้าน ICT ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิตอลเป็นองค์ประกอบ สำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมส์คอมพิวเตอร์

๓.๑.๓ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มประชากรอยู่ในระดับต่ำทำให้ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๑๓.๐ และมีแนวโน้มเพิ่มเป็นร้อยละ ๒๐.๒ ในปี ๒๕๖๓ ทำให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น การเตรียมความพร้อมของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุยังมีน้อย แม้ว่าในระดับชุมชน ปัจจุบันจะมีความตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ แต่โดยทั่วไปแล้วยังมีจุดอ่อนด้านความตระหนักถึงปัญหาและการเตรียมตัวในระยะยาว อย่างไรก็ดี สังคมผู้สูงอายุได้สร้างโอกาสในการขยายตลาดสินค้าและบริการเพื่อสุขภาพ อาหารสุขภาพ และการให้บริการสุขภาพต่างๆ โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแพทย์พื้นบ้าน รวมทั้งพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

๓.๑.๔ การเข้าสู่สังคมเมือง

ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรเมือง ๓.๑๒ ล้านคนหรือร้อยละ ๒๖.๕ ของประชากรภาค และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น ๔.๓ ล้านคนหรือร้อยละ ๓๔.๕ ในปี ๒๕๗๐ การเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองของภาคเป็นการเข้าสู่สังคมเมืองโดยมีลักษณะเช่นเดียวกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่สังคมเมืองได้ส่งผลกระทบต่อภาคเหนือ ดังนี้

(๑) การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการวางระบบและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะมลภาวะจากขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย น้ำเสีย บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ การก่อสร้างอาคารบดบังทัศนียภาพหรือรุกล้ำโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น

(๒) การขยายตัวของชุมชนเมืองเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์และพื้นที่ที่ภาครัฐได้ลงทุนพัฒนาระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตรไว้แล้ว ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจทั้งเงินลงทุน การผลิต และปัจจัยการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะดิน น้ำ และธาตุอาหารพืชทางการเกษตร

(๓) การสืบทอดอาชีพเกษตรมีแนวโน้มลดลง แม้ว่ากำลังแรงงานในภาคเหนือเกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเกษตรกรรม แต่มีแนวโน้มที่เข้าสู่ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า ประกอบกับอาชีพเกษตรมีความเสี่ยงสูงทั้งในเรื่องภัยธรรมชาติและราคาผลผลิต จึงทำให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาสูงไม่ต้องการที่จะสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมของครอบครัว ซึ่งในระยะยาวจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร วิถีชีวิตของสังคม ชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัว

(๔) ปัญหาสังคมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โครงสร้างครอบครัวมีขนาดเล็กลงหรือเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น แม้ว่าในระดับชุมชนการอาศัยอยู่ของเครือญาติจะใกล้ชิดกันมีการช่วยดูแลผู้สูงอายุและบุตรหลานที่พ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่นก็ตาม แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความอบอุ่นในครอบครัวที่ลดลง กระทบต่อการปลูกฝังจริยธรรม ประกอบกับค่านิยมด้านวัตถุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การติดเกมส์ การใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสม ค่านิยมฟุ่มเฟือย ยาเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยเรียน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคม รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ภาระหนี้สินติดตามมา

๓.๑.๕ การเปลี่ยนแปลงภาวะภูมิอากาศโลกและพลังงาน

(๑) ภัยธรรมชาติมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ภาคเหนือประสบปัญหาอุทกภัย ภัยแล้งและการชาดแคลนน้ำ การพังทลายของดิน หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก สภาพอากาศแปรปรวนเป็นประจำทุกปีและมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น สาเหตุมาจากปัจจัยภายในที่มีการรุกพื้นที่ป่าซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและการเผาป่า ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก

(๒) ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร การเปลี่ยนแปลงภาวะภูมิอากาศโลก ทำให้สภาพอากาศแปรปรวน แห้งแล้ง หลายพื้นที่เพาะปลูกพืชผลได้น้อยลง โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรน้ำฝน ประกอบกับพลังงานน้ำมันที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากพืชอาหารสู่พืชพลังงานมากขึ้น หากไม่มีการบริหารจัดการอย่างสมดุลอาจส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหาร

๓.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

การกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคยึดหลักแนวคิดภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติเพื่อให้คนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถปรับตัวเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทันซึ่งจะเป็นรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ดี ภายใต้การพัฒนาภาคเหนือมีปัจจัยที่เป็นความเสี่ยงที่ต้องระมัดระวังและปัจจัยที่เป็นภูมิคุ้มกันที่ต้องเสริมสร้างให้เข้มแข็งขึ้นที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ ความเสี่ยง

(๑) การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะ GMS และประชาคมอาเซียน (AEC) ส่งผลต่อโอกาสการขยายการค้าการลงทุนของภาค ขณะเดียวกันก่อให้เกิดความเสี่ยงหลายด้านเนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และบุคคลระหว่างประเทศสมาชิกที่สะดวกขึ้น ดังนั้น หากไม่มีการพัฒนาบุคลากรในภาคให้เกิดการตื่นตัว สามารถแข่งขันได้ในตลาดสากลและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบทางลบทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

(๒) ประชากรของภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำกว่าระดับการทดแทนตนเอง อย่างต่อเนื่องมากกว่าสองทศวรรษ โดยในปี ๒๕๕๒ จำนวนประชากรรวมของภาคลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรของภาคเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ และประชากรวัยแรงงานมีจำนวนลดลงจนอาจไม่เพียงพอรองรับการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจ อาจส่งผลให้เกิดความต้องการแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ทำให้เกิดความเสี่ยงด้านความมั่นคงและสังคม

(๓) ภัยธรรมชาติยังคงทวีความรุนแรงและเกิดขึ้นบ่อยครั้งในภาคเหนือ โดยเฉพาะภัยจากดินถล่ม อุทกภัย ภัยแล้ง และแผ่นดินไหว รวมทั้งมลพิษจากหมอกควันทั้งจากการเผา/ไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และมาจากประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงจากผลกระทบของภาวะโลกร้อนที่ทำให้เกิดความแห้งแล้งและอุณหภูมิสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำลดลง และวงจรชีวิตพืชพันธุ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว

๓.๒.๒ ภูมิคุ้มกัน

ภาคเหนือมีภูมิคุ้มกันอยู่แล้วในระดับหนึ่ง คือ ทุนทางสังคมเดิมที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตามกระแสเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่องได้ทำให้สังคมอ่อนแอลง จำเป็นต้องฟื้นฟูสร้างความเข้มแข็งของทุนเดิมที่เป็นศักยภาพของภาคให้เป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่ง มีคุณภาพที่จะตอบสนองต่อภาวะการแข่งขันและกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ดังนี้

(๑) วัฒนธรรมที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ปัจจุบันคนในท้องถิ่นมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ มีการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายแขนงไปประยุกต์ต่อยอดในการพัฒนาสินค้าและบริการที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าหัตถกรรมและธุรกิจบริการสุขภาพซึ่งมีการพัฒนาเครือข่ายยกระดับคุณภาพบริการ/ผลิตภัณฑ์ สามารถสร้าง Brand สินค้าของตนเองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในตลาด

สากล อย่างไรก็ตาม สภาพการแข่งขันในตลาดการค้าเสรีที่ทวีความรุนแรงขึ้น จำเป็นต้องพัฒนาสร้างสรรค์สินทรัพย์ทางปัญญาเหล่านี้ให้คงความโดดเด่นสามารถรักษาฐานตลาดเดิมและขยายตัวในวงกว้างได้ โดยเน้นการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับองค์ความรู้จากงานวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมต่างๆ และการปรับใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ให้ได้อย่างผสมกลมกลืนและสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ แม้ว่าบุคลากรส่วนใหญ่ของภาคจะมีทักษะในงานฝีมือและมีอัธยาศัยน้ำใจไมตรี แต่ยังมีการศึกษาในระดับต่ำจึงต้องเร่งพัฒนายกระดับคุณภาพของบุคลากรให้มีความรู้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อภาคในระยะต่อไป

(๒) การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่นและสถาบันศาสนายังมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม สถาบันชุมชนมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสูง ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มทั้งในภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามกระแสทุนนิยมอาจบั่นทอนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ดังนั้น การยึดแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมมีความเข้มแข็งต่อไปได้

(๓) ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงมีพันธุ์พืชที่หลากหลาย รวมทั้งพืชสมุนไพร และสัตว์ที่หายาก อย่างไรก็ตาม ผลกระทบทั้งจากการรุกล้ำพื้นที่ป่าและจากภาวะโลกร้อนทำให้ทรัพยากรเหล่านี้เสื่อมโทรมลง จำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์โดยเร็ว เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของนิเวศที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

(๔) แหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและแหล่งโบราณสถานจำนวนมากเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวที่สะท้อนตัวตนเอกลักษณ์และรากเหง้าความเป็นมาของพื้นที่อย่างมีคุณค่า อาทิ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นพื้นที่จุดสูงสุดของประเทศ แหล่งมรดกโลก อาทิ อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย อย่างไรก็ตาม พบว่าการบริหารจัดการอุทยาน แหล่งศิลปกรรม และโบราณสถานยังขาดประสิทธิภาพ นำสู่ความเสื่อมโทรมและสูญเสียคุณค่าไป ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหล่านี้ให้คงไว้ซึ่งความมีคุณค่าสืบต่อไปในอนาคต ภายใต้การจัดการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

๓.๓ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม

การพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จำเป็นต้องขับเคลื่อนการพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพและโอกาสที่มีอยู่ ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาและจุดอ่อนของภาค ประเด็นสภาวะแวดล้อมที่สำคัญมีดังนี้

๓.๓.๑ ศักยภาพและโอกาส

(๑) ภาคเหนือมีความพร้อมต่อการพัฒนาเป็นฐานเชื่อมโยงด้านการค้าและบริการกับนานาชาติ และกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตามแนว North-South Economic Corridor (จีนตอนใต้ เมียนม่าร์ ลาว ไทย) โดยมีโครงข่ายคมนาคมทางบกและทางลำน้ำโขงจากจีนผ่านเชียงราย และ East-West Economic Corridor (เวียตนาม กัมพูชา ลาว ไทย เมียนม่าร์) โดยมีถนนเชื่อมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ชายแดนไทย-เมียนม่าร์ อีกทั้งภาคเหนือมีเมืองที่เป็นฐานการพัฒนาทั้งในระดับที่เชื่อมโยงกับนานาชาติ เช่น เชียงใหม่ ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคและเป็นศูนย์กลางการบินเชื่อมโยงกับนานาชาติ เชียงรายมีด่านการค้าชายแดนกับเมียนม่าร์และลาวที่อำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ และเป็นประตูเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง R๓a จังหวัดตากมีด่านการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สอด เป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนม่าร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศในชมพูทวีป และเป็นแหล่งนำเข้าพืชผลเกษตรปฐมภูมิจากประเทศเมียนม่าร์ รวมทั้งที่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงกับเมืองหลวงของประเทศเมียนม่าร์ได้ในระยะทางที่ใกล้ นอกจากนี้ ภาคเหนือมีโอกาสในการขยายตลาดการค้า การท่องเที่ยว และบริการการศึกษานานาชาติ ธุรกิจบริการสุขภาพและการแพทย์สำหรับตลาด GMS ACMECS และ BIMSTEC

(๒) สินค้าเกษตรที่เป็นพืชเศรษฐกิจของภาคเหนือและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปมีแนวโน้มขยายตัวสูง จากแรงจูงใจด้านราคาพืชผลและความต้องการพืชพลังงาน รวมทั้งนโยบายของรัฐที่สนับสนุนในด้านการพัฒนาเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลก โดยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพในด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยเฉพาะข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว บรรจุภัณฑ์ชีวภาพ ตลอดจนอุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ เช่น เอทานอลจากกากน้ำตาล พลังงานไฟฟ้าจากแกลบ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ และสามารถนำเข้าวัตถุดิบเกษตรจากประเทศเมียนม่าร์ด้านชายแดนอำเภอแม่สอด ส่วนภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพในการพัฒนาด้านเกษตรประณีต เกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะพืชผักและดอกไม้เมืองหนาวสำหรับตลาดเฉพาะที่มีกำลังซื้อสูง และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ อาหารเสริมสุขภาพ Functional Food/Fructose จากลำไย และผลิตภัณฑ์เวชสำอางต่างๆ เป็นต้น

(๓) การพัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาดที่ให้คุณค่าต่อ Oriental Cultural Fusion อาทิ ของตกแต่งบ้าน ของที่ระลึก และสินค้าหัตถกรรม ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มสู่งานหัตถศิลป์ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

(๔) การพัฒนาด้าน Digital Contents ภาคเหนือมีฐานการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีดิจิตอล อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ทั้งในภาคสถาบันการศึกษาและภาคธุรกิจเอกชน ขณะเดียวกัน มีสภาพทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิตอลเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมส์คอมพิวเตอร์ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ

(๕) ฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาคและเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) ได้หลากหลาย อาทิ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เชิงนิเวศน์ และเชิงสุขภาพ

(๖) สภาพภูมิเศรษฐกิจ-สังคมเอื้อต่อการพัฒนาภาคธุรกิจบริการ จากความพร้อมด้านบริการพื้นฐานของเมือง โครงสร้างพื้นฐานของธุรกิจบริการ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะลักษณะของคนท้องถิ่นภาคเหนือที่เอื้อต่องานบริการ ทำให้ภาคเหนือมีศักยภาพสำหรับภาคธุรกิจบริการ อาทิ ศูนย์การประชุมนานาชาติ สำนักงานตัวแทนในภูมิภาค งานแสดงสินค้า บริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์ และธุรกิจด้านบริการ Logistics เป็นต้น

๓.๓.๒ จุดอ่อนและข้อจำกัด

ภาคเหนือจะต้องเร่งรัดการแก้ปัญหาที่เป็นจุดอ่อนและเตรียมรับมือกับภัยคุกคามจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอก ที่สำคัญคือ

(๑) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เพื่อให้ภาคเหนือมีทรัพยากรน้ำที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่างๆ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการพังทลายของดินและปัญหาอุทกภัย รวมทั้ง ปัญหาหมอกควันซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและส่งผลลบต่อภาคเศรษฐกิจ

(๒) การจัดการเชิงพื้นที่ การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การให้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง การบดบังทัศนียภาพหรือรุกล้ำโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ การสิ้นเปลืองพลังงาน ปัญหาความปลอดภัย รวมถึงการเติบโตของชุมชนที่รุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์และตัดทอนระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตร นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมของภาคและสร้างมลภาวะต่อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

(๓) การพัฒนาคนอย่างสมดุล ข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของภาคเหนือทั้งในภาคเกษตรและนอกเกษตร ทั้งในด้านแรงงานฝีมือที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของภาค ที่สำคัญคือ ความรู้และทักษะในด้านภาษาเพื่อการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่างๆ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เทคโนโลยีดิจิตอล เครื่องทุ่นแรงที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามภูมิสังคม รวมทั้งการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตท้องถิ่นให้ได้อย่างสมดุลเกื้อกูลกัน

๔. ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือและทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ภาคเหนือยังคงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในประเทศ ทั้งที่เป็นโอกาสและภัยคุกคาม ดังนั้น ในการพัฒนาภาคเหนือจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบและภัยคุกคามต่างๆ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากโอกาสและจุดแข็งที่เป็นศักยภาพของภาค โดยอาศัยการขับเคลื่อนร่วมกันของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ ดังนี้

๔.๑ บทบาทการพัฒนาภาคเหนือ

(๑) เป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศร้อยละ ๕๖ อยู่ในภาคเหนือโดยเฉพาะตอนบนซึ่งมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสายหลักโดยเฉพาะแม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน ที่บรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา อย่างไรก็ตาม พื้นที่ป่าต้นน้ำยังคงเผชิญปัญหาการบุกรุกทำลาย ซึ่งจำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูให้คงความสมบูรณ์เพื่ออำนวยประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

(๒) เป็นแหล่งวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ มีการสืบสานและสร้างสรรค์สู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะหัตถกรรมและการท่องเที่ยว ภาคเหนือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นทั้งวัฒนธรรมล้านนาและชนเผ่า ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูเป็นฐานการพัฒนาเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานหัตถกรรมทั้งในรูปแบบสินค้าของที่ระลึกของตกแต่งบ้าน เครื่องแต่งกาย อาคารสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่มีอัตลักษณ์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้รับความนิยมของประเทศ

(๓) เป็นแหล่งผลิตเกษตรและอาหารปลอดภัยที่มีคุณภาพและมีความหลากหลายทั้งพืชผัก ผลไม้ และธัญญาหาร สำหรับบริโภคในประเทศและแปรรูปเพื่อการส่งออก ผลผลิตทางการเกษตรของภาคเหนือกระจายตัวหลายประเภท โดยตอนบนของภาคซึ่งมีพื้นที่ลาดชันและที่สูงเป็นแหล่งผลิตพืชผักผลไม้เมืองหนาว ส่วนตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มเป็นแหล่งธัญพืชสำคัญของประเทศ เหมาะสมต่อการปรับระบบการผลิตสู่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

(๔) เป็นพื้นที่เศรษฐกิจเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก รวมทั้งเชื่อมต่อไปยังกลุ่มประเทศเอเชียใต้ ทำเลที่ตั้งของภาคเหนือมีศักยภาพและโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนและบริการ ไปสู่กลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมทางบกเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง R๓a และทางลำน้ำโขงผ่านจังหวัดเชียงราย และโครงข่ายถนนเชื่อมจากเวียดนาม- สปป.ลาว ผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนม่าร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ได้

๔.๒ เป้าประสงค์ของการพัฒนา

(๑) เสริมสร้างสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการผลิต การค้า บริการ และการลงทุน บนพื้นฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเอเชียใต้ เพื่อความมั่นคงและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชาชนในภาค

(๒) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าทางการเกษตรปลอดภัย เพื่อให้ภาคเหนือเป็นแหล่งวัตถุดิบและอาหารที่มีคุณภาพ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ

(๓) พัฒนาเมืองและชุมชนในภาคเหนือให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการเติบโตอย่างมีทิศทางที่เหมาะสม สะดวก สะอาด ปลอดภัย

(๔) เสริมสร้างศักยภาพคนในภาคเหนือทุกกลุ่มทุกวัยให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม สถาบันครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็ง

(๕) ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนมีความพร้อมสามารถปรับตัวเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

๔.๓ ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

แนวทางที่ ๑ เสริมสร้างสภาพแวดล้อมของภาคเหนือให้เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า และการลงทุนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) กลุ่มเอเชียใต้ และตลาดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตการค้าและการลงทุนของภาคเหนือให้เติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ผู้ประกอบการเข้มแข็งปรับตัวได้เท่าทัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) เร่งรัดการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการค้าและบริการ ในพื้นที่ตามแนว North-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor อาทิ การขนส่งระบบราง ศูนย์รวบรวม จำหน่าย และกระจายสินค้า รวมทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางสู่เมียนม่าร์ผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(๒) พัฒนาและสร้างความเข้มแข็งในการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการท้องถิ่นขนาดกลางและเล็กให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการค้า การตลาด แหล่งเงินทุน และโอกาสทางด้านธุรกิจใหม่ เพื่อรองรับการเปิดตลาดเชื่อมโยงธุรกิจในภูมิภาค

(๓) สนับสนุนเทคโนโลยีสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคู่ค้าเศรษฐกิจให้มีการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตร่วมกัน

(๔) กำหนดมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบเชิงลบจากการเปิดเสรีทางการค้าที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ และการเคลื่อนย้ายแรงงาน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการไทยทุกกลุ่มและระดับ

(๕) ส่งเสริมสถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการสนับสนุนการพัฒนาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของคนสู่การทำธุรกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การสอนภาษา การเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรมระดับนานาชาติด้านการเงิน การลงทุน การค้าระหว่างประเทศ

(๖) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต การค้า และการลงทุนของภาคเหนือ

แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม เพื่อสนับสนุนภาคการเกษตรให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน เป็นแหล่งวัตถุดิบและอาหารที่ปลอดภัยมีคุณภาพ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในอาชีพ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน ให้สามารถเก็บกักน้ำในฤดูฝน เพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้อย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ

(๒) สนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป โดยสนับสนุนศึกษาวิจัยตลอดสายการผลิต สนับสนุนการทำเกษตรยั่งยืนอย่างครบวงจร /เกษตรปลอดภัย /เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการรวมกลุ่ม (Cluster) เพื่อพัฒนาทั้งด้านการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสม การปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น พืชทนร้อน ทนแล้ง รวมทั้งเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับเกษตรกร สร้างมาตรการจูงใจ และมีการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต/การตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ

(๓) สนับสนุนการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม โดยการสร้างแรงจูงใจคนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าการดำรงชีวิตเกษตรกร การสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตทางการเกษตร การสร้างสวัสดิการเกษตรกร เช่น ระบบประกันความเสี่ยง ตลาดการเกษตรล่วงหน้า ประกันสังคม เป็นต้น

(๔) สร้างความสมดุลในการพัฒนาพืชอาหารและพืชพลังงาน และส่งเสริมการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากวัสดุชีวภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบและลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล เพื่อส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการที่มีศักยภาพของภาคเหนือ ให้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม บุคลากรมีความพร้อมและมีคุณภาพในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ อาทิ การพัฒนาธุรกิจบริการ เช่น การประชุมนานาชาติ งานแสดงสินค้า ธุรกิจบริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์และธุรกิจด้านบริการ Logistics

(๒) พัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม และการออกแบบร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาด

(๓) สร้างความพร้อมของปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ ได้แก่ การพัฒนาด้าน Digital Contents อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ การพัฒนาคนและการวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรม การพัฒนาเมืองเชียงใหม่เป็น Creative City รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มธุรกิจ (Cluster)

(๔) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ธุรกิจ MICE ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ท่องเที่ยวชุมชน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในกลุ่มประเทศ GMS

(๕) พัฒนายกระดับแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้มีคุณค่ามากขึ้นโดยใช้ฐานความรู้ โดยเฉพาะการประมวล/เรียบเรียง/สร้างเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกันอย่างสร้างสรรค์ (Story) และการพัฒนาในลักษณะกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยว (Cluster) เช่น กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัยและศรีสัชนาลัย เชื่อมต่อพิษณุโลก-กำแพงเพชร กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

(๖) กำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เศรษฐกิจการท่องเที่ยวส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่มีคุณค่า สร้างนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว และพัฒนาเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิชาการ ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะท้องถิ่นและชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

(๗) ยกระดับบริการและศักยภาพบุคลากรให้ได้มาตรฐานเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะบุคลากรสำหรับธุรกิจสุขภาพ MICE และ การท่องเที่ยวใน GMS

(๘) สนับสนุนการพัฒนาระบบ logistic เพื่อการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว อาทิ การขนส่งสาธารณะทั้งทางบกและทางอากาศ ที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัย และเชื่อมโยงภายในพื้นที่และระหว่างภูมิภาค ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวครบวงจร e-Commerce e-Tourism การอำนวยความสะดวกในการผ่านชายแดน เป็นต้น

แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค เพื่อบริหารจัดการเมืองและชุมชนให้มีการเติบโตอย่างมีทิศทางที่เหมาะสม สะดวก สะอาด ปลอดภัย น่าอยู่น่าอาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้พร้อมเข้าสู่สังคมเมือง สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและดึงดูดการค้าการลงทุนในระยะยาว ภายใต้แนวคิดการพัฒนาสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และดำเนินงานอย่างมีบูรณาการ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการพัฒนาเมืองมุ่งสู่การเป็น ECO-City/ECO-Town ที่ผสมผสานวัฒนธรรม สังคม และระบบนิเวศน์เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การกำหนดผังเฉพาะพื้นที่อนุรักษ์เขตเมือง การป้องกันการรุกล้ำพื้นที่เกษตร/พื้นที่ชลประทาน รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองอย่างจริงจัง และการกำหนดมาตรการรองรับในระดับท้องถิ่น

(๒) สนับสนุนการจัดการพื้นที่อุตสาหกรรมโดยเฉพาะในจังหวัดลำพูน เมืองชายแดนแม่สอด และเชียงของ

(๓) สนับสนุนรูปแบบการเดินทางที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเมืองใหญ่ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพของเมือง รวมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมในการใช้ยานพาหนะส่วนบุคคลมาเป็นการใช้บริการขนส่งสาธารณะ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางจักรยาน

แนวทางที่ ๕ พัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนทุกกลุ่มทุกวัยให้มีศักยภาพ เสริมสร้างทักษะและการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาคุณภาพคนทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในอนาคตในทุกจังหวัดโดยเน้นการพัฒนาคนแบบองค์รวม ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และจริยธรรม ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ

(๒) ดูแลป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ปัญหาสุขภาพจิต (การฆ่าตัวตาย) ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและลำพูน ปัญหาโรคเอดส์ในจังหวัดพะเยา อุทัยธานี และนครสวรรค์ ปัญหาการเจ็บป่วยจากสารเคมี และสารกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี และเชียงราย โดยรณรงค์ให้ความรู้ประชาชน ในการสร้างเสริมสุขภาพการออกกำลังกาย และเสริมสร้างสุขอนามัยเพื่อการมีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการรักษาพยาบาลแบบแพทย์แผนไทย

(๓) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ เชียงใหม่-ลำพูน ลำปาง เชียงราย พิษณุโลก และนครสวรรค์ โดยเร่งพัฒนาคุณภาพและทักษะฝีมือของแรงงาน และเสริมสร้างความร่วมมือของสถาบันการศึกษา และสถานประกอบการในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนายกระดับสถาบันการศึกษาที่มีศักยภาพให้เป็นศูนย์การศึกษาและการฝึกอบรมระดับนานาชาติเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

(๔) จัดระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย และลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ ตาก เชียงราย เพื่อเอื้อต่อการทดแทนแรงงานในสาขาที่ขาดแคลนขณะที่ต้องป้องกันปัญหาทางสังคมและความมั่นคง

(๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการดูแลสมาชิกให้มีคุณภาพโดยประชาสัมพันธ์ รณรงค์เสริมสร้างภาพลักษณ์และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของสถาบันครอบครัว

(๖) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมสร้างจิตสาธารณะ และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้และค่านิยมที่ดีที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน

แนวทางที่ ๖ เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนทุกคนในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มคนด้อยโอกาส รวมทั้งสนับสนุนบทบาทของภาคีการพัฒนาอื่นๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและจัดบริการทางสังคมแก่คนทุกกลุ่ม

(๒) ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง โดยเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและวิกฤตต่างๆ พร้อมส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิการชุมชน โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานส่วนท้องที่ท้องถิ่น และชุมชน

(๓) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๔) อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม ค้นหาอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ ความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและชุมชนให้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและมีความสามัคคีและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในสังคม

แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เพื่อสร้างความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เป็นฐานการพัฒนาและใช้ประโยชน์ รวมทั้งสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบทางลบทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการบริหารจัดการน้ำในลักษณะนิเวศลุ่มน้ำ โดยการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางภูมิสังคม รักษาฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ ควบคู่กับการสร้างแก้มลิงและฝายในพื้นที่รับน้ำในลุ่มน้ำหลัก/สาขา สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมพัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์แหล่งน้ำอย่างยั่งยืน รณรงค์ให้ประชาชนและชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำและร่วมกันการบริหารจัดการน้ำ เพิ่มพื้นที่ป่า ควบคู่กับการสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกพืชเพื่ออนุรักษ์ดิน/น้ำในทุกจังหวัด

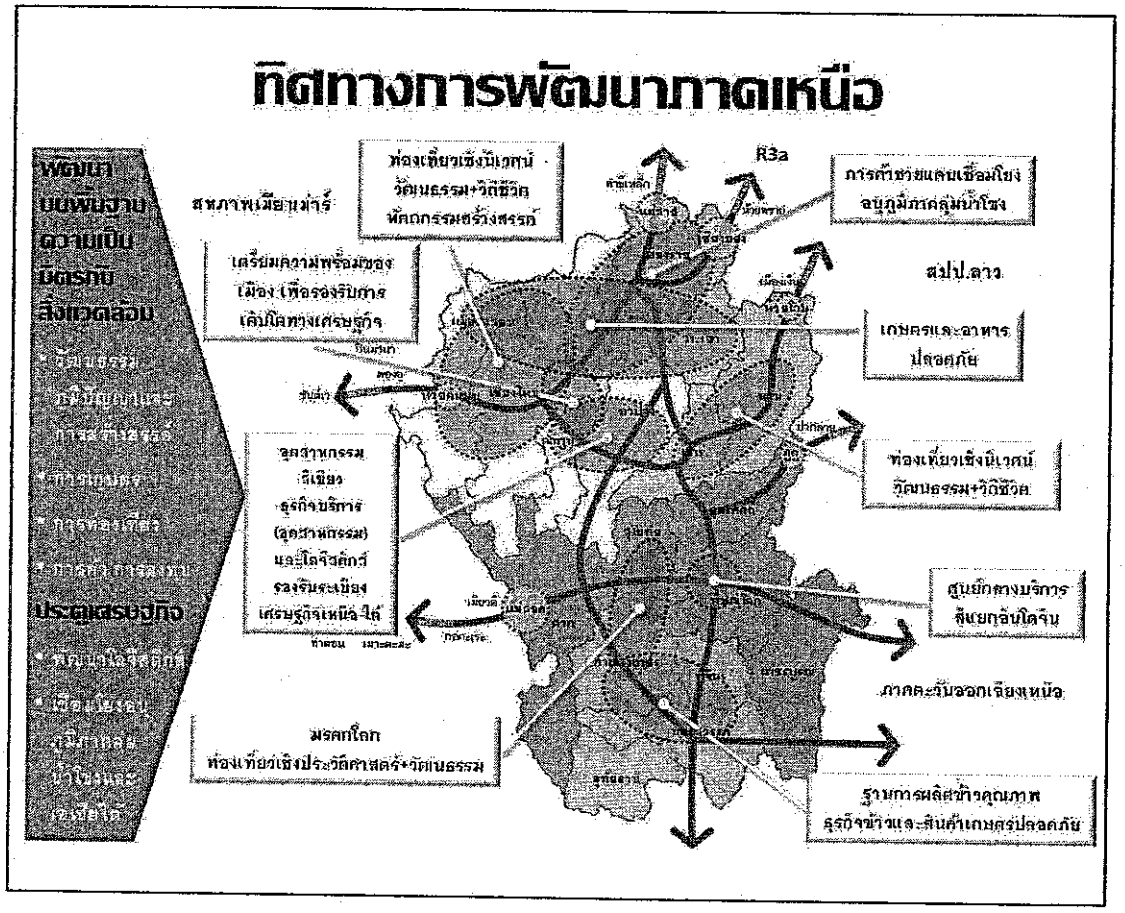
(๒) ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน โดยเสริมสร้างความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดให้มีระบบกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสียของเมือง โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ เชียงราย พิษณุโลก นครสวรรค์ ตาก และแม่ฮ่องสอน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับครัวเรือน/ชุมชนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไม่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น เครื่องย่อยใบไม้และกิ่งไม้ที่เหมาะสมสำหรับใช้ในครัวเรือน การใช้มาตรการทางกฎหมายควบคู่กับมาตรการจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสิ่งแวดล้อมเมือง เช่น การลดและคัดแยกขยะ การผลิตที่สะอาด (CDM) การลดและเลิกการเผาในที่โล่งเพื่อลดมลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{10}) โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน ตาก และกำแพงเพชร ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้สร้างความเข้าใจและความตระหนักให้กับประชาชนเพื่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๓) พัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการจัดการองค์ความรู้ผสมผสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคุ้มครองใช้ประโยชน์และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ส่งเสริมการต่อยอดองค์ความรู้สมุนไพรสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น รวมทั้งการใช้แผนปฏิบัติการและบัญชีความหลากหลายทางชีวภาพในการดำเนินโครงการพัฒนาในทุกระดับของทุกจังหวัดในภาคให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

(๔) สนับสนุนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำให้เหมาะกับศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและภูมิสารสนเทศทางท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำจากลำน้ำธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การบริหารจัดการน้ำเพื่อผลิตพลังงานสะอาดระดับชุมชน รวมถึงการกำหนดแผนการใช้ที่ดินและมาตรการทางผังเมืองให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยจังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก

(๕) ยกระดับขีดความสามารถในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเตือนภัย การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนและ อปท.ให้เข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างทันสถานการณ์ การเสริมสร้างความรู้ในการป้องกันและแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชนบริเวณพื้นที่

เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ ภัยจากมลพิษหมอกควันฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และอุทกภัยและดินโคลนถล่มในชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดชันและใกล้ลำน้ำ รวมทั้งกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) และแผนการอพยพเคลื่อนย้าย (Relocation) ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหว โคลนถล่มและอุทกภัย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ให้รองรับแผ่นดินไหวอย่างเข้มงวด

๔.๔ ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

๔.๔.๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาสูง เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญและมีพื้นที่ป่าไม้กว่าร้อยละ ๒๕ ของประเทศ แนวพรมแดนทางทิศเหนือ-ตะวันตก ติดต่อกับประเทศเมียนม่าร์ กลุ่มจังหวัดมีพื้นที่รวม ๓๑.๑๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔ ของพื้นที่ภาค ที่ตั้งของกลุ่มจังหวัดเอื้อต่อการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน และประเทศในเอเชียใต้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ และสามารถเชื่อมโยงกับพม่าต่อไปยังเอเชียใต้ทางพรมแดนตะวันตก ขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดร้อยละ ๓๓.๔ ของภาค เศรษฐกิจค่อนข้างกระจายตัวโดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญในระดับนานาชาติ เป็นศูนย์กลางการบินภูมิภาคและธุรกิจบริการ มีแหล่งอุตสาหกรรมที่นิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูนในกลุ่มผลิตภัณฑ์ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และในจังหวัดลำปางเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ สำหรับแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พื้นที่เกษตรของกลุ่มมีขนาดเล็กเป็นเกษตรที่สูงจำพวกพืชผักผลไม้เมืองหนาว นอกจากนี้ เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมสำคัญของประเทศที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาและชนเผ่า

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามแนวคิดสร้างเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Economy) บนรากฐานความโดดเด่นของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสรรค์สร้างการผลิตและบริการที่เพิ่มมูลค่า (Cultural and Creative Based Society) รวมทั้งการพัฒนาการค้าการลงทุนเชื่อมโยงนานาประเทศตามศักยภาพของทำเลที่ตั้งและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อพัฒนายกระดับสังคมและคุณภาพชีวิต ควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนในการต่อยอดการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

(๑) เตรียมความพร้อมของเมืองเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งพัฒนาเมืองตามแนวคิด Eco-City / Eco-Town ซึ่งแต่ละเมืองจะมีทิศทางการพัฒนาตามความโดดเด่นที่แตกต่างกัน **เชียงใหม่** เป็นเมืองเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมผสมผสานกับเมืองธุรกิจบริการ **ลำพูนและลำปาง** จะเป็นเมืองอุตสาหกรรมสีเขียวพร้อมไปกับการเตรียมเมืองสู่มรดกโลกทางวัฒนธรรม **แม่ฮ่องสอน** จะคงความเป็นเมืองเชิงนิเวศน์ที่คงความสมบูรณ์รวมทั้งมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ สำหรับแนวทางพัฒนา อาทิ การกำหนดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ (Zoning) ระหว่างพื้นที่เมือง/พื้นที่ธุรกิจ/พื้นที่เกษตร/พื้นที่อนุรักษ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค โดยเฉพาะระบบขนส่งมวลชนที่ใช้พลังงานสะอาด และการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง เป็นต้น

(๒) พัฒนาภาคการผลิตและบริการที่มีศักยภาพบนพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานองค์ความรู้ทันสมัยจากสถาบันการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ การปรับระบบผลิตสินค้าเกษตรตามวิถีเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมีมูลค่าสูงขึ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพทางการเกษตร พัฒนาคุณภาพของภาคการท่องเที่ยวทั้งระบบเพื่อสะท้อนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของกลุ่มจังหวัด รวมทั้งการท่องเที่ยวกลุ่ม MICE สำหรับภาคการผลิตที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวได้ทั้งเชิงรับและเชิงรุก

(๓) สนับสนุนการเชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนและเอเชียใต้ โดยเตรียมความพร้อมทั้งด้านโครงข่ายคมนาคม ระบบโลจิสติกส์ รวมทั้งการพัฒนานักธุรกิจ/บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการขยายตลาดสินค้าและบริการ สำหรับกลุ่มจังหวัดนี้สามารถเชื่อมโยงการค้าทางบกทั้งจากเชียงใหม่และลำปางไปยังจังหวัดเชียงรายเข้าสู่เส้นทาง R๓a รวมทั้งทางอากาศโดยมีท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ยังมีพรมแดนด้านตะวันตกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ติดต่อกับประเทศเมียนม่าร์ โดยมีระยะทางไม่ไกลจากเมืองหลวงและเมืองเศรษฐกิจของเมียนม่าร์และมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเอเชียใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่อาจมีแนวโน้มเติบโตได้ในอนาคต จึงควรมีการวางแผนเตรียมความพร้อมรองรับการเปิดเส้นทางนี้

(๔) ยกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาสังคมในกลุ่มเป้าหมายสำคัญอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะในประเด็นการจัดบริการด้านสวัสดิการและดูแลผู้สูงอายุ การมีระบบประกันสังคมที่มีคุณภาพให้กับแรงงาน การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยเฉพาะวิชาภาษาต่างประเทศ การขึ้นทะเบียนควบคุมตรวจสอบและดูแลแรงงานต่างด้าว การลดอัตราการหย่าร้างและการฆ่าตัวตาย และการแก้ไขปัญหาความยากจน

(๕) ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนความอุดมสมบูรณ์ โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ โดยเฉพาะการป้องกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำและการเกิดไฟป่า แก้ไขปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก โดยเฉพาะการเผาป่า เผาวัสดุทางการเกษตร/ขยะเพื่อลดปัญหาหมอกควันฯ การตรวจสอบและฟื้นฟูแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม รวมทั้งการเตรียมแผนเตือนภัยและให้การช่วยเหลืออย่างเป็นระบบในพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง อุทกภัยและแผ่นดินไหวอย่างจริงจังบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๔.๔.๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน มีบทบาทเป็นแหล่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (GMS) และเอเชียใต้ (BIMSTEC) มีความเหมาะสมเป็นช่องทางการค้าและขนส่งตามแนว North-South Economic Corridor โดยเฉพาะบริเวณ ด่านเชียงแสน แม่สาย เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย มีโครงข่ายคมนาคมทั้งทางอากาศ ทางบก และทางรถไฟ ที่เอื้อต่อการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชปลอดสารพิษ ชา กาแฟ ยางพารา เป็นแหล่งการเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนาซึ่งสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น สถาปัตยกรรม หัตถศิลป์ กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นและวิถีชีวิต รวมตลอดถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชนเผ่ากลุ่มต่างๆ และมีสถาบันการศึกษาระดับสูงที่ครอบคลุมหลากหลาย และการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการที่สามารถรองรับการพัฒนาพื้นที่

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ให้ความสำคัญกับการใช้ศักยภาพในด้านที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) และเอเชียใต้ (BIMSTEC) ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ชา กาแฟ และผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) มีวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มล้านนาตะวันออกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและต่อยอดด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหัตถอุตสาหกรรม/สินค้าชุมชน พร้อมทั้งแก้ไขจุดอ่อนด้านการผลิต โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

(๑) เพิ่มโอกาสของการเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน และโลจิสติกส์เชื่อมโยงกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) โดยเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการเพื่อให้แข่งขันด้านการค้าการลงทุนได้ในระดับภูมิภาค ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ SMEs ควบคู่กับร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านด้านการค้าการลงทุน และเสริมสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อขยายการค้าชายแดน รวมทั้งสนับสนุนธุรกิจบริการใหม่ที่มีศักยภาพเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และธุรกิจบริการสุขภาพ

(๒) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มและคุณค่าของสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตร โดยเพิ่มคุณภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นและมีศักยภาพทางการตลาด พัฒนาระบบ logistics ที่สนับสนุนกิจกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ พัฒนากลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการอุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการแข่งขัน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร และสินค้าเฉพาะกลุ่ม (Niche Goods) และการผลิตพลังงานพืชทดแทน

(๓) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม และสุขภาพเพื่อเพิ่มรายได้และเป็นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงสุขภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ให้เป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวของภาคเหนือเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่ม GMS โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรฐานบริการและบุคลากรการท่องเที่ยวสู่ระดับสากล รวมทั้งการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว

(๔) รักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางจากการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับท้องถิ่น รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเฉพาะการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยี GIS, MIS และมีการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอย่างแพร่หลาย รวมทั้งสร้างภาคีและส่งเสริมชุมชนให้มีจิตสำนึกและร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาหมอกควันและไฟป่า

๔.๔.๓ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ประกอบด้วย ๕ จังหวัด คือ พิษณุโลก ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย และเพชรบูรณ์ มีศักยภาพเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร คือ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และอ้อยโรงงานและไม้ผลที่จังหวัดอุตรดิตถ์ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวการพัฒนา East-West Economic Corridor โดยมีจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญรองรับการเป็นศูนย์กลางบริการสี่แยกอินโดจีน มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเชิงประวัติศาสตร์ได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงนิเวศน์และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์อาทิประเพณีอุ้มพระดำน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับบริการพื้นฐานมีโครงข่ายคมนาคมทั้งการขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางรถไฟที่สนับสนุนการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๓ แห่ง คือ เขื่อนภูมิพลจังหวัดตาก เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ และเขื่อนแควน้อยจังหวัดพิษณุโลก มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เน้นการเสริมจุดแข็งที่มีศักยภาพทางการเกษตร และการท่องเที่ยวโดยต่อยอดการพัฒนาด้วยฐานความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตเดิม พร้อมทั้งแก้ไขจุดอ่อนด้านการผลิต ทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการใช้โอกาส ด้านศักยภาพที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างภาคและเชื่อมโยงการพัฒนาตาม North-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor และประตูเชื่อมโยงชายแดนเมียนม่าร์ และสปป.ลาว โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของฐานการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร มุ่งเน้นให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นฐานการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มจังหวัดได้อย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนแนวทางการผลิตเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาระบบ Logistics สำหรับสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการพัฒนาการผลิตพลังงานทดแทนจากพืช รวมถึงสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรให้ตรงกับความต้องการของตลาด

(๒) พัฒนาเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ เชื่อมโยงภายในกลุ่มจังหวัดภาคและประเทศเพื่อนบ้าน ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสให้เกิดการขยายตัว และการเชื่อมโยงทางการค้าและการบริการภายในกลุ่มจังหวัด ภาค และกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบ Logistics เพื่อสนับสนุนการค้าและการบริการ โดยมีจังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางการคมนาคมเชื่อมโยง สนับสนุนธุรกิจการบริการใหม่ที่มีศักยภาพ อาทิ ธุรกิจบริการสุขภาพ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ใหม่ของกลุ่มจังหวัด พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ และบุคลากรของกลุ่มจังหวัด เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการบริการสี่แยกอินโดจีน และเสริมสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อขยายการค้าชายแดน

(๓) สร้างคุณค่า (Value Creation) การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัด เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกลุ่มจังหวัด โดยการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดให้เป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ ส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งการพัฒนาและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การตลาดและบุคลากร สร้างความปลอดภัยและมาตรฐานของการท่องเที่ยวด้านที่พัก อาหาร และการเดินทาง รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

(๔) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อสนับสนุนการผลิตและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการน้ำให้ทั่วถึงและเป็นระบบ เพิ่มสมรรถนะแหล่งกักเก็บน้ำเดิม และแหล่งกักเก็บน้ำใหม่ ตามศักยภาพและความจำเป็นของพื้นที่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนพัฒนาระบบเตือนภัยในพื้นที่เสี่ยงภัย ทั้งดินถล่ม ภัยแล้ง และอุทกภัย

๔.๔.๔ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และอุทัยธานี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีป่าอนุรักษ์ที่สำคัญ คือป่าห้วยขาแข้ง และป่าแม่วงก์ มีบทบาทในการเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาค ได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง โดยข้าวปลูกมากจังหวัดนครสวรรค์ และพิจิตร มีตลาดกลางค้าข้าวที่มีความสำคัญที่ท่าข้าวกำนันทรง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นฐานที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปพืชผลการเกษตรขนาดใหญ่ อาทิ โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล และโรงงานแปรรูปมันสำปะหลัง โดยมีฐานการผลิตอยู่ในจังหวัดพิจิตร กำแพงเพชร และนครสวรรค์ มีโครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างภาคกลางตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร เส้นทางเศรษฐกิจตามแนวเหนือใต้ (NSEC) มีเส้นทางรถไฟและแม่น้ำที่สามารถใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้า และรองรับการขยายตัวของการลงทุนขนาดใหญ่ นอกจากนั้น มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและโดดเด่น ทั้งแหล่งโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานเมืองเก่าพิจิตร อุทยานแห่งชาติแม่วงก์ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก และแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่จังหวัดนครสวรรค์

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ ๒ เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตเดิมโดยการใช้ฐานความรู้และเทคโนโลยี ใช้โอกาสด้านการตลาดสินค้าการเกษตรและแปรรูปเพื่อการส่งออกต่างประเทศ พร้อมกับการใช้ศักยภาพของพื้นที่ด้านที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างภาค การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของทรัพยากรน้ำ และการขนส่ง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้จุดแข็งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร บึงบอระเพ็ด วิถีชีวิตชาวเรือนแพบนลำน้ำน่าน เจ้าพระยาและ สะแกกรัง โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) ขยายฐานเศรษฐกิจของกลุ่มให้หลากหลาย สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตผลเกษตร พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเดิมสู่ภาคอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง และการพัฒนาระบบ Logistic โดยใช้จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการเป็นศูนย์การผลิตและค้าข้าว รวมถึงให้ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเป็นฐานสร้างรายได้ โดยการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและธุรกรรมการค้าข้าว ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวคุณภาพสูง สนับสนุนการปลูกข้าวด้วยกระบวนการผลิตเกษตรที่ดี (GAP) พัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวแปรรูปเพื่อตอบสนองตลาดเฉพาะ ส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรรองรับผลิตผลในพื้นที่ รวมถึงการผลิตพลังงานทดแทนจากพืช พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพให้มีความสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ พัฒนาระบบ Logistic โดยนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าพืชผลเกษตรและการส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ จัดทำการศึกษา เพื่อกำหนดรูปแบบระบบ Logistic ที่เหมาะสมของกลุ่ม ทั้งระบบรางถนน และการขนส่งทางน้ำ

(๓) แก้ไขปัญหาน้ำทั้งระบบ ให้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาลุ่มน้ำหลักของประเทศ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาภัยธรรมชาติ สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดความเสี่ยงจากอุทกภัยและภัยแล้ง และการใช้ประโยชน์สูงสุด โดยการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการน้ำให้ทั่วถึงเป็นระบบเชื่อมต่อกับการจัดการลุ่มน้ำหลักของภาคที่อยู่ในพื้นที่กลุ่ม ให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร อุตสาหกรรมและการอุปโภคบริโภค ป้องกันหรือบรรเทาปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง เพิ่มสมรรถนะแหล่งกักเก็บน้ำเดิมและเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำใหม่โดยสร้างแก้มลิงในพื้นที่เหมาะสม สร้างฝายระบายน้ำและพนังกั้นน้ำในลำน้ำสายหลัก และเพิ่มสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า พร้อมพัฒนาขุดลอกแหล่งเก็บกักน้ำเดิมที่ตื้นเขิน

(๓) เพิ่มรายได้จากการพัฒนาและสร้างสินค้าการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสการขยายตัวทางการค้า การลงทุนและยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ของกลุ่มจังหวัดอย่างมั่นคง โดยส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว เชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัด และระหว่างกลุ่มจังหวัด จัดทำแผนการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกของพื้นที่ ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และเขตอนุรักษ์พันธ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สนับสนุนให้ชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งมรดกโลกมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยว ฟื้นฟูบึงบอระเพ็ดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อนุรักษ์พันธุ์ปลาที่หายากของท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวแพริมแม่น้ำ

(๔) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับความรู้ความสามารถของประชาชนและกำลังแรงงานในกลุ่มจังหวัดให้สูงขึ้น โดยการยกระดับการศึกษาและพัฒนากำลังแรงงานให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนให้มีการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมและอุดมศึกษามากขึ้น สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพกำลังแรงงานให้สูงขึ้น โดยเร่งพัฒนาทักษะฝีมือของบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง

๔.๕ โครงการที่สำคัญของภาค

ภายใต้ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีแนวคิดโครงการสำคัญเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาค ซึ่งบางส่วนเป็นแนวคิดแผนงานโครงการขนาดใหญ่ของหน่วยงาน ที่จะต้องมีการลงทุนในระดับประเทศและส่งผลกระทบต่อภาคเหนือ แนวคิดแผนงานโครงการสำคัญของหน่วยงานที่ได้มีการกำหนดทิศทางอย่างประสานสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาค และแนวคิดโครงการใหม่ ซึ่งเป็นจุดรอยต่อของกระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เหมาะสมและครอบคลุมเป็นระบบ และขยายผลในวงกว้างมากขึ้น ตัวอย่างโครงการสำคัญในแต่ละแนวทางการพัฒนาภาคเหนือในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีดังนี้

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๑ เสริมสร้างสภาพแวดล้อมของภาคเหนือให้เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า และการลงทุนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) กลุ่มเอเชียใต้ และตลาดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ	➢ โครงการพัฒนาโครงข่ายระบบโลจิสติกส์แบบบูรณาการและเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ • เส้นทางรถไฟรางคู่ หรือรถไฟความเร็วสูง กทม-เชียงใหม่ • ขยายเส้นทางรถไฟสายเด่นชัย-เชียงราย • ถนนอุโมงค์สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน • โครงการเที่ยวบินขนส่งสินค้า (Air -Cargo Flight) • การพัฒนาระบบ IT เชื่อมโยงระบบ logistic ทั้งหมด เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งระหว่างภูมิภาค และอำนวยประโยชน์ให้ภาคเหนือไทยเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างประเทศในภูมิภาค ➢ โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันตก-ตะวันออก ➢ โครงการยกระดับจุดผ่อนปรนชายแดนช่องภูดู่ จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นจุดผ่านแดนถาวร ➢ โครงการพัฒนาโครงข่ายถนนเชื่อมชายแดนไทย-เมียนม่าร์ (West Gate) จังหวัดแม่ฮ่องสอน
แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม	➢ โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ➢ โครงการพัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย
แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล	➢ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ ➢ โครงการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (ดำเนินการโดยจังหวัด อปท.และชุมชน)

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค	➢ โครงการจัดทำแผนจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมือง (Eco City / Eco Town)
แนวทางที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	➢ โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม	➢ โครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนชุมชนเพื่อสวัสดิการของผู้สูงอายุ ➢ โครงการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน
แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ	➢ โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการน้ำต้นทุนของแม่น้ำสายหลัก ➢ โครงการลดภาวะหมอกควัน ➢ โครงการบูรณาการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม

รายละเอียดโครงการสำคัญของการพัฒนาภาคเหนือ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม
หลักการและเหตุผล	➢ แนวทางการพัฒนาภาคเหนือกำหนดให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นประเด็นการขับเคลื่อนที่สำคัญ เนื่องจากการผลิตภาคการเกษตรเป็นสาขาเศรษฐกิจหลัก และเป็นแหล่งพึ่งพิงของประชากรส่วนใหญ่ของภาค ➢ ในระยะที่ผ่านมา การผลิตภาคเกษตรของภาคเหนือตอนบน มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรมาก ทำให้ดินเสื่อมโทรมและส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การปรับระบบการผลิตสู่แนวทางเกษตรอินทรีย์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕ จังหวัด (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย และพะเยา) เสร็จเรียบร้อยแล้ว การขับเคลื่อนและติดตามผลการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ และการขยายผลให้ครอบคลุมพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน จึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเหนือ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อขับเคลื่อนและติดตามผลดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕ จังหวัด (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย และพะเยา) ➢ เพื่อขยายผลการจัดทำแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
แนวทางดำเนินงาน	➢ หารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ และติดตามผลการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ ➢ วิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคเหนือตอนบน (แม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน) สำหรับการขยายผลการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรในภาคเหนือตอนบนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ระบบนิเวศทางการเกษตรได้รับการฟื้นฟู ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพดีขึ้น ➢ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ได้รับการขยายผลครอบคลุมทุกจังหวัดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ชื่อโครงการสำคัญ	**โครงการพัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย**
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม
หลักการและเหตุผล	➢ พื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญของภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่า ๘ ล้านไร่ สามารถปลูกข้าวได้ปีละ ๒-๓ ครั้ง ที่ผ่านมา เกษตรกรในพื้นที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ได้มาตรฐาน มีข้าวพันธุ์อื่นปน เป็นผลให้เกิดปัญหาข้าววัชพืชระบาด เกษตรกรได้ผลผลิตลดลงและมีคุณภาพต่ำ ➢ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวคุณภาพดี และเป็นการยกระดับคุณภาพผลผลิตข้าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการผลิตข้าวทั้งระบบ ตั้งแต่การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ จนถึงการดูแลการผลิตในแปลง เพื่อให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัยอย่างแท้จริง
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีเมล็ดข้าวพันธุ์ดีสำหรับใช้ในการผลิต ➢ เพื่อพัฒนาการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย
แนวทางดำเนินงาน	➢ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์หลักแก่เกษตรกรเป้าหมายในการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และสนับสนุนองค์ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐาน ➢ อบรมการผลิตข้าวตามมาตรฐานกระบวนการผลิตเกษตรที่ดี (GAP)
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรมีเมล็ดข้าวพันธุ์ดี ตรงตามมาตรฐานสำหรับใช้ในการผลิต ➢ เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล
หลักการและเหตุผล	➢ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบันถือว่าเป็นกระแสการพัฒนาที่สำคัญของโลก สำหรับประเทศไทยได้กำหนดให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และจะมีการดำเนินการอย่างชัดเจนต่อเนื่องในช่วงแผนฯ ๑๑ แนวคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่บนหลักการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผนวกกับจุดแข็งด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทย ➢ ภาคเหนือมีฐานความโดดเด่นของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสรรค์สร้างการผลิตและบริการที่เพิ่มมูลค่า นำไปสู่พัฒนาที่มีศักยภาพโดยประยุกต์ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานองค์ความรู้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ และเป็นกระแสนิยมร่วมของโลก โดยภาคเหนือมีศักยภาพค่อนข้างหลากหลาย อาทิ มีฐานด้านการท่องเที่ยวของภาคซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพปรับภาพลักษณ์ให้สะท้อนความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวกลุ่ม MICE เป็นพื้นที่เกษตรที่เหมาะสมสำหรับการปรับระบบผลิตสินค้าเกษตรตามวิถีเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าหัตถกรรมและธุรกิจบริการสุขภาพซึ่งมีการพัฒนาเครือข่าย ยกระดับคุณภาพบริการ/ผลิตภัณฑ์สามารถสร้าง Brand สินค้าของตนเองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในตลาดสากล ➢ การพัฒนากลุ่มสินค้า/บริการที่มีศักยภาพเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ นอกจากจะมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจที่จะทำให้สินค้าคงมีความโดดเด่นสามารถรักษาฐานตลาดเดิม และขยายตัวในวงกว้างได้ ยังเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการสืบสานอย่างมีคุณค่าต่อไป
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาฐานการผลิต/บริการที่มีศักยภาพของภาคตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ➢ เพื่อสร้างสภาพปัจจัยแวดล้อมของภาคให้เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ➢ เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้สามารถตอบสนองการปรับตัวสู่การผลิตและบริการเชิงสร้างสรรค์
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในกลุ่มสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพของภาคเหนือ รวมทั้งสนับสนุนการนำผลงานวิจัยพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ต้นแบบให้สามารถขยายผลสู่ภาคธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม ➢ สร้างสภาพปัจจัยแวดล้อมของภาคให้เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ พัฒนาเมืองต้นแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อรองรับการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ➢ พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์เพื่อสามารถตอบสนองภาคการผลิตและบริการ รวมทั้งพัฒนาผู้ประกอบการให้มีแนวคิดสร้างสรรค์
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ โครงสร้างพื้นด้านของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภาคได้รับการพัฒนาสามารถเป็นฐานการผลิตและบริการสินค้าสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นปัจจัยดึงดูดธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ให้เข้ามาลงทุนในภาคเหนือเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้อย่างยั่งยืนต่อไป ➢ สินค้าและบริการของภาคได้รับการพัฒนาสร้างสรรค์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม และตอบสนองกระแสความนิยมของตลาดระดับสากล

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมเยือนอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบเชิงบวกคือการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น แต่การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบโดยเฉพาะกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ป่า ภูเขา ถ้ำ น้ำตก รวมถึงชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ ในลักษณะของการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างมลภาวะทางเสียงและขยะมูลฝอย การเกิดสภาพความแออัดหนาแน่นทำลายบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว การขาดแคลนสินค้าและบริการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก น้ำมันเชื้อเพลิง ➢ เพื่อการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้ยังคงเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวและดำรงการเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นมีการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเพื่อการพัฒนาในระยะยาว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนำร่องที่สำคัญของภาค โดยเน้นการมีส่วนร่วมของจังหวัด อปท.และชุมชน เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ ➢ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนำร่อง และขยายผลสู่การกำหนดขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีลักษณะแตกต่างเพื่อเป็นพื้นที่นำร่อง เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ➢ ศึกษาวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนำร่องในระยะ ๑๐ ปี พร้อมเสนอแนวทางการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของจังหวัด อปท. และชุมชนในการบริหารจัดการ รวมถึงแผนประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยี่ยมเยือนอย่างเป็นระบบ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ แหล่งท่องเที่ยวนำร่องได้รับการพัฒนาตามแนวทางที่ศึกษา จะยังคงรักษาสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้โดยไม่สูญเสียตัวตนหรือเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และยังสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ เป็นการพัฒนายกระดับการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ควบคู่กับพัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ของ อปท.และชุมชน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการจัดทำแผนจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมือง Eco City / Eco Town
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ในช่วงที่ผ่านมา การเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินในเมือง ชุมชนขนาดใหญ่ รวมถึงชุมชนโดยรอบอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถวางแผนรองรับการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที ทำให้การบริหารจัดการสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ชุมชนท่องเที่ยว ชุมชนเกษตร และชุมชนอุตสาหกรรมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมลภาวะจากขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย มลภาวะทางอากาศ น้ำเสีย บริการขนส่งมวลชนสาธารณะไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ การจราจรคับคั่งไร้ระเบียบเกิดอุบัติเหตุและสิ้นเปลืองพลังงาน การก่อสร้างที่ไร้ทิศทางก่อให้เกิดทัศนอุจาดบริเวณ/สถานที่สำคัญของเมือง รวมทั้งในการขยายตัวของเมืองและชุมชนในบางพื้นที่ เป็นการรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ ➢ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นและดำเนินการในทิศทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีการนำแนวคิดการพัฒนาเชิงนิเวศน์มาใช้ในการวางพัฒนาพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานความมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของทุกภาคี โดยนำร่องในพื้นที่มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในอนาคต อาทิ เมืองศูนย์กลางบริการเชียงใหม่ ชุมชนอุตสาหกรรมลำพูน ชุมชนท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอน เมืองชายแดนแม่สอดและเชียงของ ชุมชนเกษตรพื้นที่สูง ชุมชนเกษตรอินทรีย์/เกษตรในลำพูน พะเยา นครสวรรค์ อุทัยธานี และอุตรดิตถ์ เป็นต้น ซึ่งทิศทางการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนในระยะยาว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อนำร่องพัฒนาเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศน์ในภาคเหนือ ➢ เพื่อวางแผนแม่บทการพัฒนาและบริหารจัดการเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศน์ในภาคเหนืออย่างยั่งยืน
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกพื้นที่เมืองและชุมชนต้นแบบ โดยเลือกเมือง/ชุมชนที่มีบทบาทแตกต่างกันหรือเป็นพื้นที่ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องรีบดำเนินการ ➢ วางแผนการบริหารจัดการโครงการ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคีการพัฒนาในพื้นที่ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ➢ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่อย่างรอบคอบ พัฒนาและออกแบบผังเมืองผังเฉพาะ กำหนดเขตกันชน (Buffer Zone) โครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์สะอาด ส่งเสริมการพัฒนาคลัสเตอร์ สนับสนุนความคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมเชิงนิเวศในการพัฒนาเมือง ทบทวนและกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเข้มงวดจริงจัง ภายใต้การดำเนินงานเชิงบูรณาการและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน ที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละประเภทพื้นที่ ➢ พัฒนาดัชนีชี้วัดระดับพื้นที่และระบบการติดตามประเมินผล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อม ➢ กำหนดกลไกการขับเคลื่อนแผนแม่บทอย่างสอดคล้องในทุกระดับ รวมถึงให้ความสำคัญกับการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับทุกภาคีในพื้นที่เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ได้แผนแม่บทการพัฒนาเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศน์ ที่ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและพร้อมที่จะนำไปสานต่อ/ขยายผลตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคี

ชื่อโครงการสำคัญ	**โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
หลักการและเหตุผล	➢ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ แนวทางของการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน ➢ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ เพื่อดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ ในสังคมข้อมูลข่าวสารและพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องทุกช่วงอายุของชีวิต ➢ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายของคนทุกกลุ่ม ซึ่งในพื้นที่ภาคเหนือมีชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกกลุ่ม
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกชุมชนเป้าหมายและศึกษาบทบาทของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ วิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนเป้าหมายในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ พัฒนาชุมชนต้นแบบในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่หลากหลาย
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ มีชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับคนทุกกลุ่ม

ชื่อโครงการสำคัญ	**โครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนชุมชนเพื่อสวัสดิการของผู้สูงอายุ**
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าอัตราของประเทศ ส่งผลกระทบต่อภาระพึ่งพิงของประชากรและการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ แม้ว่าปัจจุบันภาครัฐจะมีการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุแต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ นอกจากนี้สถาบันครอบครัว ซึ่งมีบทบาทหลักในการดูแลผู้สูงอายุลดความเข้มแข็งลงในการดูแลสมาชิก ➢ ปัจจุบันทุกชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกของกองทุนชุมชนนั้นๆ ดังนั้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ประกอบกับภาครัฐและสถาบันครอบครัวมีข้อจำกัดในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลทางด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ จึงมีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนในการรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุของภาคเหนือ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาบทบาทของกองทุนชุมชนในปัจจุบันในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนให้สามารถจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการของกองทุนชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ ➢ วิเคราะห์ศักยภาพ โอกาส ข้อจำกัด ของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ ข้อเสนอแนะแนวทาง และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ สร้างความตระหนักในระดับชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงอายุ

ชื่อโครงการสำคัญ	**โครงการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน (Social Safety Net)**
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือเป็นภาคที่มีสัดส่วนคนยากจนเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูงและห่างไกล ส่งผลให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้เข้าไม่ถึงสวัสดิการของภาครัฐเท่าที่ควร ขณะเดียวกัน มีการย้ายถิ่นของวัยแรงงานไปสู่สังคมเมือง ส่งผลให้ขาดคนดูแลเด็กกำพร้า ผู้ทุพพลภาพ ผู้สูงอายุที่ยากจนเจ็บป่วยเรื้อรัง และผู้ไร้ที่พักพิงหรือมีบ้านเรือนที่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม เป็นต้น และนับวันผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ในชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ➢ ดังนั้น ในปัจจุบันชุมชนจึงเริ่มมีการตื่นตัวและพยายามจัดหาความคุ้มครองทางสังคมให้กับคนกลุ่มนี้ โดยร่วมมือกับภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม บางชุมชนก็ยังขาดทักษะหรือไม่มีการจัดการคุ้มครองทางสังคม และบางชุมชนยังคิดว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นหน้าที่ของภาครัฐ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมให้สามารถจัดบริการสังคม (Social Service) เพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ เพื่อขยายบริการและสวัสดิการทางสังคมให้เข้าถึงผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน
แนวทางดำเนินงาน	➢ ถอดบทเรียนและพัฒนารูปแบบการจัดการคุ้มครองทางสังคมของชุมชนเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ ➢ นำรูปแบบที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้ในชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชนได้รับบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของชุมชนเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน ➢ สร้างความตระหนักและรูปแบบการจัดการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน ➢ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ได้รับการคุ้มครองจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ เนื่องจากพื้นที่ภาคเหนือแต่ละปีมีฝนตกในฤดูฝนเป็นปริมาณมาก (ช่วงพิสัยปริมาณฝน ๙๐๐-๓,๑๐๐ มม./ปี) โดยลุ่มน้ำสำคัญ ๖ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน ป่าสัก และสะแกกรังรวมปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี ๓๐,๐๓๖ ล้าน ลบ.ม. สามารถกักเก็บได้เพียง ๒๔,๓๙๗ ล้าน ลบ.ม. หรือเพียงร้อยละ ๘๐.๙๕ เท่านั้น ซึ่งหลายพื้นที่ยังขาดแหล่งกักเก็บ รวมทั้งชุมชนไม่มีการบริหารจัดการน้ำที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ขาดการจัดทำแผนผังโครงข่ายการไหลของแหล่งน้ำและแผนปฏิบัติการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ➢ นอกจากนี้แหล่งน้ำเดิมที่เป็นห้วย หนอง คลอง บึง รวมทั้งลำเหมืองสาขามีลักษณะตื้นเขิน ไม่ได้รับการขุดลอก ไม่มีการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในลักษณะฝายในลำน้ำ รวมทั้งการจัดทำแก้มลิงพวงตลอดความยาวของเส้นทางน้ำ ทั้งนี้หากมีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของชุมชนในลักษณะบูรณาการตามกิจกรรมข้างต้นก็จะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภครวมทั้งน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างยั่งยืน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชนเพื่อการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ กิจกรรมการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ จัดทำแผนผังโครงข่ายการไหลของน้ำและแผนปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ในปี ๒๕๕๒ ➢ ดำเนินการรณรงค์ ขุดลอกลำน้ำ จัดทำเหมืองและฝาย รวมทั้งการขุดแหล่งกักเก็บน้ำในลักษณะแก้มลิงพวงตลอดแนวแม่น้ำสายหลักและสายรองให้ครอบคลุมทุกพื้นที่
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ได้แผนผังโครงข่ายการไหลของน้ำ และแผนปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์จากการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ การจัดการน้ำในระดับชุมชนมีประสิทธิภาพ ➢ สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ➢ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลายมากขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการน้ำต้นทุนของแม่น้ำสายหลัก
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ด้วยภาคเหนือเป็นแหล่งต้นน้ำประมาณ ๑ ใน ๓ ของประเทศ จึงมีแหล่งน้ำต้นทุนจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ต่างๆ ยังขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำในลักษณะที่เป็นแก้มลิงขนาดใหญ่ เพื่อชะลอการไหลของน้ำในแต่ละลุ่มน้ำสำคัญ โดยเฉพาะลุ่มน้ำยมที่ยังไม่มีเขื่อนเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝนและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรม และภสวะเศรษฐกิจโดยรวม ➢ ปริมาณน้ำท่าภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยต่อปี ๒๖,๐๑๓ ล้าน ลบ.ม. โดยมีเขื่อนขนาดใหญ่ ๗ เขื่อน คือ เขื่อนภูมิพล สิริกิติ์ แม่งัด กิ่วลม แม่กวง กิ่วคอหมา และแควน้อย ทำการกักเก็บน้ำได้ ๒๔,๕๕๑ ล้าน ลบ.ม. แต่ในความเป็นจริงแล้ว การกักเก็บในแต่ละปีมีความผันแปร และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เพียง ร้อยละ ๕๒.๑๘ ของระดับน้ำเก็บกัก(รนก.) จากข้อมูลของศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน ณ วันที่ ๙ ธันวาคมของปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ พบว่า ปี ๒๕๕๐ มีปริมาณกักเก็บน้ำรวมทุกเขื่อนของภาคเหนือ ๑๘,๙๘๙ ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๕ รนก. ส่วนปี ๒๕๕๑ ลดลงเหลือ ๑๘,๖๗๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๖.๐๕ รนก. และ ปี ๒๕๕๒ สามารถกักเก็บได้ลดลงเหลือเพียง ๑๖,๐๔๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๕.๓๓ รนก. อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปี ๒๕๕๓ สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๗,๙๒๒ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๓.๐๐ มากกว่าการกักเก็บในปี ๒๕๕๒ แต่เป็นเพราะช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๓๓ มีฝนตกหนักและยาวนาน ทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างในหลายจังหวัดของภาคเหนือซึ่งขณะนี้ปริมาณกักเก็บในอ่างขนาดใหญ่มีไม่ต่างกับปีที่ผ่านมา ซึ่งสามารถคาดการณ์ได้ว่า จะทำให้เกิดภาวะภัยแล้งซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ➢ หากมีการจัดหาแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็กและขนาดกลางบริเวณพื้นที่ต้นน้ำแต่ละลุ่มน้ำและจัดทำแก้มลิงพวงตลอดเส้นทางน้ำสายหลักและลำน้ำสาขา จะสามารถช่วยบรรเทาและแก้ไขปัญหาอุทกภัยในฤดูฝนและภัยแล้งในฤดูร้อน รวมทั้งมีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มผลผลิตการเกษตรของภาคเหนือและของประเทศโดยรวม
วัตถุประสงค์	➢ พัฒนาฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำและพัฒนาเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กโดยเฉพาะแก้มลิงพวง และฝายในน้ำในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ➢ ขยายโครงข่ายเชื่อมโยงแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกักเก็บน้ำป้องกันอุทกภัยในฤดูฝนและให้มีน้ำเพียงพอในฤดูแล้ง
แนวทางดำเนินงาน	➢ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กที่ ครม. เคยมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการตามลำดับความสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งจัดทำแก้มลิงพวงในพื้นที่รับน้ำของลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และแม่น้ำสาขา
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กและแก้มลิงพวงในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำเพื่อกักเก็บและ ชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน ซึ่งจะช่วยให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งเพื่อช่วยป้องกันอุทกภัยในฤดูฝน และช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้งให้มีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการลดภาวะหมอกควัน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือตอนบนประสบกับปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในช่วง ๓-๔ เดือนแรกของทุกปีซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของเกษตรกรภาคเหนือโดยทั่วไปและมีแนวโน้มของปัญหามากขึ้นจากการขยายพื้นที่การเกษตรที่มีแรงจูงในด้านราคาพืชผลเกษตรที่สูงขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชน ทั้งนี้ จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษในจังหวัดที่มีสถานีตรวจวัดพบว่า ปริมาณฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter ๑๐ : $PM_{๑๐}$) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง ช่วงเดือนมีนาคมของปี ๒๕๕๒ ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีค่าเกินค่ามาตรฐานในหลายจังหวัด โดยจังหวัดลำปางมีค่าสูงสุดถึง ๒๙๒.๘ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (ค่ามาตรฐานที่ไม่ควรเกิน ๑๒๐) นอกจากนี้ยังมีจำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะแม่ฮ่องสอน ๓๑ วัน) ลำปาง ๒๘ วัน เชียงราย ๒๗ วัน และเชียงใหม่ ๒๒ วัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทุกภาคส่วนได้มีความพยายามในการรณรงค์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ปัญหาทุเลาเบาบางลง แต่ปัญหากลับทวีความรุนแรงมากขึ้นดังจะเห็นได้จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความรุนแรงมากกว่าปี ๒๕๕๒ โดยจังหวัดที่มีลำดับ $PM_{๑๐}$ สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๕๐๕.๕ ลำพูน ๓๔๓.๐ และเชียงใหม่ ๒๙๑.๑ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีความต่อเนื่องของวันที่มีค่าฝุ่น $PM_{๑๐}$ สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๒๖ วัน เชียงราย ๒๓ วัน และลำพูน ๑๗ วัน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อลดปัญหาหมอกควันจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก($PM_{๑๐}$) ที่มีสาเหตุจากการเผาทุกชนิดโดยการดำเนินกิจกรรมในลักษณะบูรณาการของทุกหน่วยงานตามวัตถุประสงค์เดียวกันที่ตั้งไว้คือ หมอกควันไม่เกินในเกณฑ์มาตรฐาน ๑๒๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร
แนวทางดำเนินงาน	➢ สนับสนุนองค์ความรู้ รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายอาสาสมัครป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เช่น เครื่องย่อยกิ่งไม้และใบไม้ระดับชุมชน การนำเศษวัสดุการเกษตรมาทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เชื้อเพลิงอัดแท่ง หรือใช้ประโยชน์ในกิจการอื่นเพื่อลดการเผา
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ อากาศในทุกจังภาคเหนือมีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกินค่ามาตรฐาน (๑๒๐ ไมโครกรัมต่อ ลบ.ม.) ซึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวของพื้นที่ และเป็นผลดีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการบูรณาการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ภัยธรรมชาติในจังหวัดภาคเหนือเกิดขึ้นบ่อยครั้งและนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจากดินถล่ม อุทกภัย ภัยแล้ง โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนที่ที่มีภูเขาสูงและความลาดชัน ประกอบกับมีการตัดไม้ในพื้นที่สูงซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด โดยปี ๒๕๕๑ มีพื้นที่ประสบอุทกภัย ๖,๔๒๙ หมู่บ้าน ๑๗๐ อำเภอ ๒๙๘,๒๔๔ ครัวเรือน ➢ ส่วนภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่เกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ๒.๑ ล้านไร่ คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย ๘,๗๙๑ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๐ ของมูลค่าความเสียหายต่อ GDP จากอุทกภัยของประเทศ ➢ ปัญหาข้างต้นเกิดจากการที่ประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำบางส่วนยังไม่มีมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง รวมทั้งยังขาดฐานข้อมูลระดับพื้นที่ ระบบเตือนภัยล่วงหน้า และไม่มีการบูรณาการการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่มอย่างเป็นรูปธรรม
วัตถุประสงค์	➢ สร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบเครือข่ายประชาชน ➢ สร้างขีดความสามารถของชุมชนในการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบทางลบทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ➢ สร้างความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ให้ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นฐานการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
แนวทางดำเนินงาน	➢ จัดทำระบบเตือนภัยล่วงหน้า โดยจัดเก็บข้อมูลทางอุทกวิทยาและอุตุนิยมวิทยาระดับชุมชน ทั้งจำนวนครั้งและผลจากภัยพิบัติระดับชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์และพยากรณ์น้ำท่วมล่วงหน้า ตลอดจนจัดทำระบบการเตือนภัยและการผจญน้ำท่วมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายเตือนภัยระดับชุมชน ➢ ฟื้นฟูอนุรักษ์เพิ่มพื้นที่ป่าในเขตป่าต้นน้ำ ควบคู่กับการป้องกันการบุกรุกทำลายและขยายพื้นที่การเกษตรในเขตป่า โดยการปลูกแฝก ควบคู่ไปกับการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริ เพื่อกักเก็บและชะลอการไหลของน้ำต้นทุนในพื้นที่ต้นน้ำและแก้มลิงชะลอน้ำหลากในพื้นที่รับน้ำตอนล่าง ➢ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและอนุรักษ์แหล่งน้ำสำคัญในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเฝ้าระวังและบรรเทาปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม ➢ จัดทำผังการใช้ที่ดินของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรเทาปัญหาจากอุทกภัยและดินถล่ม